

KOLDUS ÉS KIRÁLYFI

IRTA
MARK TWAIN

FORDÍTOTTA:
FÁI J. BÉLA

RÉVAI KIADÁS

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-27-6 (online)
MEK-13438

TARTALOM

Előszó	
A királyfi és a koldus születése	
Tom fiatalkora	
Tom találkozik a királyfival	
A királyfi sanyarúsága elkezdődik	
Tom mint nagyúr	
Tom oktatást nyer	
A Tom első királyi ebédje	
Az ország pecsétje	
Ünnepség a Temzén	
A királyfi az inségben	
Guildhallban	
A királyfi és szabadítója	
A királyfi eltűnik	
A király meghalt - éljen a király!	
Tom mint király	
A díszebéd	
Fufu király	
A királyfi a földönfutók közt	
A királyfi a parasztok közt	
A királyfi és a remete	
Hendon megérkezik	
Az árulás áldozata	
A királyfi mint fogoly	
A szökés	
Hendon Hall	
Megtagadva	
Börtönben	
Az áldozat	
Londonba	
Tom halad	
A díszmenet	
Koronázás	
Edvárd mint király	
Befejezés	

Előszó

Elbeszélék egy történetet úgy, amint nekem beszélt valaki, aki az apjától hallotta, akire szintén az apjától, erre pedig megint csak az apjától maradt - s így tovább, tovább hátrafelé háromszáz évvel s még azontúl is: az apák fiuknak adták tovább s így őrizték meg.

Lehet, hogy történelem, lehet, hogy csak rege, hagyomány. Lehet, hogy megtörtént, lehet, hogy nem történt - de *megtörténhetett*. Lehet, hogy régente a bölcsek és okosak elhitték; lehet, hogy csak a tanulatlanok és együgyűek szerették és hitték.

A királyfi és a koldus születése

A régi London városában, a tizenhatodik század második negyedének egy őszi napján, fia született egy Canty nevű szegény családnak, amelynek éppen nem volt rá szüksége. Ugyanazon a napon egy másik angol gyermek is született, egy Tudor nevű gazdag családban, amelynek nagyon is volt rá szüksége. És szüksége volt rá egész Angolországnak is. Az ország olyan régóta áhította és remélte már s kérte jövetelét Istentől, hogy amikor csakugyan eljött, a nép majd megbódult örömében. Pusztán ismerősök ölelgették, csókolgatták egymást. Mindenki ünnepet csapott s főrendű és polgár, gazdag és szegény egyaránt lakmározott, táncolt és danolt s nagyon elértékenyedett. S ez így tartott napokon és éjszakákon keresztül. Egész Angolországban egyébről sem beszéltek, mint az újszülött gyermekről, Tudor Edvárd velszi hercegről, aki selyembe-bársonyba pólyázva feküdt, nem is sejtette ezt a nagy hűhót, nem tudta, hogy főfő lordok és lédik ápolják és örködnék fölötte - és nem is törődött vele. - Ám a másik gyermekről, Tom Cantyról, aki szegényes rongyaiba volt takargatva, senki sem beszélt, hacsak az a koldus család nem, amelybe csak bajnak cseppent.

Tom fiatalkora

Szökjünk át egy pár éven.

London ezeröttszáz éves volt és nagy város - ebben az időben. Volt vagy százezer lakosa, sőt némelyek azt hiszik, hogy kétannyi. Utcái szűkek, görbék és piszkosak voltak, kivált azon a részen, ahol Tom Cantyék laktak, ami nem esett messzire a London Bridgetől.

A házak fából voltak, a második emelet kihajolt az első, s a harmadik kikönyökölt a második fölött. Minél magasabbra nyúlt a ház, annál szélesebbre terpedt. Erős gerendák és szarufák szeszélyes összevisszasága volt valamennyi; a gerendák közei tartós anyaggal voltak kitöltve s gipsszel bevakolva; a szarufák vörösre, kékre vagy feketére voltak mázolva, a tulajdonos ízlése szerint, ami a házaknak igen festői külsőt adott. Az ablakok kicsinyek voltak, apró ólmos üvegházkarikákkal s kifelé nyíltak és sarkon jártak, mint az ajtók, holott mai napság Londonban a legtöbb ablak felhúzó.

Az a ház, amelyben a Tom apja lakott, egy piszkos zsákutca végében állott, amelynek Offal Court volt a neve. Kicsiny volt, rozszant, düledező, de teletömve inséges, szegény családokkal.

Cantyék a harmadik emelet egyik szobájában laktak. A szüléknek az egyik szögletben volt valami vacokfélékük; de Tom, meg az öreganyja, meg két testvérnénje, Bet és Nan, éppenséggel nem voltak helyhez kötve - övék volt az egész padló s ott alhattak rajta, ahol nekik tetszett. Volt ugyan a szobában egy-két lepedő-darab, meg egy-két kötés ócska, piszkos szalma - de azt nem lehetett ágynak nevezni, mert sohasem volt együtt; reggelenként összekotorták egy rakásra, s esténként aztán ki mit szedett ki belőle, azon hált.

Bet és Nan tizenötévesek voltak - és ikrek. Jószívű leánykák, tisztátalanok, rongyosak és szörnyen tudatlanok. Az anyjuk éppen olyan volt. De az apjuk meg öreganyjuk valóságos két ördög. Annyiszor itták le magokat, ahányszor csak lehetett, azután pedig marakodtak egymással vagy akárkivel, aki útjukba akadt. Folyvást szitkozódtak és káromkodtak, akár részeg, akár józan állapotban.

John Canty tolvaj volt, az anyja meg koldusasszony. A gyermekeket is koldusoknak nevelték, de tolvajokká nem tudták tenni.

A rút söpredék közt, amely a házban lakott, volt egy jó öreg pap is, akit a király rendeletére a többi papsággal együtt elkergettek a hivatalából, néhány fillérnyi fizetést hagyva meg neki. Ennek a papnak az volt a szokása, hogy alattomban félrevonta a házbeli gyermekeket s jóra oktatta őket.

Andrew atya - ez volt a pap neve - Tomot megtanította írni, olvasni, sőt diáknak is tanította - és ugyanígy tett volna a leányokkal is, csak hogy azok nagyon féltek a többi társaik csúfolkodásától, akik nem szívelhették volna el bennük, hogy olyan nagyon kiművelődnek. Amilyen valóságos kaptár volt a Cantyék háza, olyan volt az egész Offal Court. Részezség, dulakodás, izgágaság volt ott minden este, s csaknem egész éjjel is. Olyan közönséges dolog volt a betört fej, mint a korgó gyomor.

De a kis Tom azért nem volt boldogtalan. Nehéz sorban volt, de ő úgysem tudta, hogy mi az. Ahány fiút ismert, mind csak úgy élt, mint ő; hát azt gondolta, hogy ez az igazi jó világ. Ha este üres kézzel jött haza, tudta, hogy az apja összeszidja és megrakja, azután pedig az öreganyja végzi el rajta kétszeresen ugyanezt; de azt is tudta, hogy éjszakának idején szegény beteges édesanyja lopva hozzá fog csúszni valami szegényes kis vakarékkal vagy kenyérhajjal, amit a maga szájától elvont, ámbár az ura sokszor rajtakapta ezen az áruláson s kegyetlenül megverte érte.

Nem - a Tom élete elég jól folyt, kivált nyáron. Éppen csak annyit koldult, hogy vihesse haza valamit, mert a koldulás ellen nagyon szigorú volt akkor a törvény s nagyon keserves a büntetés. Java idejét tehát arra fordította, hogy hallgatta a jó Andrew atya gyönyörű régi történeteit és meséit, óriásokról és tündérekéről, törpékről és manókról, bűbajos kastélyokról, fényes pompájú királyokról és királyfiakról.

Lassankint teleszedte a fejét ezekkel a csodálatos dolgokkal, s gyakorta, amikor éjjel a sötétben ott feküdt a vékony, szúrós szalmán, kifáradtan, éhesen, a veréstől sajgó testtel - megeresztette képzelődését, s kifestve maga előtt egy becézett királyfinak a pompás életét valami fejedelmi palotában: csakhamar elfeledte minden kínját, fájását.

Idővel aztán megszállotta egy vágy, amely éjjel-nappal kísértett lelkében: az, hogy tulajdon szemével lásson egy igazi királyfit. Mondta is egyszer a többi fiúknak; de azok olyan kegyetlenül kicsúfolták és kikacagták érte, hogy azontúl magának tartotta álmodozásait.

Gyakran olvasta a jó öreg pap ócska könyveit s kérte, hogy magyarázza meg neki, ami bennük van. Az ábrándozás és olvasás lassankint megváltoztatta egy kissé a lelkét. Az álmaiban látott alakok olyan szépek voltak, hogy rosszul kezdett neki esni kopott ruházata és mocskossága, s tisztaság és jobb ruha után vágyódott. Tovább is csak eljátszott ugyan a sárban s jól is érezte magát benne, de ahelyett, hogy pusztá mulatságból pocskolt volna a Temzében, most már becsesebbnek is találta, mert megmosakodhatott benne és tisztább lett.

Tom mindig találhatott valami nézni valót a cheapsidei Maypole körül s a vásárokon, s helyelközzel London többi lakosaival együtt katonai parádét is láthatott, amikor valami hírneves szerencsétlent, hajón vagy szárazon, a Towerbe szállítottak rabnak.

Szóval, egészben véve a Tom élete elég változatos és élvezetes volt.

A királyi életről való olvasgatása és álmodozása lassankint olyan erős hatással volt rá, hogy valósággal - és öntudatlanul - *adni* kezdte a királyfit. Beszéde és modora furcsamód szertartásossá és udvariassá vált - nagy álmélkodására és mulatságára ismerőseinek.

De a Tom befolyása most napról-napra öregbedett a fiatalság közt, s idővel bámuló áhítattal tekintettek föl rá, mint valami felsőbb lényre. Olyan sokat tudott! s olyan csodálatos dolgokat cselekedett és beszélt! s amellet olyan okos és bölcs volt! A Tom megjegyzéseit, a Tom cselekedeteit tovább beszélték a fiúk az öregeiknek: s egyszer aztán azok is beszélni kezdtek Tom Cantyról s olybá tekintették, mint nagyon eszes és rendkívüli teremtet. Felnőtt emberek Tom elibe hozták ügyes-bajos dolgaikat, s nem egyszer bámultak el ítéleteinek elmésségén és bölcsességén.

Valósággal hős lett mindenki előtt, aki ismerte, csak a saját családja előtt nem. Csak az nem látott benne semmit.

Tom nemsokára valóságos királyi udvart alkotott magának. Ő volt a királyfi; pajtásai voltak a testőrök, kamarások, lovászmesterek, lordok és udvarhölgyek, meg a királyi család tagjai.

A mondvacsínált királyfit mindennap nagy szertartással fogadták, amelyet Tom a könyveiből szedgetett ki; a majmolt királyság fontos dolgait mindennap királyi tanácsban hánytákvetették meg, s ő majmolt fensége mindennap bocsátgatott ki fejedelmi rendeleteket képzelt hadseregéhez, tengerészetéhez és alkirályságaihoz.

Ezek után pedig Tom szépen elballagott a rongyaiban, összekoldulni egy pár fillért, rágicsálta a száraz kenyérhaját, megkapta a szokott verést és szidást, s aztán elnyújtózott maréknyi rothadt szalmáján, s álmaiban folytatta hiú fenségességét.

És ez alatt napról-napra, hétről-hétre erősödött benne a vágy, hogy bár egyszer már igazándi királyfit látna, úgy hogy végre minden más vágya ebbe az egybe, életének egyetlen szenvedélyébe olvadt össze.

Egy januári napon, rendes kolduló útján, szomorúan topogott alá s föl a Mincing Lane és Little East Cheap környékén, óráról-óra, mezítláb fagyoskodva, be-bepillantva a kifőző konyhák ablakain, sóváran nézve a rettenetes malacpástétomokat s egyéb irtóztató találmányokat, amelyek ott ki voltak rakva - megannyi angyalnak való nyalánkság, már tudniillik csak a szagáról ítélve, mert enni belőle sohasem volt elég szerencsés.

Hideg, szitáló eső esett; homályos, borult nap volt. Tom olyan ázottan, fáradtan és éhesen ért haza estére, hogy apjának és öreganyjának lehetetlen volt észre nem venni sanyarú állapotát. Meg is indultak rajta - már tudniillik a maguk módja szerint: derekasan eldöngették s feküdni küldték.

A fájdalom meg az éhség, meg az épületben folyó szitkozódás és marakodás sokáig ébren tartotta a fiút; de végre gondolatai elszállottak messzire, az ábrándok országába, s úgy aludt el drágaköves, aranyékszeres kiskirályok társaságában, akik tágas palotákban lakoztak, cselédek folyvást bókoltak előttük vagy szaladtak parancsaikat teljesíteni. És azután, mint rendesen, azt álmodta, hogy ő maga is olyan kiskirály.

Egész éjjel szünetlenül sugárzott rá királyi birodalmának dicsősége; főfő lordok és lédik közt mozgott, ragyogó fényben, illatárt lehelve, édes zenében gyönyörködve - itt egy mosollyal, amott királyi fejének egy bólintásával viszonzva a csillogó tömeg hajlongásait, amint útjában kétfelé vált előtte...

S amikor reggel fölébredt s meglátta maga körül a nyomorúságot, álmának megvolt rá a rendes hatása: ezerszerte élesebben tüntette föl előtte környezetének mocskosságát.

S lett belőle keserűség, szívszaggatás, könnyhullatás.

Tom találkozik a királyfival

Tom éhesen kelt föl, s éhesen, de éjjeli álmainak tündéri pompájáról gondolkozva ment el hazulról. Ide-oda barangolt a városban, alig ügyelve arra, hogy merre megy, vagy mi történik körülötte. Az emberek meglökdösték, némelyik meg durván mordult rá - de az ábrándozó fiún ez mind kárba veszett.

Lassankint eljutott a Temple-Barhoz. Ilyen messzire ebben az irányban még sohasem járt hazulról. Megállott s szétnézett egy pillanatig, azután megint visszaesett képzelődésébe, s így ment tovább, kívül a város falain.

A Strand akkor már nem volt országút többé s utcának nézte magát, ámbár még nagyon rendezetlen volt; mert jóllehet az egyik oldala meglehetősen tömör ház-sorból állott, a másik oldalon szétszórva állott néhány nagy épület: gazdag főurak palotái, terjedelmes, szép telkekkel, amelyek most már tökéletesen be vannak építve kövel és téglával. Tom csakhamar elérte az akkori Charingfalvát s ott megpihent a szép kereszt tövében, amelyet a múlt idők egyik néhai fejedelme állított; azután tovább ballagott egy csöndes, kies úton, elhaladt a nagy bíbornok pompás palotája előtt, s egy sokkal hatalmasabb s fenségesebb palota - a Westminster felé tartott.

Ámulva nézte az óriás épülethalmazt, a messze elnyúló szárnyakat, a komor bástyafalakat és tornyocskákat, a rengeteg kőkaput, aranyos rácsaival, pompás díszítményeivel, amiket hatalmas gránitoroszlánok s az angol királyi méltóság egyéb jelvényei alkottak.

Teljesülni fog-e végre lelkének egyetlen vágya? Ez valósággal királyi palota. Nem remélheti-e, hogy most csakugyan fog látni királyfit, igazi, húsból és vérből való királyfit - ha az ég is úgy akarja?

Az aranyozott rácsos kapu két felén egy-egy eleven szobor állott, vagyis sugár, szálás, mozdulatlan katona, tetőtől-talpig fényes acélfegyverzetben. Tisztos távolban nagyszámú falusi és városi nép álldogált, lesve a véletlent, amikor valami királyi pompát lehetne megpillantani.

Fényes hintók - bennük fényes urak s kívül fényes szolgák - jöttek-mentek több más nagy kapun, amelyek a királyi kerítésen nyíltak.

Szegény kis Tom, a maga rongyaiban, közelebb húzódott s lassan és félénken haladt el az örök előtt, dobogó szívvel és éledő reménnyel - amikor egyszerre az aranyos rácson keresztül olyan látvány tűnt szemébe, hogy örömében majdnem elkiáltotta magát.

Csinos, barnaképű, szabad levegőn való gyakorlatoktól kipirult arcú fiút látott, akinek ruhája selyemből és bársonyból volt s csak úgy csillogott a drágakövektől; csipőjén drágakövel kirakott kis kard és tör; lábán piros sarkú takaros kis saru; a fején pedig gyönyörű piros süveg lehajló tollakkal, amelyek szikrázó ékkövel voltak odaerősítve.

Közelében fényes urak állottak - nyilván a szolgái.

Óh, ez már csakugyan királyfi volt - eleven királyfi, igazi királyfi - szó sincs róla, hogy az ne lett volna, s a koldusfiú szívbeli imádságát végre meghallgatta az Isten.

Tomnak az izgatottságtól sebesen, zihálva járt a lélegzete, a szeme pedig csakúgy düledt a csodálkozástól és gyönyörűségtől. Lelkének most már csak egy vágya volt: közelébe jutni a királyfinak, hogy amúgy igazában fölfalhassa a szemével.

S mielőtt maga is tudta volna, hogy mit csinál, arca már ott volt a kapurácson. A másik pillanatban az egyik katona durván elrántotta s hátra penderítette a báméskodó falusi suhancok és londoni semmittevők tömegébe.

- Vigyázz magadra, te koldusivadék, - mondta a katona.

A sokaság csúfondárosan kacagott; de a kis királyfi felháborodástól lángoló arccal és villámló szemmel ugrott a kapuhoz s így kiáltott:

- Hogy mersz így bánni egy szegény fiúval? Hogy mered ezt tenni az én királyi atyám legutolsó alattvalójával? Nyisd ki a kaput és bocsásd be!

Láttátok volna csak, mint kapta le a fejről az ingatag néptömegben mindenki a kalapot. Hallottátok volna csak, mint éljeneztek és kiáltották:

- Sokáig éljen a velszi herceg!

A katonák tisztelegtek az alabárdjaikkal, kinyitották a kaput és még egyszer tisztelegtek, amint az Inség hercege a maga rongyaiban bement, hogy kezet fogjon a Bőség hercegével.

Tudor Edvárd pedig így szólt:

- Fáradtnak és éhesnek látszol; bántottak is. Jőjj velem.

Féltucat szolgálta ugrott elő, hogy - nem tudom mit csináljon, de egy igazi királyi kézlegyintés félrehárította őket s azon a helyen maradtak, ahol állottak, mint megannyi kőbálvány.

Edvárd bevezette Tomot a palotának egy pompás helyiségébe, amelyet ő a maga szobájának nevezett. Parancsára olyan lakomát hoztak be, amelyet Tom sohasem látott még - hacsak könyveiben nem.

A királyfi, fejedelmi tapintattal és finomsággal, kiküldte a szolgálát, hogy bírálható jelenlétükkel ne zavarják szerény vendégét. Azután leült melléje s kérdéseket intézett hozzá, mialatt Tom evett.

- Hogy hívnak, fiú?

- Tom Canty-nak, szolgálatodra, Sir.

- Furcsa név. Hol lakol?

- A városban, Sir, Offal Courtban, a Pudding Lane végén.

- Offal Court! Ez is furcsa név. Vannak szüleid?

- Igenis szolgálatodra, Sir, meg öreganyám is, de azt, - Isten bocsássa meg bűnömet - nem igen szeretem; két ikertestvérem is van: Nan meg Bet.

- Úgy látom, az öreganyád nem nagyon nyájas hozzád.

- Tisztesség ne essék, máshoz sem igen az. Gonosz szíve van s rosszat mível örökké.

- Rosszul bánik veled?

- Van idő, amikor pihenteti a kezét: ha alszik, vagy ha nagyon sokat ivott; de amikor a feje megint kitisztul, kipótolja rajtam a verést.

A kis királyfi szemei szikráztak. Fölkiáltott:

- Mit! Verést?

- Verést ám, szolgálatodra, Sir.

- Verést! - pedig olyan gyöngé és kicsi vagy. Hallod-e, még ma elhurcoltatom a Towerbe. Felséges atyám, a király...

- Kegyes engedelmeddel, Sir, ne feledd alacsony származását. A Tower csak a főurak börtöne.

- Igaz. Ez nem is jutott eszembe. De majd gondolkozom illő büntetésén. Hát az apád nyájas hozzád?

- Az is csak olyan, Sir, mint öreganyó.

- Az apák talán egyformák. Az enyém sem báránytermészetű. Súlyos keze van, de engem kímél - ámbátor a nyelvével nem mindig. Hát anyád hogyan bánik veled?

- Jó lélek ő, Sir; sem szóval, sem kézzel nem bánt. És Nan meg Bet szakasztott olyanok.

- Mennyi idők?

- Tizenöt évesek, szolgálatodra, Sir.

- Lady Elizabeth, az én édes testvérem, tizennégy, Lady Jane Grey pedig, az unokatestvérem, egyidős velem; de a másik testvérem, Lady Mary, aki olyan komor nézésű... Nézd csak, megtiltják-e a te testvéreid a cselédeknek a mosolygást, mivelhogy az bűn, mely a lelket megrontja?

- Ők, Sir? Azt gondolod, hogy nekik még cselédjük is van?

A kis királyfi komolyan nézett egy pillanatig a kis koldusra s azután szólt:

- És ugyan miért nincs? Ki vetkőzteti le őket este? Ki öltözteti reggel?

- Senki, Sir. Azt akarnád, hogy levessék a ruhájukat s anélkül aludjanak, mint a barmok?

- A ruhájukat! Hát csak egy van?

- Oh, kegyelmes jó uram, mire volna több? Hiszen egyiknek sincs két teste!

- Valóban jeles gondolat! Bocsáss meg, jó fiú, önkéntelen nevettem. De ne félj, a te jó Nanodnak és Betednek lesz ruházata és cselédsége elegendő, még pedig mihamarabb. Hamarosan gondoskodom erről. Kérlek, ne köszönd, semmi az. Jól beszélsz, fiú és kellemesen. Tanult fiú vagy?

- Nem tudom, Sir, az vagyok-e vagy sem. A jó pap, akit Andrew atyának szólítunk, kegyes-ségből oktatott a könyveiből.

- Tudsz deákul?

- Azt hiszem, Sir, keveset.

- Tanuld meg, fiú. Eleinte nehéz. A görög még nehezebb. De sem az, sem más nyelvek nem nehezek Lady Elizabethnek és unokatestvéremnek. Hallanád csak, hogy tudják ezek a hölgyek! De beszélj nekem Offal Courtról. Kellemes ott az élet?

- Valóban az, Sir, kivéve, ha éhes az ember. Vannak Paprika Jancsik, meg majmok - oh, olyan furcsa kis teremtések, meg milyen szépen vannak öltöztetve! - aztán vannak játékok, amikben azok, akik játszanak, addig kiabálnak és tusakodnak, amíg mind meg nincs öltve - olyan szép látni s csak egy fillérbe kerül - ámbár tisztesség ne essék, vajmi nehéz a fillért megszerezni.

- Beszélj csak tovább.

- Mi fiúk, az Offal Courban, néha füttykössel vívunk, mint a mesterinasok szoktak.

A királyfi szeme villámlott. Azt mondotta:

- Lám, ezt én is szeretném. Tovább.

- Azután versenyt futunk, hogy ki a fürgébb.
- Ezt is szeretném. Beszélj tovább.
- Nyáron, Sir, a csatornában meg a folyóban úszunk; mindenki lebuktatja, meglocsolja a szomszédját, ugrálunk, kiáltozunk, dulakodunk és...
- Fölérne atyám királyságával, ha ezt egyszer élvezhetném! Kérlek, folytasd.
- Táncolunk és dalolunk a cheapsidei réten; játszunk a homokban úgy, hogy betemetjük egymást. Néha meg kalácsot gyúrunk a sárból - ó, milyen kedves az a sár, nincs párja a világon! csakúgy hempergünk benne - kegyes engedelmeddel, Sir.
- Ó, kérlek, ne mondd tovább - felséges! Ha olyan ruhába öltözhetném, mint a tied, s járhatnék saru nélkül és hempereghetnék a sárban egyszer - csak egyetlen egyszer, s nem korholnának meg miatta és nem tiltanák meg - azt hiszem, lemondanék érte a koronáról!
- Ha pedig én, nagy jó uram, egyszer, csak egyszer öltözhetném úgy, mint te...
- Ó, szeretnéd?... Akkor hát úgy legyen. Vesd le a rongyaidat, fiú, s öltsd magadra ezt a pompát! Rövid boldogság, de annál édeesebb lesz. Addig lehet rajtunk, amíg akarjuk, s megint visszacserélhetjük, mielőtt valaki háborgatna.

Pár perc múlva a kis velszi herceg magára aggatta a Tom kusza rongyait, a kis koldus-herceg pedig a királyi méltóság cífra mezében ékeskedett.

Odamentek egy nagy tükör elé, s ó, csoda, nem látszott meg, hogy csere történt! Egymásra bámultak, azután meg a tükörrre s aztán megint egymásra.

Végre az ámuldozó királyfi azt mondta:

- Mit gondolsz?
- Ó, kegyelmes jó uram, ne kívánd, hogy feleljek. Mert nem illő, hogy magam sorabeli gyerek ilyen dolgot kimondjon.
- Akkor hát kimondom én. Éppen olyan hajad van, éppen olyan szemed és modorod, éppen olyan formád és termeted, éppen olyan képed és ábrázatod, mint nekem. Ha meztelen menénk együtt, senki meg nem tudná mondani, melyik vagy te s melyik a velszi herceg...! És most, hogy a te szegény ruhád van a testemen, úgy tetszik, mintha jobban tudnám érezni azt, amit te éreztél, amikor az a durva katona... Hallod-e, nem sérülés ez itt a kezeden?
- Az; de csekélység és kegyelmességed tudja, hogy az a szegény strázsa...

- Csitt! Gyalázatos és kegyetlen dolog volt! - kiáltott föl a kis herceg, meztelen lábával dobbanva, - ha felséges atyám, a király... Ne mozdulj innen, amíg vissza nem jövök! Parancsolom!

A másik pillanatban fölkapott és félretett egy országos fontosságú tárgyat, amely egy asztalon hevert, s azután künn volt az ajtón s szennyes rongyaiban, égő arccal, tüzes szemmel szaladt végig a palota udvarán.

Amint a nagy kapuhoz ért, belekapott a rácsozatba, próbálta megrázni, s így kiáltott:

- Nyissátok ki a kaput!

Az a katona, aki az imént Tomot bántotta, nyomban engedelmeskedett; s amint a kis herceg, királyi dühtől forrva, kirohant, a katona olyan csattanós ökölcsapást mért a füle tövére, hogy szegény kifordult, az országútra.

A katona azt mondta mellé:

- Nesze, te koldustarisznya, amiért öfenségével megszidattál!

A tömeg dörgő kacaja volt rá a felelet.

A királyfi fölszedelőzködött a sárból s dühösen rontott az őrré, azt kiáltván:

- Én vagyok a velszi herceg - személyem szent és sérthetetlen - akasztófára kerülsz, amiért rám emelted vakmerő kezedet!

A katona csúfondárosan tisztelgett az alabárdjával s azt mondta:

- Üdv királyi fenségédnek!

Aztán pedig mérgesen kiáltott rá:

- Kotródj, te szemét!

A vihogó tömeg körülzárta a kis herceget s messzire lehurcolta az úton, folyvást, folyvást ezt ordítózva:

- Utat ő fenségének! Utat a velszi hercegnek!

A királyfi sanyarúsága elkezdődik

A csúfolkodók órákhosszat szaladtak utána és üldözték, de végre magára hagyták a királyfit. Amíg dühöngeni tudott a csőcselék ellen, s királyilag fenyegetőzni és királyi parancsokat kiáltani, amik nagyon jó tárgyat szolgáltattak a nevetésre, addig mulatságos volt; de amikor végre a kimerültség hallgatásra kényszerítette, kínzói semmi hasznát sem vették többé, s másfelé kerestek szórakozást.

A királyfi most szétnézett maga körül, de nem ismerte a helyet. London belvárosában volt, - ennyit tudott mindössze. Céltalanul ment tovább, s nemsokára a házak ritkultak s a járókelők gyérebben mutatkoztak. Megáztatta véres lábait a kis patakban, amely akkor ott folyt, ahol most a Farringdon Street van; megpihent egy-két percre, azután tovább haladt s egy nagy térségre jutott, ahol csak itt-ott volt néhány ház, meg egy óriási templom.

Ezt a templomot megismerte. Építő állványok voltak rajta köröskörül, s azokon egy sereg munkás; mert igen sokat javítottak rajta.

A királyfinak nyomban megerősödött a szíve - érezte, hogy sanyarúsága most már véget ért. Azt mondta magában:

- Ez a régi szürke barátok egyháza, melyet királyi atyám elvett a szerzetesektől s menedékháznak ajándékozott oda szegény, elhagyatott gyermekek számára, Krisztus menedékháza néven. Szívesen fogják szolgálni annak fiát, aki olyan nagylelkű volt hozzájuk - annál inkább, mert az a fiú maga is olyan szegény és olyan elhagyatott, mint akármelyik, aki itt menedéket talált vagy valaha találni fog.

Csakhamar közepette volt egy csoport fiúnak, akik futkostak, ugráltak, labdázta s egyébként mulatoztak, még pedig ugyancsak zajosan.

Mind egyformán voltak öltözve, még pedig úgy, mint abban az időben a szolgálatban levő emberek meg a mesterinasok: fejük búbján pici fekete sapka, akkora, mint egy csészealj, amely alig fődött be valamit, olyan pici méretei voltak, viszont dísznek sem vált be éppen; ez alól jött ki a haj, választék nélkül, köröskörül rövidre nyírva s egészen belefésülve a homlokba; testhezálló kék kabát, mely a térdig ért, vagy azon alul; bő ujjak; széles, piros öv; élénk sárgaszínű harisnya, térdre felül átkötve, alacsonysarkú cipő, nagy acélcsatokkal. Eléggé csúnyán voltak öltözve.

A fiúk abbahagyták a játékot s köréje sereglettek a királyfinak, aki veleszületett méltósággal mondotta:

- Jó fiúk, mondjátok meg mestereteknek, hogy Edvárd velszi herceg kíván vele beszélni.

Hangos kiáltás tört ki erre s egy durva suhanc azt mondta:

- Lám csak, talán őfenségének a követe vagy, koldus?

A királyfi arca haragra gyúlt, s gyors keze a csípőjéhez kapott: de ott semmi sem volt.

Viharos kacaj tört ki s az egyik fiú azt mondta:

- Láttátok ezt? Azt képzelte, kardja van - bizony talán maga a herceg.

Erre a tréfára még nagyobbat nevettek. Szegény Edvárd büszkén egyenesedett föl, s azt mondta:

- Az vagyok, a herceg. S nem illik hozzátok, akik királyi atyám kegyelméből éltek, hogy velem így bánjatok.

Ezen is roppantul mulattak, mint a kacagás bizonyította is. Az a fiú, aki először szólott, most odakiáltott a társainak:

- Hé, barmok, rabszolgák, öfensége fejedelmi atyjának a kegyelmén élösködök, micsoda magaviselet ez? Térdre, nyomorultak mindannyian, s hódoljatok királyi színe és fejedelmi rongyai előtt!

A fiúk egy test gyanánt dobbantak térdre zajos nevetéssel, s csúfondárosan tisztelegtek áldozatuknak.

A királyfi felrúgta a hozzá legközelebb esőt s dühösen mondta:

- Nesze addig ez, amíg holnap bitót állíttatok neked!

Hohó, de ennek már fele sem volt tréfa - kezdett komolyra fordulni a dolog. A kacaj abban a pillanatban megszűnt s utána fölháborodás következett.

Tizenketten is kiáltották egyszerre:

- El vele! A lóusztatóba! az usztatóba! Hol vannak a kutyák? Hohó, ide, Lion! ide, Fangs!

S lön erre olyan dolog, aminőt nagy Angolország még sohasem látott: a trónörökösnek szent személyét póri kezek durván bántalmazták, s ebek mardosták.

Mire beesteledett, a királyfi messze volt lenn a város szűk utcáiban. Teste összemarcangolva, keze véres s rongyos ruhája csupa sár.

Tovább, tovább ballagott, egyre levertebben s úgy kifáradt, úgy elgyöngült, hogy alig bírta egyik lábát a másik után húzni. Most már nem kérdezgetett senkit, mert felvilágosítás helyett csak sértésekben volt része. Azt mormolta magában:

- Offal Court - ez az. Ha rátalálhatok, mielőtt erőm végkép elhagy s leroskadok: meg vagyok mentve: mert az ő családja elvisz a palotába s ott bebizonyítja, hogy nem az ő fiuk vagyok, hanem az igazi királyfi és ismét enyéim közt leszek.

Olykor visszagondolt arra is, hogy a Krisztus menedékházának durva növendékei hogyan bántak vele, s azt mondta magában:

- Ha király leszek, a fiúk nemcsak kenyeret és lakást fognak kapni, hanem oktatásban is részesülnek. Mert a teli gyomor keveset ér, ha a szív meg a lélek üres marad. Gondosan vissza fogok erre emlékezni, hogy e mai nap leckéje el ne vesszen rám nézve s népem ne szenvedjen általa. Mert a tanulás meglágyítja a szívet, s szelídséget és könyörületességet szül.

Az utcai lámpások pislogni kezdtek, az eső megeredt, a szél fölkerekedett, s az éjszaka borúsán, zimankósan köszöntött be. A hontalan királyfi, Angolország trónjának hajléktalan örököse, csak folyvást tovább haladt, mind mélyebbre hatolva be a mocskos utcákba, amelyekben a szegénység és nyomorúság nyüzsgő rajai össze voltak zsúfolva.

Egyszerre csak egy hórihorgas, részeg, zsványféle ember ragadta galléron a királyfit, mondván:

- Már megint ilyen későre kerülsz haza - pedig fogadni mernék, hogy egy fillért se hoztál. Ha csakugyan úgy van s én minden csontot össze nem török ebben a vézna testedben, akkor nem John Canty a nevem, hanem más!

A herceg kiszabadította magát, önkéntelenül ledörzsölte megszenstelenített vállát, s élénken mondta:

- Ni, valóban te volnál az ő apja? Adja Isten, hogy úgy legyen. Mert akkor elhozod őt s visszaviszel engem!

- Az ő apja? Nem tudom, hogy érted ezt, de azt tudom, hogy a *te* apád vagyok, amint hogy mingyárt meg is érzed...

- Ó, ne tréfálj, ne beszélj, ne vesztegelj! Fáradt vagyok, sebesült, nem bírom tovább. Vigy el az én atyámhoz, a királyhoz s ő olyan gazdaggá tesz, amilyenek nem is álmodhatod magadat. Higyj nekem, ember, higyj nekem! Szavam nem hazugság, de tiszta való! Nyujtsd ki a kezedet s ments meg! Mert én valóban a velszi herceg vagyok!

Az ember bémészan meredt rá a fiúra, azután megcsóválta fejét s azt mormogta:

- Tisztára megháborodott!

Azután megint tarkón ragadta s durva kacajjal és káromkodással mondta:

- De akár háborodott vagy, akár nem, öreganyáddal együtt hamarosan rátalálunk, hogy hol legpuhább a csontod - amilyen igaz, hogy becsületes ember vagyok!

S azzal tovavonszolta az őrzöngve küszködő királyfit, be egy hosszú udvarba, mialatt lármás, vihogó csöcselék ment utánuk.

Tom mint nagyúr

Tom Canty, egyedül maradva a királyfi szobájában, ugyancsak fölhasználta az alkalmat. Ide-oda forgolódott a nagy tükör előtt, csodálta fényes voltát; azután távolabb ment, utánozta a királyfi előkelő tartását s folyvást nézte magát a tükörben. Azután kihúzta gyönyörű kardját, meghajolt, a pengét megcsókolva s mellére keresztbe téve, mint ahogy öt-hat héttel azelőtt egy nemes lovagtól látta, aki így köszönt a Tower várnagyának, amikor Norfolk és Surrey lordokat foglyokul átadta neki.

Azután játszadozott a drágaköves törrel, amely övébe volt akasztva; nézegette a szoba drága, finom ékítményeit, sorra próbálgatta a székeket, s elgondolta, hogy milyen büszke volna ő, ha az Offal Courtbeli népség ide bepillantana s őt nagyúri voltában láthatná. Vajjon elhiszik-e majd azt a nagy csodát, amit el fog beszélni, ha hazamegy, vagy pedig fejet csóválnak rá s azt mondják, hogy túlerőltetett képzelődése végre megzavarta az eszét?

Félóra mulva egyszerre csak az jutott eszébe, hogy a királyfi nagyon is sokáig marad el. Most azután érezni kezdte a magányt, hallgatózott, reménykedett s nem játszott többé a körülete levő szép holmikkal. Kényelmetlenül érezte magát, nyugtalankodott, elmúlt a jókedve.

Ha valaki be talál jönni s itt kapja őt a királyfi ruhájában és a királyfi nincs itt, hogyan magyarázza meg a dolgot?... Nem eshetik-e meg, hogy rögtön felakasztják s azután indítják meg a vizsgálatot? Tom sokszor hallotta, hogy a nagyok kis dolgokban igen gyorsan szoktak eljárni.

Félelme egyre nőtt, s reszketve, halkan nyitotta ki az előszobába szolgáló ajtót, azzal a szándékkal, hogy kioson és fölkeresi a királyfit: az majd megoltalmazza és kiszabadítja. Hat fényes úr meg két fiatal apród, megannyi főrangú nép, szökött talpra s bókolt előtte nagy mélyen.

Tom gyorsan visszahúzódott s betette az ajtót. Azt mondta magában:

- Jaj, csúfolódnak velem. Most mingyárt elmennek és elmondanak mindent. Ó, miért is jöttem én ide, életemet veszíteni?

Iszonyú félelemmel eltelve járkált föl s alá, egyre hallgatózott s a legkisebb nesztől is megriadt.

Végre nyílt az ajtó s egy selyembe öltözött apród jelentette:

- Lady Jane Grey.

Az ajtó bezárult, s egy gazdagon öltözött, bájos leányka tartott feléje. De hirtelen megállott és szomorú hangon szólt:

- Ó, mi bánt, mylord?

Tomnak csaknem elállott a lélegzete, de összeszedte magát s azt dadogta:

- Ó, légy irgalmas! Nem vagyok én lord, hanem szegény Tom Canty az Offal Courtból. Kérlek, vezess a fenséges királyfihoz - adja vissza kegyesen az én rongyaimat s bocsásson el innen bántatlanul. Ó, légy irgalmas, szabadíts meg!

S azzal már térden is volt s szemével és fölemelt kezeivel ép úgy könyörgött, mint a nyelvvel.

A leányka rémültnek látszott. Így kiáltott föl:

- Ó, mylord, te térdelsz? - s én előttem?...

S azzal ijedten futott ki. Tom pedig kétségbeesetten rogyott le, azt mormolván magában:

- Nincs segítség, nincs remény. Most mingyárt bejönnek, hogy elhurcoljanak.

Mialatt ő a félelemtől elzsibbadva hevert ott, a palotán rettenetes hír szárnyalt végig. A suttogás - mert már súgtak-búgtak - emeletről-emeletre szállt tova, végig a hosszú folyosókon, teremről-teremre, udvaronctól-udvaronchoz, lordtól-lédihez. A királyfi megőrült - a királyfi megőrült! Csakhamar minden egyes teremben, minden egyes márvány-csarnokban csoportokba állottak a csillogó lordok és lédik s egyéb alsóbbbrangú fényes urak, komolyan sugdosva, s minden arcon szomorúság ült.

Egyszerre egy fényes tiszt érkezett a csoportokhoz, ünnepiesen kiáltva ki:

„A KIRÁLY NEVÉBEN!

Senki ne hallgasson e hazug és eszelős dologra, a halálbüntetés terhe alatt tartózkodjék annak megbeszélésétől avagy továbbadásától. A király nevében!”

A suttogás olyan hirtelen szűnt meg, mintha a suttogók egyszerre megnémultak volna.

A folyosókon csakhamar általános riadal futott végig.

- A herceg! Nézzétek, itt jön a herceg!

Szegény Tom lassú léptekkel haladt tova a hajlongó csoportok előtt, maga is hajlongni iparkodott s félénken, ijedt tekintettel nézett sajátságos környezetére. Főfő nemesek jártak mellette kétfelől, támogatva őt, hogy léptei biztosabbak legyenek. Utána az udvari orvosok és szolgák jöttek.

Tom csakhamar a palota egyik pompás termében találta magát s hallotta, hogy mint zárul be mögötte az ajtó. Körülte állottak azok, akik vele jöttek. Előtte, csekély távolságnyra egy széles, húsos, komolyképű, természetes, roppant kövér ember feküdt. Nagy feje igen szürke volt; szürke a szakáll is, amelyet csak az arca körül viselt, mint valami ráját. Ruhája drága kelméből készült, de ócska volt s helyenkint kissé kopottas. Egyik dagadt lába vánkoston nyugodott s be volt csavargatva.

Csend lett, s egyetlen fej sem volt, amely tisztelettel meg ne hajolt volna, csak ezé az emberé nem.

Ez a komorarcú beteg a rettenetes VIII. Henrik király volt.

Megszólalt s arca szelídebb lett, amint elkezdte:

- Hogy vagy, mylord Edvárd, én királyfim? Hát ilyen szomorú tréfával akartál elámítani engem, a jó királyt, atyádat, aki úgy szeret téged és szeliden bánik veled?

Szegény Tom úgy figyelt a beszéd elejére, amint elkáprázott valójától csak kitelt, de amikor e szavak: „engem, a jó királyt” ütötték meg a fülét, arca egészen elfehéredett, maga pedig úgy rogyott térdre, mintha lelőtték volna.

Kezeit fölemelve kiáltott föl:

- Te - a király? Akkor valóban végem van!

Ez a beszéd megdöbbenetette a királyt. Szeme tévetegetül járt arcról-arcra, s aztán rémülve meredt az előtte térdelő fiúra. Majd mélységesen elszomorodva mondta:

- Haj, azt hittem, hogy a hír elferdítette a valót; de most már félek, hogy nem úgy van.

Nagyot sóhajtott és szelid hangon folytatta:

- Jöszte atyádhoz, gyermek. Rosszul vagy.

Tomot talpra segítették, s alázatosan és remegve közeledett Angolország felséges urához. A király két kezébe fogta az ijedt arcot s komolyan és szeretettel szemlélte egy darabig, mintha a visszatérő eszméletnek valamely örvedetes jelét keresné rajta; azután keblére szorította a göndörfürtű fejet s gyöngéden megsimogatta, mondván:

- Nem ismered a te atyádat, gyermek? Ne törd meg agg szívemet, mondd, hogy ismersz. Nemde, ismersz, ismersz?

- Igen, te vagy az én uram, a király, kit Isten óvjon!

- Igaz, igaz, - helyesen - légy nyugodt, ne reszkess úgy. Senki sincs itt, aki bántana, senki, aki ne szeretne. Íme, most már jobban vagy; gonosz álmod oszladozik - nem úgy van? S most már tenmagadat is ismered - nem úgy van? Nem nevezed többé másnak magadat, miként az imént tetted.

- Kérem kegyelmességedet, higgy nekem, én csak az igazat mondom, felséges jó uram. Mert én a legutolsó vagyok a te alattvalóid közt, koldusnak születtem, s csak a véletlen balszerencse hozott ide, ámbár én semminek se vagyok oka. Fiatal vagyok még ahhoz, hogy meghaljak, s te egy rövid szavaddal megszabadíthatsz. Óh, mondd ki azt a szót, Sir!

- Hogy meghalj! Ne beszélj így, drága herceg. Nyugodjék meg fölzavart szíved - nem fogsz meghalni.

Tom az öröm fölkiáltásával rogyott ismét térdre:

- Az ég jutalmazza meg kegyelmes voltodat, ó királyom, s tartson meg sokáig országod áldására!

Azután fölugrott s örvendező arccal fordult a várakozó két lordhoz:

- Hallottátok! Nem fogok meghalni. A király mondta!

Senki sem mozdult, csak mély tisztelettel hajtott fejet mindannyi. Szólni egyik sem mert.

Tom, kissé megzavarodva, tétozva, azután félénken fordult vissza a királyhoz, kérdvén:

- Most már elmehetek?

- El? Bizonyára, ha úgy kívánod. De miért ne maradnál itt egy kissé? Hová mennél?

Tom lesütötte szemét s alázatosan felelt:

- Talán rosszul értettem, de én azt gondoltam, hogy szabad vagyok, s vissza akartam térni a szegény kunyhóba, ahol nyomorúságban születtem és nevelkedtem, de anyám és testvéreim ott laknak, s nekem az az otthonom. Ehhez a pompához és fényhez nem vagyok szokva - ó, Sir, légy kegyelmes, bocsáss el.

A király hallgatott és elgondolkozott egy pillanatra, s arca növekvő bánatot és szomorúságot árult el.

Azután, hangjában némi reménnyel, így szólt:

- Talán csak ebben az egy dologban eszelős, és elméje más tekintetben ép. Adja Isten, hogy úgy legyen. Megkísértjük.

Azután kérdést intézett Tomhoz deákul, s Tom, gyöngén bár, de ugyanazon a nyelven felelt rá. A király nagyon megörült. A lordok és doktorok szintén meglegedésüket fejezték ki.

S szólt a király:

- Ez ugyan nem felel meg eddigi tanultságának és képességének, de azt mutatja, hogy csupán beteg, s elméje nincs végkép megbomolva. Mi a te véleményed, Sir?

Az orvos, akihez a szó intézve volt, mélyen bókkolt és így felelt:

- Sire, saját meggyőződése is az, hogy helyesen szóltál.

A királynak tetszett ez a biztatás, amely ilyen kitűnő tekintélytől eredt, s jobb kedvvel folytatta:

- Most figyeljete mindnyájan. Tovább is kipróbáljuk.

Kérdést intézett Tomhoz franciául. Tom hallgatva állt ott egy pillanatig, zavarba esván a sok szemtől, mely reá irányult. Azután habozva mondá:

- Felséged kegyes engedelmével ezt a nyelvet nem ismerem.

A király visszahanyatlott ágyára. A cselédek nyomban ott termettek, hogy segítsék, de ő félrehárította őket, mondván:

- Ne háborítsatok - csak hitvány gyöngeség. Emeljete föl! - Így - elég. Jer ide, gyermek! Így... nyugtasd szegény, megzavart fejedet atyád keblén, s légy békén. Nemsokára jobban léssz, csupán muló szeszély. Ne félj, jobban leszel.

Azután odafordult az egybegyűltekhöz. Szelídsége elváltozott, szeméből bösz villámok kezdtek kicsapni. S így szólott:

- Ide hallgassatok mindnyájan. Ez az én fiam eszelős. De ez nem állandó kórság. A túlságos tanulás és talán az elzárkózottság okozta ezt. Félre hát könyveivel és oktatóival - gondotok legyen rá. Mulattassatok játékkal, hasznos kedvteléssel, hogy egészsége újból visszatérjen.

Még fölebb emelkedett s erősebb hangon a következőképpen folytatá:

- Ő eszelős, de az én fiam és Angolország örököse; s örült bár, vagy épeszü, uralkodni fog! s hallgassatok ide tovább és hirdesséte ezt: aki az ő bajáról csak beszél is, ellene cselekszik e királyságok békéjének és rendjének s bitóra kerül!... Adjatok innom - meggyulladok: ez a bánat aláássa erőmet... Így, vegyéte el ezt a kelyhet... Támogassatok. Így, most már jól van. Örült? Volna bár ezerszer örült, ő mégis a velszi herceg, s én, a király, meg fogom erősíteni. Még e mai napon fölvatjuk hercegi méltóságába, a kellő, ősi szokás szerint. Vedd parancsomat, mylord Hertford.

A főurak egyike térdre bocsátkozott a király ágya előtt, s szólt:

- Királyi felséged tudja, hogy Angolország örökös főmarsallja a Towerben sínylek. Nem volna helyes, ha egy bélyegzett...

- Csitt! Ne sértsd fületem az ő gyűlölt nevével. Hát örökké fog élni az az ember? Gátolva legyek miatta akaratomban? Fölvatatlan maradjon a herceg, amiért a birodalomnak nincs árulástól ment főmarsallja, aki jelvényeivel fölrüházza? Nem, Istenemre nem! Intsd meg parlamentemet, hogy újabb napkelte előtt meg hozza nekem Norfolk halálos ítéletét, vagy különben súlyosan felel érte!

Lord Hertford pedig így szólt:

- A király akarata törvény; s fölkelvén, visszatért előbbi helyére.

A harag lassankint eloszlott az agg király arcáról, s szólt:

- Csókolj meg, hercegem. Így... mitől félsz? Nem vagyok-e én a te szerető atyád?

- Te jó vagy hozzám, aki méltatlan vagyok, óh hatalmas és kegyelmes lord, - ezt valóban tudom. De... de... fáj arra gondolnom, aki halálra van kárhoztatva és...

- Ah, ez reád vall - ez reád vall! Tudom, hogy szíved most is a régi, bár elméd sérült - mert te mindenkor szelídlelkű voltál. De az a főmarsall útjában áll fölavatásodnak. Más akart helyébe, aki nem ejt foltot nagy hivatalán. Vigasztalódjál, hercegem; ne zavarod szegény fejedet ezzel a dologgal.

- De nem én siettetem-e őt a halálba, jó uram? Mennyi ideig élhetne még, ha én nem volnék!

- Ne gondold te őrét, hercegem: nem méltó arra. Csókolj meg mégegyszer, s menj játékaid s mulatságaid után - mert betegségem kínoz. Fáradt vagyok, pihenni óhajtok. Menj Hertford bátyáddal és kíséreteddel, s jöjj vissza ismét, mire testem felüdül.

Tom nehéz szívvel tűrte, hogy elvezessék a király színe előtt, mert ez utolsó szavak végkép megsemmisítették azt a reményét, hogy most már elbocsátják. Ismét hallotta a halk suttogást:

„A herceg!... Itt jön a herceg!”

Egyre levertebben haladt el a bókoló udvaroncok fényes kettős sora közt, mert látta, hogy most már valóban fogoly s örökre itt maradhat bezárva ebbe az aranyos kalickába, elhagyatott, árva királyfinak, ha csak az irgalmas jó Isten meg nem szánja s ki nem szabadítja. S bármerre fordult is, mindig úgy rémlett előtte, mintha a levegőben lebegni látná a nagy Norfolk herceg levágott fejét és ismert arcát, amely szemrehányóan szögezi rá szemét. Régi álmai olyan kedvesek voltak; de ez a valóság olyan komor!

Tom oktatást nyer

Tomot bevezették egy gyönyörű szobasor legszebb termébe s ott leültették - amit csak vonakodva tett meg, mert életes férfiak és főrangú emberek álltak körülte; kérte őket, hogy üljenek le ők is, de azok csak egy főhajtással vagy mormolással fejezték ki köszönetüket, s állva maradtak.

Tom nem hagyta volna annyiban, de „nagybátyja”, Hertford grófja, azt súgta fülébe:

- Kérlek, mylord, ne erőltess őket; nem illő, hogy a te jelenlétben üljenek.

Most Lord St. Johnnt jelentették be, aki meghajolván Tom előtt, így szólt:

- A király ő felsége rendeletéből jövök olyan ügyben, amely magán-kihallgatást kíván. Kegyeskedjék királyi fenséged elbocsátani mindazokat, akik szolgálatára itt állanak, mylord Hertford gróf kivételével.

Lord Hertford észrevevén, hogy Tom nem tudja, mit csináljon, megsúgta neki, hogy csak intsen a kezével, s ne fárassza magát beszéddel, csak akkor, amikor neki tetszik.

Amikor az udvarbeli urak visszavonultak, Lord St. John így szólt:

„Ő felsége ezennel meghagyja, hogy a fenséges herceg, nyomós állami okokból, mindaddig tőle telhető módon palástolja el gyöngeségét, amíg végkép el nem múlik s őfensége ismét olyan nem lesz, mint annakelőtte. Tudniillik, senki előtt ne tagadja, hogy ő az igazi királyfi és nagy Angolország koronájának örököse; hogy fenn tartsa az ő hercegi méltóságát s minden tiltakozó szó avagy jel nélkül fogadja mindama tisztességadást és figyelmet, amely ősi jog és szokás szerint megilleti; hogy senki előtt ne szóljon többé amaz alacsony származásról és életmódról, amelyet kórságában túlfeszített képzelődése kigondolt; hogy szorgalmasan iparkodjék visszaidézni emlékezetébe a régóta ismert arcokat - s ha ez nem sikerül, békén maradjon, sem álmélkodás, sem egyéb jel által el nem árulván feledékenységét; hogy országos fontosságú alkalmakkor, ha zavarban lenne valamely dolog megtevésére, vagy szó kimondására nézve, ne mutasson a kandi szemek előtt nyugtalanságot, hanem forduljon tanácsért Lord Hertfordhoz avagy alázatos magamhoz, akik a király által személyes szolgálatára vagyunk rendelve, mindaddig, míg e parancsolatját vissza nem vonja. Így rendeli a király őfelsége, üdvözlét küldvén királyi fenségednek s könyörögvén Istenhez, hogy kegyelmességében mielőbb gyógyítsa meg s most és mindenkoron szent oltalmában részesítse fenségedet.”

Lord St. John erre meghajolt s félreállott.

Tom önmegadással felelt:

- A király mondta. Senki könnyen ne vegye az ő parancsolatját s maga kedvére ne alkalmazza, ha terhesnek tetszenék. A király szava teljesebbé.

Lord Hertford pedig így szólt:

- Király ő fenségének a könyveket s egyéb dolgokat illető rendelete szerint méltóztatnék talán fenségednek vídám társalkodással mulatni el idejét, nehogy fáradtan menjen a lakomára s bajt szenvedjen általa.

Tom arca kíváncsi meglepetést mutatott; azután pedig elpirult, látván, hogy Lord St. John szomorúan néz rá. S szólt a lord:

- Emlékezed még hiányos s álmélkodást árultál el - de ne aggódjál miatta, mert betegség javulásával ez el fog múlni. Mylord Hertford a város lakomájáról szólt, amelyre király ő felsége ezelőtt két hónappal megígérte a te fenséges jelenlétedet. Emlékszel már?

- Sajnálattal vallom meg, hogy valóban elfeledtem, - mondá Tom habozó hangon, s ismét elpirult.

E pillanatban Lady Elizabeth és Lady Jane Grey látogatását jelentették be. A két lord jelentős pillantást váltott s Hertford az ajtó felé sietett. Amint a fiatal leánykák mellette elhaladtak, halk hangon mondta:

- Kérlek, hölgyeim, ne vegyétek észre zavarát, s ne álmélkodjatok, ha emlékezete hiányos lenne - sajnálva fogjátok tapasztalni, mint akad fenn minden csekélységén.

Ezalatt Lord St. John ezt súgta a Tom fülébe:

- Kérlek, Sir, tartsd szorgosan elmédben ő felsége kívánságát. Emlékezzél mindenre, amire tudsz s tégy úgy, mintha emlékeznél minden egyébre. Ne engedd észrevenniök, hogy valód megváltozott, mert tudod, mily nagyon szeretnek régi játszótársaid s mennyire fájna nekik... Kívánod, Sir, hogy itt maradjak? s nagybátyád nemkülönben?

Tom egy intéssel s félig mormolt szóval jelentette ki beleegyezését, mert máris tanulni kezdett, s jámbor lelkében elhatározta, hogy a lehető legjobban fog alkalmazkodni a király parancsához.

A társalgás a fiatalok közt minden vigyázatosság mellett is megakadt néha. Tom nem egyszer csüggött el s vallotta meg magának, hogy nem tud megfelelni rettenetes szerepének; de Elizabeth királykisasszonynak tapintatossága mindannyiszor megmentette, s ugyanilyen szerencsés hatású volt az éber figyelme lordok egyikének vagy másikának egy-egy látszólag véletlenül közbevetett szava.

Egy ízben Lady Jane ezzel a megzavaró kérdéssel fordult Tomhoz:

- Tetted ma már tiszteletedet a királyné ő felségénél, mylord?

Tom tétozott, elfogódott s éppen kidadogni készült valamit, amikor Lord St. John vette át a szót s a kényes körülményekben jártas udvari ember könnyedségével felelt helyette:

- Valóban tette tiszteletét, mylady, s ő felsége igen biztató szavakat mondott neki a király egészségéről - ugyebár, fenség?

Tom ráhagyóan motyogott valamit, de érezte, hogy veszedelmes talajra jutott. Valamivel utóbb szóba került, hogy a királyfi egyelőre nem fog többé tanulmányokkal foglalkozni, mire a kis lédi fölkiáltott:

- Kár! igazán kár! Olyan szépen haladtál már. De légy békétűrőssel, nem fog sokáig tartani. Tanult ember leszel, mint atyád, s ajkad annyi nyelven fog uralkodni, mint az övé, kegyes uram.

- Az én apám! - kiáltott föl Tom, egy pillanatra megfélemlítve magát. - No ő ugyan a maga nyelvén is csak úgy beszél, hogy csak az óbeli barom érti meg; ami pedig a tanultságot...

Fölpillantott, s Lord St. John szemében komoly intést olvasott.

Megállott, elpirult s halkán, szomorúan folytatta:

- Ó, betegségem ismét üldöz, s gondolataim elkalandoznak. Nem volt szándékom tiszteletlenül szólni a királyi felségről.

- Jól tudjuk, Sir, - mondta a királykisasszony, és tisztelettel, de egyszersmind szeretettel fogta két kezébe „testvére” kezét, - ne aggódjál e miatt. A hiba nem tied, hanem kórságodé.

- Szelíd vigasztaló vagy, ó kedves lédi, - felelte Tom hálásan, - s szívem köszönetre készlet érte, ha olyan bátor lehetnék.

Egy ízben a szeleburdi kis Lady Jane egy görög mondattal rontott neki Tomnak. Elizabeth királykisasszony a Tom zavartalan homlokáról nyomban észrevette, hogy a kilőtt nyíl túlrepült a célon s Tom helyett maga röpített vissza egy hangzatos görög mondatot és azonnal más tárgyra terelte a beszélgetést.

Az idő kellemesen és egészen véve elég símán folyt. A tévedések és félreértések egyre ritkábbak lettek s Tom mind jobban érezte magát, látván, hogy mindnyájan olyan szeretettel iparkodnak rajta segíteni s elnézik botlásait.

Tom őrangyalainak, a két lordnak, kevesebb megnyugvást nyújtott a társalgás, mint a többieknek. Olyanformán érezték magukat, mintha valami veszedelmes szorosban egy nagy hajót kormányoznának; folyvást résen állottak, s úgy találták, hogy feladatuk nem gyermekjáték. Ezért aztán, amikor a hölgyek látogatása vége felé közeledett s Lord Guilford Dudleyt jelentették be, nemcsak úgy vélekedtek, hogy a dolguk már eddig is nagyon nehéz volt, hanem azt is gondolták, hogy nem lesznek képesek előlről kezdeni s a veszedelmes utat még egyszer megtenni.

Egész tisztelettel azt tanácsolták tehát Tomnak, hogy mentesse ki magát, amit ő nagyon szívesen megtett, jöllehet Lady Jane arcán mintha a bosszúság árnyéka surrant volna végig annak hallatára, hogy a fényes úrfi nem nyert bebocsátást.

Most szünet következett, várakozó hallgatás, amelyet Tom sehogysem értett. Ránézett Lord Hertfordra, aki intett neki, de ő ezt sem értette. A szemes Elizabeth most is kimentette a zavarból. Bókolt és azt mondta:

- Megengedi-e most már fenséges bátyám, hogy távozzunk?

Tom így szólt:

- Ladységték valóban mindent megnyerhet tőlem, amit kíván; de szívesen adnék bármi egyebet, ami szerény hatalmamban van, semmint engedelmet arra, hogy jelenvalóságuk fényét és áldását elvonják tőlem. Légyen jó tanyájok és Isten lakozzék velük.

S alattomban mosolygott, amint elgondolta: „Bezzeg, nem hiába jártam képzeletben mindig a királyfiak közt s tanultam el a könyveimből ékes, virágos beszédüket!”

Amint a fejedelmi leányok eltávoztak, Tom fáradtan fordult őrzöihez s azt kérdezte:

- Szíveskednék lordságtok megengedni, hogy meghúzódjam valami sarokba, pihenni.

Lord Hertford így felelt:

- Amint fenségednek méltóztatik. Tied a parancsolás, mienk az engedelmesség. Valóban szükséges pihenned, mert nemsokára a városba mégy.

Csöngetett s megjelent egy apród, akinek meghagyták, hogy kérje ide Sir William Herbertet, ki rögtön előjött s bevezette Tomot egy belső terembe. Tomnak első mozdulata ott az volt, hogy egy serleg víz után nyult; de egy selyembe-bársonyba öltözött szolga fölkapta a serleget s térdre bocsátkozva nyújtotta oda neki aranytálcán.

Most a fáradt rab leült s le akarta húzni a saruját, félénken kérve engedelmet a szemével, de most egy másik selyembe-bársonyba öltözött kelletlenkedő bocsátkozott térdre s végezte el helyette a dolgot. Tom még vagy két-három kísérletet tett, hogy valamit csináljon, de mert

mindannyiszor hamarosan megelőzték, végre önmegadó sóhajtással mondott le mindenről, azt mormolva magában:

- Istenem, vaj' ki tudja, nem akarnak-e helyettem lélegzetet is venni?

Papuccsal, pompás pongyola-köntössel felruházva, pihenni feküdt végre - de nem aludni, mert a feje nagyon tele volt gondolattal s a szoba nagyon tele néppel. Amazokat nem űzhette el - hát ott maradtak. Emezeket nem tudta hogyan elbocsátani, így hát ezek is ott maradtak - az ő és maguk nagy sajnálatára.

Tom távozta után két felügyelője egyedül maradt. Elgondolkoztak egy darabig, hosszas fejcsóválás és járkálás közben s aztán Lord St. John szólt:

- Őszintén szólva, mit gondolsz?

- Őszintén ezt: a király közel van a halálhoz, unokaöcsém eszelős - eszelősként fog trónra lépni és eszelősnek marad. Isten óvja Angliát, mert bizony szüksége lesz reá!

- Valóban úgy látszik. Ámde... nem gyanakszol-e, hogy... hogy...

A beszélő tétovázott s azután megállott. Nyilván érezte, hogy kényes a dolog. Lord Hertford elibe állott, nyílt, világos szemmel nézett rá és így szólt:

- Beszélj tovább. Rajtam kívül senki sem hallja. Mire gyanakodnám?

- Nehezemre esik kimondani, amit gondolok, holott te oly közeli vére vagy, mylord. De bocsánatért esedezvén, ha sértelek, nem különös-e, hogy eszelőssége annyira megváltoztathatá magaviseletét és tartását? - nem mintha most is hercegi nem volna az, egy s más csekélységben *másnak* tetszik, mint annak előtte. Nem különös-e, hogy az eszelősség kimosta volna emlékezetéből még atyja vonásait is; a szokásokat és szabályokat, amelyek őt megilletik; s meghagyván deák tudományát, elvette görög és francia ismereteit? Sértés ne legyen, mylord, de könnyíts lelkem aggodalmán s fogadd hálás köszönetemet. Egyre kísért bennem az a mondása, hogy ő nem a királyfi és...

- Megállj, mylord, beszéded felségárulás! Elfeleddted a király parancsát? Jusson eszedbe, hogy cinkostársad vagyok, ha tovább hallgatlak.

St. John elsápadt és sietve tette hozzá:

- Hibáztam, megvallom. El ne árulj, légy kegyesen elnéző irántam s többé nem gondolkozom és nem beszélek e dologról.

- Meg vagyok elégedve, mylord. Ne szólj többé sem itt, sem mások előtt és úgy lesz, mintha nem szóltál volna. De ne élj csalódásban. Ő az én testvérem fia; avagy nem ismerem-e hangját, arcát, alakját bölcsőjétől fogva? Az örültség sok zavart okozhat, többet is, mint gondolnád. Emlékszel-e az öreg Marley báróra, ki esztét vesztvén, saját arcát is elfeledte, melyet hatvan évig ismert s azt hitte, hogy a más ábrázatja; de sőt azt állította, hogy ő Magdalai Máriának a fia és hogy koponyája spanyol üvegből való; és nem engedte, hogy valaki hozzá nyuljon, nehogy valamely vigyázatlan kéz összetörje? Nyugtasd meg kétségedet, mylord. Ő a valódi királyfi - jól ismerem - s nemsokára király lesz; hasznodra lehet, ha ezt veszed elmédbe s inkább ezen gondolkozol, mint az ellenkezőn. - Még egy kis beszélgetés után, amelyben Lord St. John tőle telhetően helyreütötte tévedését s ismételten erősítgette, hogy hite immár megingathatatlan, Lord Hertford elbocsátotta felvigyázótársát s egyedül ült le vigyázni.

Csakhamar mély elmélkedésbe merült s úgy látszott, hogy minél tovább gondolkozik, annál nagyobb zavarban van. Majd járkálni kezdett, azt mormogva:

- Csitt... a királyfinak *kell* lennie! Ki merné állítani széles ez országban, hogy oly csodálatos ikerpár lehetséges, akik egy vérből és méhből valók? s ha úgy lenne is, még nagyobb csoda volna az a véletlen, amely őket egymás helyére vetette. Nem - örültség, örültség, örültség!

Azután ismét hozzátette:

- Ámde, ha valóban imposztor volna és királyfinak mondaná magát: *ez* természetes, érthető volna. De volt-e valaha oly csaló, akit hercegnek nevez a király, az udvar, mindenki s *tagadja* méltóságát és ellenzi felmagasztaltatását? *Nem!* Ez az igazi királyfi, csakhogy eszét vesztette!

A Tom első királyi ebédje

Délután, valamivel egy óra után, Tom beletörődött abba a megpróbáltatásba, hogy ebédre öltöztessék föl. Épp oly pompás ruhát adtak rá, mint az előbbi, csak hogy gallértól harisnyáig más volt minden darab.

Azután nagy szertartással bevezették egy tágas, díszes terembe, hol az asztal már meg is volt terítve - egy személyre. Az evőkészlet színaranyból készült s gyönyörű rajzokkal volt ékesítve, amelyek megbecsülhetlenné tették értékét, a Benvenuto művei lévén.

A terem félig tele volt nemesi cselédséggel. Egy káplán elmondta az asztali könyörgést s Tom már neki akart esni az ételnek, mert az éhség régóta kínozte, de Berkeley grófja elibe állott s asztalkendőt kötött a nyakába; mert e főnemesnek családjában örökös volt a velszi hercegek mellett való asztalnoki méltóság. Jelen volt a Tom pohárnoka is, megelőzván minden abbeli kísérletét, hogy maga töltsön magának bort. A velszi herceg öfenségének kóstolómestere is jelen volt, készen arra, hogy parancs szerint minden gyanús étet megkóstoljon s kitegye magát a mérgezés veszedelmének. Ebben az időben már csak merő külső cifraság gyanánt szolgált s ritkán volt alkalma tisztét gyakorolni; de voltak idők, még pedig nem sok emberöltővel azelőtt, amikor a kóstolómesteri hivatal veszedelmekkel járt s nem volt irígyléseméltó. Hogy miért nem ebet vagy ólomöntőt használtak erre a célra, különösnek látszik; de hát a királyoknak minden dolguk különös.

Ott volt mylord d'Arcy főlovászmester is; hogy miért, a jó Isten tudja - de elég az hozzá, hogy ott volt. A lord-főpincemester is ott volt és ott állott a Tom széke mögött, felügyelve a szertartásra a lord-főételmester és a lord-főszakács rendelkezése alatt, kik mellette állottak.

Tomnak ezeken kívül még háromszáznyolcvannégy szolgálja volt; de természetesen nem volt mindnyája a szobában - még a negyedrésze sem - s Tomnak fogalma sem volt még ekkor a létezésükről.

A jelenlevőket mind betanították már annak az észbentartására, hogy a királyfi olykor félrebeszél s gondjuknak kellett rá lenni, hogy különösségein ne álmélkodjanak. Ezek a „különösségek” csakhamar jelentkeztek is; de csak részvétet és bánatot, nem pedig derűtséget keltettek bennük. Nehéz szívvel látták a szeretett királyfit ily állapotban.

Szegény Tom jobbadán az ujjával evett; de senki nem mosolygott rajta, sőt mintha észre sem vették volna. Kíváncsian és nagy érdeklődéssel nézte az asztalkendőjét, mert igen finom és gyönyörű gyártmány volt s jámborul mondta:

- Kérlek, vegyétek le a nyakamból, mert még be találok szennyezni.

Az örökös asztalmester nagy tisztelettel s az ellenmondásnak minden szava vagy jele nélkül oldotta le a kendőt.

Tom érdeklődéssel nézegette a répát és salátát s kérdezte, hogy mi az s hogy megenni való-e; mert ezeket a veteményeket csak akkoriban kezdték Angolországban is termesztetni. Azelőtt fényűzési cikkek gyanánt hozták be Hollandiából. A Tom kérdésére komoly tisztelettel feleltek és senki sem árult el csodálkozást.

Amikor a csemegézést is elvégezte: telerakta a zsebeit dióval; de senki sem tett úgy, mintha észrevenné vagy éppen fennakadna rajta. A másik pillanatban azonban ő maga akadt fenn rajta és zavarba jött, mert ez volt az egész ebéd alatt az egyetlen, amit a saját kezével engedtek végeznie s bizonyos volt benne, hogy most igen helytelen és királyfihoz nem illő dolgot mívelt.

Ebben a pillanatban az orra izmai viszketni kezdtek s a nevezett szerv vége el-elcsavarodott. Ez hosszabb ideig tartott így s Tom egyre nagyobb kényelmetlenséget árult el. Rimánkodóan nézett előbb egyik, aztán a másik lordra s könny gyűlt a szemébe. Amazok meghökkenve ugrottak melléje s alázattal kérdezték, hogy mi kell.

Tom nagy szorongással mondta:

- Tisztességgel legyen mondva, az orrom irgalmatlanul viszket. Mi a szokás és szabály ilyenkor? Kérlek, mondd el hamar, mert már nem állom sokáig.

El nem mosolyodott senki, sőt zavarban voltak mindnyájan s mély elfogódottsággal néztek egymásra tanácsért. Olyan akadály állott előttük, amelynek elhárítására Anglia egész történetében nem lehetett utasítást találni. A főceremóniamester nem volt jelen s az ottlevők közt senki sem akadt, aki rá mert volna lépni erre a soha nem járt útra, vagy meg merte volna kockáztatni e főfontosságú kérdés megoldását.

Sajnos, udvari orrvakarómesterről a krónika semmit sem tudott.

E közben a könnyek kicsordultak medrükből s végigfolydogáltak Tom orcáin. Viszkető orra sürgetőbben kérte a megkönnyebbítést, mint valaha. Végre a természet ledöntötte az udvari illendőség gátjait: Tom bocsánatért fohászkodott föl, ha rosszat cselekszik s azzal könnyített udvara nehéz szívéen, hogy maga vakarta meg az orrát.

Az étkezés véget érven, egy lord lépett elő és széles, lapos aranytálat tartott elibe, amelyben szagos rózsavíz volt, hogy mossza bele a száját meg az ujjait; s mellette állott az örökös lordasztalnok a törölkendővel. Tom egy-két pillanatig bámulva nézett a tálra, azután ajkához emelte s komoly képpel nagyot húzott belőle. Azután visszaadta a szolgálattevő lordnak, mondván:

- Nem, mylord, ez nem inyam szerint való; jó szaga van, de semmi ereje.

A királyfi bomlott elméjének ez újabb különössége fájó érzést keltett körötte minden szívben és senkit sem gerjesztett derűlségre.

Tom legközelebbi öntudatlan botlása az volt, hogy éppen akkor állott föl az asztal mellől, amikor az udvari káplán a széke mögé állott, fölemelt kézzel, behunyt, ájtatos szemmel s rá akarta kezdeni az áldást. De ezúttal sem látszott észrevenni senki, hogy a királyfi szokatlan dolgot mívelt.

Kis barátunkat most saját kértére bevezették a herceg magánszobájába s ott magára hagyták. A tölgyfaburkolatú falon egy fényes acélvértzet egyes darabjai függöttek, gyönyörű arany cifrázatokkal kiverve. Ez a harci öltözék az igazi királyfi tulajdona volt - királyi anyjának ajándéka. Tom magára csatolta a lábpáncélt, fölhúzta a vértkesztyűt, fejére tette a tollas sisakot s magára szedett mindent, amit segítség nélkül tehetett; egy pillanatig arra gondolt: behív valakit, hogy öltöztesse föl teljesen; de ekkor eszébe jutott a dió, amit az ebédről elhozott - milyen öröm lesz azt most megenni, anélkül, hogy egész sereg ember nézne a szájába s egyik lord a másik után alkalmatlankodnék kelletlen szolgálatával!

Visszaakasztotta, hát a szép holmikat a helyükre s csakhamar diót tördelt, most érezve magát először egy kissé igazán boldognak, mióta bűneiért a jó Isten megtette királyfinak. Amikor a dió elfogyott, egy szekrényben érdekes könyvek közt keresgélt s talált is egyet, amely az angol udvar szertartásairól szólt. Pompás. Végigfeküdt egy drága dívánon s buzgón hozzálátott a tanuláshoz. - Hagyjuk most magára.

Az ország pecsétje

Öt óra tájban VIII. Henrik király fölébredt pihenést nem adó szunnyadásából, azt dörögve magában:

- Zavaros álmok! zavaros álmok! Végem közeledik! ezt mondják a jelek s ezt erősíti ereim lankadó verése.

Majd gonosz láng gyúlt szemében s azt dörögte:

- De nem halok meg, amíg *ő* előttem nem költözik el.

Szolgái észrevevén, hogy ébren van, egyikük megkérdezte: mit rendel a lord kancellárnak, aki künn várakozik.

- Bocsássátok be, bocsássátok be! - kiáltott föl élénken a király.

A lord kancellár belépett s térdre bocsátkozott a király ágya előtt, mondván:

- Kiadtam a rendelést s most a király parancsolatjához képest az ország főnemesei ünnepi palástjaikban a Ház korlátja előtt állanak s megerősítvén Norfolk herceg ítéletét, felséged további tetszésének kijelentését várják.

A király arcán szilaj öröm villant át. És így szólt:

- Segíts föl. Tulajdon személyemben akarok parlamentem elé menni s tulajdon kezemmel pecsételtem meg az ítéletet, amely megszabadít attól a...

Szava elakadt. Fakó sápadtság törölte orcáiról az eleven színt. - Szolgái visszahajlították vánkosaira és sietve ápolták frissítőszerekkel. S búsan szólt a király:

- Haj, mint reménytettem ez édes óra elérkeztét! s ím későn érkezik és én meg vagyok fosztva az annyira áhított örömtől. De siess, siess! Hadd végezzék mások e kellemes tisztséget, ha már éntőlem megtagadják. Rád bízom nagy pecsétemet, szemeld ki a hozzávaló lordokat s lássatok munkához. Siess, ember! Mielőtt a nap még egyszer fölkelne és leszállna, hozd el nekem az *ő* fejét, hogy lássam.

- Úgy legyen, amint a király parancsolja. Tetszenék felségednek most elrendelni, hogy adassék kezembe a pecsét, hogy azonnal dolgomhoz lássak!

- A pecsét? Ki őrzi a pecsétet, ha nem te?

- Uram király, ezelőtt két nappal elvetted tőlem, mondván, hogy addig ne végezzen tisztet, míg királyi kezed nem nyomja rá a Norfolk herceg ítéletére.

- Valóban, így volt, emlékszem... Hova tettem?... Igen gyöngé vagyok... Emlékezetem e napokban oly gyakran üt pártot ellenem. Különös, különös...

A király érthetetlenül kezdett dörögni, koronkint megcsóválva szürke fejét s tapogatózva iparkodván visszaemlékezni, hogy mit mívelt az ország pecsétjével.

Végre Lord Hertford térdre bocsátkozott s ily szavakat kockáztatott:

- Sire, nézd el vakmerőségemet, de ím itt többen vannak, akik emlékeznek, miként adtad a nagy pecsétet a velszi herceg fenséges kezébe, hogy őrizze meg aznapra...

- Igaz, valóban úgy van!... - szakította félbe a király. - Hozd elő! Menj: az idő repül!

Lord Hertford elszaladt Tomhoz, de csakhamar zavarodottan és üres kézzel tért vissza a király elé, így szólván:

- Uram király, fájdalommal hozom a kelletlen hírt; de Isten akarata szerint a királyfi gyöngesége még egyre tart, s nem tudja elméjébe idézni, hogy megkapta volna az ország pecsétjét. Siettem meghozni a hírt, gondolván, hogy hasztalan volna időt fecsérelni a kereséssel a szobák hosszú során végig, amelyek ő fens...

A király nyögése itt kettévágta a lord szavát. Kevés vártatva ő felsége mély szomorúsággal mondta:

- Ne zaklassátok a szegény gyermeket. Az Úr keze súlyosan nehezült rá és szívem szerető szánakozással csüng rajta s fájdalom, hogy az ő terhét át nem vehetem tulajdon megtört vállaimra. Maradjon ő békén.

Behúnyta szemét, mormogott s aztán elhallgatott. Kis idő múlva ismét fölnyitotta szemét s révedezve tekintett körül, mígnem szeme a térdelő lordkancelláron akadt meg. Arcát nyomban elfutotta a düh:

- Hogyan, mégis itt vagy! Istenemre mondom, ha tüstént el nem végzed annak az árulónak dolgát, kancellári süvegednek ünnepe lesz holnap: nem lesz fej, amelyet ékesítsen!

A reszkető kancellár így felelt:

- Uram király, irgalmazdért esdeklek. Csupán a nagy pecsétre várok.

- Ember, megbomlottál? A kis pecsét, amelyet annakelőtte magammal hordoztam, kincsesházamban van. S mivel a nagy pecsét elveszett, nem lenne az is elegendő? Megbomlottál? Menj! És tudd meg: színem elé ne kerülj addig, míg fejét nem hozod.

A szegény kancellár nem késett elhordani magát e veszedelmes helyről; a bizottság sem vesztegetett sok időt, hogy megadja a királyi szentesítést a rabszolga parlament határozatának, másnapra tűzvén ki Angolország első főúranak, a szerencsétlen Norfolk hercegnek fejevételét.

Ünnepség a Temzén

Este kilenc órakor a palotának a folyamra néző egész tágas homlokzata fényárban úszott. Magát a folyamot, amennyire a szem a város felé elláthatott, olyan sűrűn lepték el a hajós emberek ladikjai és díszbárkák, - mindmegannyi színes lámpásokkal volt teleaggatva és lágyan rengett a hullámokon - hogy az egész olyannak tetszett, mint valami vég nélkül való tündöklő virágos kert, amelyet enyhén imbolygat a nyáráji szellő. A vízhez levezető hatalmas kőlépcsőzet, amely elég széles volt ahhoz, hogy elférjen rajta egy-egy német hercegségnek az egész hadserege, igazán látványosság volt: hosszú sorokban állták végig a királyi alabárdosok, fénylő vértzetben és szünetlenül futkosott rajta fel s alá a csillogó öltözetű királyi cselédség, sürgölődve végezvén az előkészületeket.

Egyszerre parancs hangzott el s nyomban eltűnt a lépcsőzetről minden teremtet lélek. A várakozásnak mélységes csendjével volt tele a levegő. Ameddig a szem csak eltekinthetett, ezernyi ezer embert láthatott, akik felálltak csónakjaikban és szemüket tenyerükkel óva a lámpások és fáklyák kápráztató fénye ellen, úgy néztek merően a palota felé.

Negyven-ötven pompás bárka vonult föl a lépcső elé. Dús aranyozás borította valamennyit és magasra felnyúló orruk és tatjuk remekül volt kifaragva. Némelyik zászlókkal, lobogókkal volt díszítve; mások arannyal áttört kelmékkel és redőzetekkel ékeskedtek, amiken címerek voltak kivarrrva; ismét másokon selyem zászlócskák voltak feltűzdelve számtalan apró ezüst csengettyűvel, amelyek tetszetős csilingelésre pendültek, amint a szellő meg-meglibbentette őket; néhány még fensőbb rendeltetésű bárkának pedig - mert a királyfi személyes környezetéhez tartozó nemeseké voltak - az oldalait festőien pompás díszbe vonták a remek ábrázolatú címeres pajzsok és fegyverzetek. Minden díszbárkát külön dereglye vontatott, amelyeken az evezősökön kívül egy-egy csapat fegyveres volt, csillogó sisakban és mellvértben s egy-egy zenekar.

A várva-várt díszmenetnek az eleje most megjelent a tágas kapuban, egy csapat alabárdos képében. Fekete-sárga csíkos bugyogójuk, oldalt ezüstrózsákkal ékített bársony kucsmájuk és vörösesbarna és kék posztóból való ujjasuk volt, a mellükön és hátukon ékesen kivarrrva aranyfonállal a hármastoll, a királyfi címere. Alabárdjaik hosszú nyele karmazsinvörös bársonnyal volt bevonva, amelyet aranyozottfejú szögecskék erősítették oda és aranybojtok ékesítettek. Jobbra és balra vonulva, két hosszú sorfalban foglaltak állást a palota kapujától le egészen a víz széléig. Vastag, csíkos szőnyeget bontottak ki azután s terítették végig a lépcsőn a királyfi arany és piros libériás szolgálói.

Ezek után pedig belülről trombitaharsogás hallatszott. A dereglyéken elhelyezett bandák rázendítettek valami pezsgő indulóra s két fehérpalcás szertartásmester lépdelt elő lassan és méltóságosan a kapu alól. Utánuk jött két tiszt a város pallosával és botjával; azután a városi őrségnek néhány biztosa, teljes díszben, jelvényekkel az ujjasukon; azután a királyi első kikiáltó s utána a lovagok, főnemesek, majd a bírák, skarlátpiros köntösben, azután Angolhon lord-főkancellárja, skarlátpiros palástban, amely elől nyitott volt, hermelinnel szegve, majd a különféle polgári testületek fejei díszpalástban. Most tizenkét francia nemes következett, pompás öltözetben: arannyal sávolt fehér damasztujjasban, ibolyaszín tafotával bélelt rövid karmazsinbársony köpönyegben és testszínű bugyogóban; és sorjában haladtak lefele a lépcsőn. A francia követ kíséretéhez tartoztak, s utánuk a spanyol követ kíséretéből való tizenkét nemes következett, tiszta fekete bársonyban, minden díszítés nélkül. Ezek után pedig angol főurak jöttek kíséreikkel.

Ismét trombitaszó hallatszott belülről, s előlépett a királyfi nagybátyja, a jövődöbéli sommer-seti nagyherceg, arannyal áttört fekete ujjasban, aranyvirágos karmazsin selyemköpenyegben. Megfordult, levette tollas süvegét, mély bókolásra görnyesztette testét s hátrafelé kezdett lépkedni, meg-meghajolva minden lépés után. Hosszan elnyújtott kürtszó hallatszott most s utána a kiáltás:

- Utat a fenséges és hatalmas Lord Edvárd velszi hercegnek!

Nagyfent a palota falain hosszú sorban tűznyelvek csaptak elő mennydörgéshez hasonlatos robajjal; a folyam partján álló sűrű tömeg hatalmas üdvriadalba tört ki és mind e nagy ünnepelésnek az oka és hőse, Tom Canty, előlépett és meghajtotta fejedelmi fejét.

Remek fehér selyemujjas volt rajta, bíborpiros, gyémánttal behintett és hermelinprémmel szegett mellellenzővel. Vállán az arannyal áttört fehér köpenyke a hármastollú címerrel volt kihímezve, kék selyemmel bélelve, gyönggyel és drágakövekkel beszegve és gyémántos boglárával összekapcsolva. A nyakában függött a térdszalagrend jelvénye és több idegen fejedelmi rendjel; és valahol csak egész öltözetét fénysugár érte, kápráztató villogással szikráztak rajta a drágakövek.

Ó, Tom Canty, aki koldus-zugolyban született és London városa csatornáiban nevelkedtél, rongyokban, szennyben és nyomorúságban, minő látomány ez!

A királyfi az inségben

Ott hagytuk el John Cantyt, amint az igazi királyfit befelé vonszolta az Offal-Courtba, lármás és mulatozó csöcselék szaladván nyomában. Csupán egy valaki akadt, aki a szegény fogoly mellett szót emelt, de erre nem ügyeltek; szavát is alig hallották - olyan nagy volt a z sivaj.

A királyfi addig tusakodott és dühöngött a durva bánásmód ellen, míg John Canty azt a kis türelmét is el nem vesztette, ami je volt s mérgesen emelte tölgyfabotját a királyfi fejére. Az előbb említett pártfogó odaugrott, hogy föltartóztassa karját s az ütés az ő kezére csapott le.

- Beleártod magad, mi? - ordított Canty. - Nohát nesze a jutalmad.

Botja lekoppant a kelletlenkedő fejére: nyögés hallatszott, homályosan látszó alak rogyott le a sokaság lábai elé s a másik pillanatban már egyedül hevert ott a sötétben. A csöcselék tovább tódult; e jelenet legkevésbé sem zavarta meg mulatságában.

A királyfi csakhamar John Canty lakásában találta magát, amelynek ajtaja bezárult a künnlevők előtt. Egy palackba dugott faggyúgyertya homályos világa mellett csak nagyjából láthatta az undok helyiséget és lakóit. Két csenevész leány meg egy középkorú asszony kuporgott a fal mellett egy sarokban, a rossz bánásmódhoz szokott állatok félénk nézésével. Egy másik sarokból kócos, szürkehajú, gonosz szemű banya sompolygott elő.

John Canty azt mondta ennek:

- Várj csak, szép komédia van itt. Ne rontsd el addig, amíg nem élvezted. Azután elpáholhatod, ahogy akarod. - Állj elő, fiú. Mondd el azt a bolondot mégegyszer, ha el nem felejtetted. Hogy is hívnak? Ki is vagy te?

A sértett vér ismét arcába szökött a kis királyfinak; merész, haragos pillantást vetett az emberre s így szólt:

- Neveletlenség magadféle embertől, hogy így parancsolgatsz velem. Azt mondom most, amit előbb mondtam: én Edvárd velszi herceg vagyok, senki más.

A vén banyának ettől a felelettől bámulatában földhöz ragadt a lába s majdnem elállott a lélegzete is. Bambán bámult a királyfira, amin gaz fia annyira mulatott, hogy harsány kacajra fakadt.

De Tom Canty anyjára s néneire egészen más hatása volt a dolognak. Testi bánatolmtól való félelmük másnemű aggódásra változott. Fájdalmas, elszomorodott arccal szaladtak oda, azt kiáltva:

- Ó! Szegény Tom, szegény fiú!

Az anyja térdre esett a királyfi előtt, rátette kezét a vállára s fakadó könnyein át szánakozva nézett az arcára. Azután azt mondta:

- Ó, szegény fiam! a sok hóbertos olvasás végre is elvette hát az eszedet. Ó, miért is nem hagytad abba, mikor úgy kértelek? Lásd, most megtörted az édesanyád szívét.

A királyfi ránézett és szelíden viszonzta:

- Fiaid jól érzi magát s nem vesztette el eszét, jó asszonyság. Vigasztalódjál: menjek csak a palotába, ahol van, atyám, a király, tüstént visszaadja őt neked.

- Atyád, a király! Ó, gyermekem, ne mondj ilyen szót, amely halálot és mindnyájunk vesztét okozhatja. Érezz föl ebből a gonosz álomból. Hidd vissza elmaradozott elmédet. Nézz rám. Nem én vagyok-e anyád, aki szültelek és szeretlek?

A királyfi megrázta fejét és szánakozóan mondta:

- Isten látja lelkemet, nem szívesen szomorítalak, de valóban sohasem láttam az arcodat.

Az asszony visszaesett a földre, ülő helyzetbe s szemeit kezével eltakarva, keservesen zokogott és jajgatott.

- Lássuk csak a komédiát tovább! - kiáltotta John Canty. - Hahó, Nan! hahó, Bet! adta nevetlen kölykei! hogy mertek a királyfi előtt megállni? Térdre hitvány koldusnép, hódoljatok neki!

S durván kacagott hozzá.

A leányok félénken kezdtek könyörögni testvérükért, s Nan így szólt:

- Engedd el, apám! A pihenés meg az álom majd meggyógyítja. Kérlek, engedd.

- Engedd, apám, - mondta Bet. - Fáradtabb, mint máskor. Reggelre majd magához tér és buzgón fog kéregetni s nem jön megint üres kézzel haza.

Ez a megjegyzés kijózanította az apát, s elméjét a napi dologra terelte. Mérgesen fordult a királyfihoz, mondván:

- Holnap két pennyt kell fizetnünk e szurdék gazdájának. Érted-e, két pennyt - s mindezt a sok pénzt félesztendei házbéréért, mert különben kitesznek innen. Mutasd, mit koldultál össze.

S szólt a királyfi:

- Ne sérts e szennyes dolgokkal. Ismétlem, én a király fia vagyok.

John Canty széles tenyerének egy csattanó ütése, amely vállát érte, tántorogva vetette a királyfit a jó Cantyné karjaiba, aki keblére szorította, s úgy óvta meg az ütések záporától, amely saját testére zuhogott. A megrémült leányok visszahúzódtak a szögletbe, de az öreganyó előresietett, hogy a fiának segítsen.

A királyfi elugrott Cantynétől s így szólt:

- Miattam ne szenvedj, jó asszony. Töltsék bosszújukat e barmok én rajtam.

E beszéd a barmokat olyan dühre fortyantotta, hogy haladéktalanul hozzáláttak munkájukhoz. Közös erővel derekasán elpüfölték a fiút s azután még a leányokat s anyjukat is elpáholták, amiért megszánták az áldozatot.

- Most pedig, - mondta Canty, - feküdni mind a hány! Belefáradtam a mulatságba.

A lámpa hamvába halt s a család feküdni oszlott.

Amint a családfőnek és anyjának hortyogása jelentette, hogy alusznak, a leányok odamásztak a királyfihoz, gyöngéden betakargatták a hideg ellen szalmával és rongyokkal; azután odamászott az anyjuk s megsimogatta a haját és keservesen sírt, vigasztaló, résztvevő, tört szavakat sugdosva fülébe. Eltett volt számára egy-két falatot is, de a fiúnak kínjai minden étvágyát elvették - legalább a fekete és ízetlen kenyérhajtól.

A királyfit meghatotta az asszony bátor és rosszul jutalmazott védelme, valamint részvéte; igen nemes, királyi szavakkal mondott neki köszönetet, kérvén, hogy menjen aludni s feledje el baját. Hozzátette, hogy királyi atyja nem fogja jutalom nélkül hagyni odaadó jóságát és alattvalói hűségét.

Az „örültségnek” ez a visszatérése ismét megtörte a szegény asszony szívét; újra keblére szorította a fiút s azután keservesen könnyezve ment aludni.

Amint gondolkozva és busongva feküdt ott, az jutott eszébe, hogy ezen a fiún van bizonyos meghatározhatatlan valami, ami az ő fiában, akár ép, akár bomlotteszű, teljesen hiányzik. Nem tudta volna megmondani, hogy mi az, de az anya éles ösztöne mégis fölfedezte és megismerte.

Hátha ez a fiú csakugyan nem az ő fia? Ó, milyen balgaság! Minden fájdalma és szomorúsága mellett is elmosolyodott erre a gondolatra. De azért az a gondolat nem akart tágítani, s folyvást üldözte, kísértette, ostromolta, belekapaszkodott, s nem lehetett tőle szabadulni.

Végre eszébe jutott, hogy addig meg nem nyughatik, míg teljes, világos bizonytságot nem szerez a felől, hogy ez a fiú csakugyan az ő fia-e vagy sem, hogy így elűzze ezeket a zaklató, gyötrő kétségeket. Igen, ez az egyetlen mód. Nyomban gondolkozni kezdett hát ezen a bizonytságon. De elgondolni könnyebb volt ezt, mint véghez vinni. Egymásután forgatta meg eszében a sikert ígérő bizonytságot, s egymás után ejtette el ismét, mert egyik sem volt tökéletes: tökéletlen bizonyíték pedig nem elégíthette ki. Már-már belátta, hogy hasztalan töri a fejét s le kell mondania a kísérletről.

Mialatt ez a kínos gondolat ötlött eszébe, fülébe hatott a fiú szabályos pihegése, jelöl annak, hogy elaludt. S mialatt ezt hallgatta, a rendes lélegzést egyszerre gyöngye kiáltás szakította meg, mint aki álmában megriad. Ez a véletlenség nyomban olyan tervet érlelt meg benne, amely minden eddigivel fölért.

Azonnal lázasán, de nesztelenül látott munkához, hogy gyertyát gyújtson, azt mormolva magában:

- Csak láttam volna az imént, mingyárt megtudtam volna! Azóta, hogy kicsi korában egyszer a puskapor az arcába robbant, sohase riadt fel álmából vagy gondolataiból másképp, mint úgy, hogy kis kezével a szeméhez kapott, mint akkor. De nem úgy, mint más: befelé, hanem kifelé fordított tenyérrel. Százszor láttam már ezt, s egyetlen egyszer sem mulasztotta el... Igen, mingyárt meg fogom tudni!

Ekkorára már odamászott az alvó fiúhoz, kezében az eltakart gyertyával. Óvatosan és vigyázva hajlott fölibe, nagy izgatottságában alig merve lélegzetet venni, hirtelen a szeme elé tartotta a gyertyát és füle mellett megkocogtatta a padlót.

Az alvó szeme egyszerre tágra nyílt, ijedt tekintetet vetett maga körül - de a kezével semmi különös mozdulatot nem tett.

Szegény asszonyt az ámulás és keserűség csaknem lesujtotta; de palástolni iparkodott megindulását s ismét álomba édesgette a fiút. Azután visszamászott a helyére s keservesen gondolkozott el kísérlete kudarcán. Hiába akarta magával elhítni, hogy fiának örültsége riasztotta el a megszokott kézmozdulatot. Nem hihette.

- Nem, - mondta magában, - a keze nem örült; ilyen hamar nem felejtethet el olyan régi szokást. Ó, ez keserves napom nekem!

Ám a remény most éppen olyan makacs volt, mint az imént a kétség. Nem tudta rászánni magát, hogy elfogadja a bizonytságot ítéletét. Még egyszer meg kell kísértenie - hátha csak véletlenül nem sikerült? Így aztán kis idő múlva másodszor is, harmadszor is fölrezzentette a fiút - de az eredmény mindig ugyanaz volt. Az anya végre is, helyére visszavánszorogva, bánatosan aludt el mondván:

- Mégsem mondhatok le róla - nem, nem tehetem, nem tehetem - az én fiamnak kell lenni.

A királyfi, miután a szegény anya nem háborgatta többé s kínjai is megenyhültek, a nagy fáradságtól mély, csendes álomba merült. Óra múlt óra után s ő folyvást úgy aludt, mint a halott. Négy-öt óra telt el így. Azután a tompultság oszladozni kezdett. Félálomban, félig ébren mormolta:

- Sir William!

S azután megint:

- Hé, Sir William! Gyer ide s hallgasd, milyen különös álmom volt... Sir William, nem hallod? Mondom neked, koldussá változtam, és... Hahó! Örök! Sir William! Hogyan! egy kamarás sincs itt szolgálatomra? Akkor igen bajos lesz föl...

- Mi bánt? - kérdezte füle mellett egy suttogó hang. - Kit szólítasz?

- Sir William Herbertet. Te ki vagy?

- Ki volnék más, mint Nan nénéd? Ó jaj, el is feledtem, szegény Tom! Hiszen te örült vagy, szegény fiú, még most is! Bár sohse ébredtem volna föl erre! De kérlek, vigyázz a szádra, mert különben holtra vernek mindnyájunkat!

A megriadt királyfi föl akart ugrani, de megkeményedett bőrhorzsolásainak fájása magához térítette, s nyögve esett vissza a penészes szalmára, mondván:

- Hajh! Hát nem álom volt!!

S ami keserves bánatot és nyomorúságot az álom száműzött, egy pillanat alatt mind visszatért: s látta, hogy ő nem palotában lakó, becézett királyfi többé, akin egy nemzet imádó szeme csüng, hanem kitaszított, rongyokba öltözött koldus, rab egy állatokhoz méltó oduban, éhen-kórászok és tolvajok társa.

Fájdalma közepette vidám zajt és kiáltozást hallott kívülről.

A másik pillanatban erős kocogás hallatszott az ajtón. John Canty abbahagyta a hortyogást s megszólalt:

- Ki kocog? Mi kell?

Egy hang így felelt:

- Tudod-e, kit ütöttél főbe az este?

- Nem tudom, de nem is bánom.

- Dejszen, mindjárt máskép beszélsz. Ha kedves a nyakad, menekülj. Az az ember éppen most haldoklik. A pap volt, Andrew atya!

- Irgalmas ég! - kiáltott fel Canty. Azután fölkelte családját s rájuk rivallt:

- Fel mindannyian és fussatok - vagy maradjatok veszteg s vesszetek!

Alig öt perccel utóbb a Canty-család már az uccán volt, menekülőben.

John Canty a királyfit a keze csuklójánál fogta s úgy sietett vele tova a sötét sikátorokon, ilyen intéseket súgva neki:

- Vigyázz a nyelvedre, te veszett bolond s ki ne mondd a nevünket. Nemsokára új nevet szerzek, hogy a törvény kutyáit másfelé tereljem. Vigyázz a nyelvedre, annyit mondok!

A többieknek pedig azt dörögte:

- Ha úgy esik, hogy elszakadunk egymástól, igyekezzék kiki a nagy hídhöz; aki először ér a híd legutolsó rőfösboltjához, várja meg ott a többit. Onnan majd Southwarkba menekülünk.

Ebben a pillanatban egyszerre kiérték a világosságra; de nemcsak a világosságra, hanem daloló, táncoló, ujjongó sokaság közé, amely a folyó partján gyűlt egybe. A Themzén végig fölfelé és lefelé, ameddig a szem elláthatott, az örömtüzek hosszú sora lobogott; a nagy híd, a London Bridge, ki volt világítva, a másik híd, a Southwark Bridge, nemkülönben s az egész folyó csillogott-villogott a színes lángok fényétől és ragyogásától; az eget folyvást szertepattogó tűzijáték tarkította gyönyörű fénnel s kápráztató szikrazáporral, amely az éjszakát csaknem nappallá változtatta. Az éjjeli mulatozók mindenütt sűrű csoportokban állottak; egész London talpon volt.

A velszi herceg udvarának díszkivonulása volt ez, végig a Themzén, amely a pompás királyi bárka körül szeszélyes, cifra csónakokkal s ezernyi néppel volt tele.

John Canty dühösen elkáromkodta magát s takarodót parancsolt a családjának. De már késő volt. A nyüzsgő tömeg már magába olvasztotta mindnyájukat s egy pillanat alatt elválasztotta őket egymástól. De a királyfit Canty nem bocsátotta el magától. Annak a szíve hevesen dobogott most a szabadulás reményétől.

Egy vaskos vízfordó, akit az ital már virágos kedvre hangolt s akit Canty nagy siettében könyökével oldalba döfött, vállára tette markos tenyerét, mondván:

- Hé, hova olyan sietve, atyafi? Hitvány üzleti dologban jársz, amikor minden igaz és hű alattvaló ünnepel?

- Semmi közöd az én dolgomhoz, - felelt Canty durván. - Vedd el a kezedet s bocsáss tovább.

- Nem addig, amíg nem iszol a királyfi egészségére, hallod-e! - mondta a vízfordó, útját elállva.

- Add ide hát a kupát, de siess, siess.

A párbeszéd másokat is érdekelni kezdett. Azt kiáltották:

- A testvér-kupát! Itasd ki ezzel a savanyú pofájúval a testvér-kupát - mert ha ki nem issza, a halak lakmároznak a húsából.

Előadtak egy óriási kupát, amelynek egyik fülét a vízfordó fogta s ősi szokás szerint tartotta oda Cantynak a másik fülét, hogy fogja meg egyik kezével, a másikkal pedig vegye le a födelét.

A királyfi keze így egy pillanatra kiszabadult. Nem is vesztegette az időt, hanem alábukott az emberi lábak sűrű erdejébe s eltűnt. A másik pillanatban épp oly nehezen lehetett volna megtalálni ebben a zajgó néptengerben, mintha annak a hullámai az Atlanti-óceán habjai lettek volna, ő pedig bennük egy elveszett rézfillér.

Erről csakhamar maga is meggyőződött s John Cantyval többé nem is törődve, a maga dolgával foglalkozott. Csakhamar meggyőződött más valamiről is. Arról, hogy a város most ő helyette egy álkirályfit ünnepel és vendégel meg. Amiből azt következtette, hogy Tom Canty, a koldusfiú, szépen fölhasználta a hihetetlen, csodálatos alkalmat és trónbitorló lett.

Itt tehát csak egy mód van: elmenni a lakoma helyére, a Guildhallba, ott magát megismertetni s a csalót leálcázni. Abban is megállapodott a királyfi, hogy Tomnak elegendő időt fognak engedni arra, hogy lelkét a halálra elkészítse s azután felakasztják, kerékbe törik s fölnégyelik, mint felségárulókat szokás.

Guildhallban

A királyi bárka, fényes hajórajja kíséretében, pompásan evezett alá a Temzén a kivilágított hajók árbocerdeje közt. A levegő csak úgy zúgott a zene hangjaitól; a folyam partjai az örömtüzek lángjaitól ragyogtak s bevilágították a távolban csendesen nyugvó várost, amely fölött számos karcsú oszlop emelkedett az égnek, szikrázó fénnel elárasztva, amitől a messzeségben magasra emelt, drágaköves lándzsáknak látszottak.

Amint a hajóraj tovasikamlott, a partokról szüntelen rivalgás és szakadatlan ágyúzás üdvözölte.

Tom Canty előtt, aki a királyi bárkán selyemvánkosaiba félig eltemetkezve ült, ez a zsvaj s ez a látvány kimondhatatlanul fenséges és meglepő csoda volt. De kis barátnői, akik mellette állottak: Elizabeth királykisasszony és Lady Jane Grey, semmibe se vették ezt.

A hajóraj a fényes Walbrookhoz vonult föl (amelynek a csatornája immár kétszáz év óta épületsorok alatt fekszik eltemetve), elhaladt a házak előtt és a hidak alatt, amelyek teli voltak bohócokkal és ragyogóan voltak kivilágítva és végül kikötött egy medencében, amely most a Burge Yard, a régi London belvárosának közepén. Tom kiszállott s vitézlő kíséretével együtt átvágott a Cheapsideon, - az Old Jewryn és Bastinghall Streeten tartva a Guildhall felé.

Tomot és a kis hölgyeket köteles szertartással fogadta a Lord Mayor a város atyáival együtt, akik aranyláncot és skárlátvörös palástot viseltek s egy dúsan díszített mennyezet alá vezették, amely az óriási csarnok főhelyén volt fölállítva, elől menvén a nevét kiáltó hírvívők, a város jogarát és pallosát vivő tisztek. Azok a lordok és lédik, akik Tom és két társnője szolgálatára voltak rendelve, székeik mögött foglaltak állást.

Egy alacsonyabb asztalnál az udvar nagyjai s egyéb főúri vendégek foglaltak helyet a város nagyjaival; a népképviselők a csarnok alsó részében ülték körül a számos asztalt. Egy magas emelvényről Góg és Magóg óriások, a város régi őrzői gyönyörködtek az alattuk elterülő látványban, amely az ő szemüknek, elfelejtett nemzedékek idején, rég ismerőssé vált. Csakhamar trombitaszó és újabb híradás következett s a csarnok baloldalán egy kövér étekhordó jelent meg szolgálai kíséretében, akik nagy ünnepiességgel hoztak be egy királyi hátszínsültet, mely feldarabolásra készen füstölgött.

Az asztali könyörgés elmondatván, Tom (akit betanítottak) fölállt - s vele az egész ház - s egy pompás arany „testvérkupából” ivott Elizabeth királykisasszonnyal; a kupa ennek a kezéből a Lady Jane kezébe ment át s azután sorra járt, végig az egész vendégseregben. Ezzel kezdődött a lakoma.

Éjfél felé a mulatság elérte tetőfokát. Most következett a régi időkben annyira kedvelt festői látvány, a jelmeztánc, szemkápráztató pompájával és tarkaságával. Miután helyet csináltak, rögtön belépett egy báró meg egy gróf, török divat szerint öltözve, aranyos mintázatú, földig érő brokát ruhában, fejükön nagy összezsavart, piros és aranyos bársonyturbánnal, felkötött kardokkal övezve, amelyek nagy aranyos öveken lógtak s „görbe kard” a nevük. Utánuk mindjárt jött még egy báró és még egy gróf, hosszú, sárga selyemruhában, amely fehér selyemszalagokkal volt átkötve s a fehér selyemszalagok mind bíborselyemmel voltak bélelve s a fejükön orosz divat szerint nagy, szürke, prêmes sapka volt; s mindegyiknek handzsár volt a kezében és hosszú, hegyes cipő volt rajtuk, amelynek az orra hátra volt kunkorítva. Utánuk jött egy lovag, azután a legfőbb tengernagy, vele öt nemes úr, elől is, hátul is díszített, piros bársonyzubbonyban, a mellükön ezüzláncokkal s a zubbony fölött kurta piros selyemkabát, a fejükön olyan kalap, amelyet a táncosok hordtak, hatalmas fécántollakkal. Ezek porosz divat

szerint voltak öltözve. A fáklyavivők (körülbelül százan lehettek), zöld és piros selyemben voltak, mint a szerezsenek, feketére mázolt arccal. Azután komédiások jöttek. Azután átöltözött énekmondók táncoltak. És a hölgyek és urak is mind szilajul táncoltak, hogy öröm volt nézni.

S mialatt Tom magas székéről bámulva legettette szemét az alatt folyó mulatságon, a rongyos, de igazi kis királyfi ott künn váltig hirdette a maga jogait s a rajta történt sérelmet, leálczázza a bitorlót s bebocsátást követelve a Guildhall kapuja előtt!

A sokaság szörnyen mulatott az eseten s előre tolongott; mindenki törte magát, hogy a kis csendháborítót lássa. Azután tréfálni, ingerkedni kezdtek vele, hogy még nagyobb és mulatságosabb dühbe hozzák. A királyfi szeméből kicsordultak a kínos sértődés könnyei, de helyt állott s királyilag szállt szembe a csőcselékkel. Az ingerkedés, csúfolódás tovább folyt s ő felkiáltott:

- Még egyszer mondom, neveletlen csőcselék, én vagyok a velszi herceg! S bármilyen elhagyatott és gyámoltalan legyek is, egy barát nélkül, aki inségemben egy jó szót, avagy segédelmet adna: igaz helyemről nem űzetem el magamat, hanem itt állok meg!

- Akár vagy királyfi, akár nem, mindegy, derék fiú vagy s van barátod is! Itt állok melletted bizonyosságul én - s mondhatom, rosszabb barátod is lehetne, mint Miles Hendon, ha nem mennél is messzire keresni. Pihentesd azt a kis állkapcádat, gyermekem; jobban tudok én ennek a hitvány csürhének a nyelvén!

Az, aki így szólt, külsőre, ruházatra és tartásra nézve valóságos Don Caesar de Bazan volt. Magas, arányos termetű, izmos férfi. Ujjasa és egyéb ruházata gazdag szövetből készült, de már kopott volt s mutatta a fogát, arany zsinórzata pedig régen elhagyta színét, gallérfodra gyűrött és hibás; ütött-kopott kalapjának a tolla eltörött és siralmasan csüngött alá. Oldalán rozsdás vashüvelyben hosszú vívókard függött; lógázó járása első szempillantásra rávallott a háborúviselt emberre.

E furcsa külsejű ember beszédét kitörő gúnnnyal és hahotával fogadták.

- Ehol még egy álruhás királyfi! - kiáltotta egyikük.

- Vigyázz a nyelvedre, - szólt a másik - mert veszedelmes ember!

- Annak látszik - tódította a harmadik. - Nézzétek csak a szemét!

- Kapjátok el tőle a fiút - az úsztatóba vele!

A másik pillanatban már valaki rá is tette kezét a királyfira; de ugyanabban a pillanatban az idegen kardja is kiszállt hüvelyéből s lapjával úgy csapott le a garázdálkodóra, hogy az nyomban földre rogyott.

- Üssétek agyon a kutyát! üssétek agyon! - ordított a csőcselék, körülfogta a hadfit, aki hátát a falnak vetve, hosszú fegyverével örült módjára kezdett maga körül vagdalkozni. Ellenségei szerteszét szóródtak, de a hullámozó csőcselék nyomban elborította heverő testüket s áradatként rohant bőszen a bajnokra.

Percei meg voltak számlálva, halála biztosnak látszott, amikor egyszerre trombita harsant meg s egy hang azt kiáltotta:

- Utat a király híradójának!

Egy csapat lovas rontott a csőcseléknek s az inaszakadtából futott szét. A bátor idegen ölébe kapta a királyfit s csakhamar messze volt a veszedelemtől és a sokaságtól.

Térjünk vissza a Guildhall csarnokába. A mulatság zsvaját egyszerre kürtszó harsogta túl. Nyomban csend következett s egy magános hang, a palotabeli követé, kiáltványt hirdetett ki a fölállott, figyelő sokaságnak.

Az ünnepies hangon elmondott végső szavak ezek voltak:

- A király meghalt!

Mindannyian, mintegy parancsszóra, mellükre horgasztották fejüket s mély csöndben maradtak így pár pillanatig. Azután egy test gyanánt borultak térdre s kezüket Tom felé nyújtották. Óriási kiáltás hangzott fel, szinte megreszketett tőle az épület:

- Éljen a király!

Szegény Tom káprázó szeme elrévedezett a csodás látványon s végre álmodozva pihent meg a mellette térdelő királykisasszonyokon, majd Hertford grófján.

Arcán hirtelen elhatározás derengett. Halkan szólt a Lord Hertford fülébe:

- Felelj nekem igazán, hited és becsületed szerint. Ha én itt oly parancsot mondanék ki, aminőre csak királynak van joga és kiváltsága, megfogadnák-e azt a parancsot és senki sem állna-e föl, hogy nemet mondjon?

- Senki, uram, az egész birodalomban. A te személyedben lakozik Anglia felsége. Te vagy a király: a te szavad törvény.

Tom erős, komoly hangon s nagy hévvel felelt:

- Akkor a király törvénye e mai naptól fogva a kegyelem törvénye legyen és soha ne legyen többé a vér törvénye! Föl térdeidről és el! Siess a Towerbe s mondd el ezt: A király rendeli, hogy Norfolk herceg élve maradjon!

Fölkapták a szót s buzgón adták szájról-szájra, messzire túl a csarnokon s amint Lord Hertford a király színe előtt elsietett, újabb harsogó kiáltás zúgott föl:

- A vér uralma megszűnt! Soká éljen Edvárd, Anglia királya!

A királyfi és szabadítója

Amint Miles Hendon és a kis királyfi kívül voltak a csőcseléken, a mellékuccákon és fasorokon keresztül igyekeztek a híd felé. Útjukban semmi sem gátolta őket, amíg a London Bridgehez nem értek; ekkor ismét belemélyedtek a sokaságba, Hendon erősen fogta meg a királyfi - azaz hogy a *király* - keze csuklóját.

A gyász hír már szájról-szájra járt s a fiú ezer ajkról hallotta egyszerre:

„Meghalt a király!”

A hír megdermesztette a szegény kis árva szívét s megborzongatta egész testét. Belátta vesztesége nagyságát s keserves bánattal telt el; mert a bőszt zsarnok, aki mindenkinek réme volt, övele mindig szelíden bánt. Könny gyűlt szemébe s elhomályosította látását. Egy pillanatra Istent teremtményei közt a legelhagyatottabbnak, legárvábbnak képzelte magát - a másik pillanatban pedig egy másik kiáltás rázta föl dörgésével az éjszakát:

„Éljen hatodik Edvárd király!”

S erre szeme ismét fölcsillant s a büszkeség érzete rezgett végig egész valóján.

- Ah, - gondolta magában - milyen fenségesnek és különösnek tetszik: *Király vagyok!*

Barátaink lassan nyomultak előre a hidat ellepő sokaság közepette. Ez az alkotmány, amely száz évig állott fenn s ez egész idő alatt lármás, népes országutat alkotott, furcsa egy híd volt, mert sűrűen egymás mellett álló bolt és bódé sorakozott mindkét oldalán végig a folyó egyik partjától a másikig. Ez a híd egymaga egész város volt; meg volt a maga fogadója, a maga sörháza, péksége, rőföskereskedése, zöldségpiaca, céh-színe, sőt még temploma is. Úgy tekintett két szomszédjára, amelyeket összekapcsolt: Londonra és Southwarkra, mint olyanokra, amelyek külvárosnak nagyon jól beválnak, de egyébként nem nevezeteseek.

Úgyszólván zárt céh volt ez - szűk város, egyetlen, ötöd angol mérföld hosszúságú uccával; lakossága csak amolyan falusi lakosság volt, mindenki jól ismerte földijét s ismerte apját, nagyapját, meg minden családi dologát. Természetesen meg volt a maga arisztokráciája is - ősrégi mészáros-, pék- és egyéb családjai, amelyek ugyanazon a helyen laktak száz év óta s ismerték a híd nagy történetét elejétől végig, valamint mondáit és regéit is.

Éppen olyan népség volt ez, amely szűk látókörű, tudatlan és önhitt lehetett. Gyermekek születtek a hídon, ott nevelkedtek, ott vénültek meg s ott is haltak meg, anélkül, hogy a London Bridgeen kívül a világnak bármely más pontjára tették volna a lábukat. Az ilyen emberek természetesen azt képzelhették, hogy az az óriási és véghetetlen processzió, mely az ő egyetlen uccájukon éjjel-nappal szakadatlanul végigvonult, zürzavaros dübörgésével, csattogásával, kiáltásával, zivajával - az egyetlen nagy dolog a világon, ők pedig mintegy kizárólagos tulajdonosai ennek. S valóban azok is voltak, vagy legalább úgy tűnhettek fel ablakaikból, valahányszor egy visszatérő király vagy hős fényes diadalmenettel haladt végig a hídon.

Az itt született és nevelkedett emberek az életet másutt elviselhetetlenül unalmasnak és üresnek találták. A krónika beszél is egyről, aki hetvenéves korában hagyta el a hidat, hogy falura vonuljon vissza. De folyvást csak hanykolódott ágyában: nem tudott aludni - olyan kínos, ijesztő, nyomasztó volt neki a mély csend. Amikor aztán végre belefáradt, visszamenekült régi otthonába, megsoványodva, kísérteties alakkal s békés pihenésre és kedves álmokra hajtotta fejét, a csapkodó vizek altató zenéje és a London Bridge bömbölése, dübörgése mellett.

Abban az időben, amelyről szólunk, a híd „szemléltető oktatást” nyújtott az angol történelemből a gyermekeknek - a híres férfiak fakó, eltorzult fejeivel, amelyek a följárásoknál vasrudakra voltak szúrva.

De ne térjünk el a tárgytól.

Hendonnak a híd kis fogadójában volt lakása. Amint kis barátjával az ajtóhoz ért, egy durva hang szólalt meg mellettük:

- Előkerültél hát valahára! De többet el nem illansz, fogadom. Majd megpuhítom én a csontodat és megtanítlak, úgyhogy aligha jut megint eszedbe, hogy megvárakoztass!

És John Canty kinyújtotta kezét, hogy a fiút megfogja.

Miles Hendon útjába állott s így szólt:

- Ne olyan sietve, barátom. Úgy hiszem, felesleges módon gorombáskodol. Micsodád neked ez a fiú?

- Ha egyéb dolgod nincs, mint hogy a más dolgába avatkozzál, hát a fiam.

- Hazugság! - kiáltott föl hevesen a kis király.

- Bátor szó s én hiszek neked, fiú, akár ép, akár hibás az a kis koponyád. De akár apád ez a ronda útonálló, akár nem: mindegy, nem adlak kezébe, hogy megverjen és bántalmazzon, amint fenyegetőzik, ha ugyan velem akarsz maradni.

- Veled maradok, veled - nem ismerem ezt az embert, utálok s inkább meghalok, semhogy vele menjek.

- Akkor hát jól van. Ne is beszéljünk tovább.

- Az majd elválik! - kiáltott föl John Canty, Hendon mellett a fiúnak tartva. - Erővel is magammal...

- Ha hozzányulsz, te barom, úgy felnyársallak, mint egy pulykát! - mondta Hendon, útjába állva, s kezét kardja markolatára téve. Canty hátrahökkent.

- Ide hallgass - folytatta Hendon. - Én ezt a fiút oltalmamba fogadtam, amikor egy egész csürhe magadféle nép akarta bántalmazni, vagy talán megölni. Azt gondolod hát, hogy most még rosszabb sorsra engedem jutni? Mert akár apja vagy, akár nem, - és az igazat megvallva, én nem hiszem, hogy az vagy - tisztességes, gyors halál sokkal jobb volna az ilyen fiúnak, mint ilyen vadállat mellett a keserves élet. Eredj hát dolgodra, de hamar, mert nem szeretem a szószaporítást: nem sok béketűrés szorult belém.

John Canty fenyegetést és szitkokat dörmögve távozott s csakhamar eltűnt a sokaságban. Hendon három lépcsőn haladt föl kísérijével szobájába, miután megrendelte, hogy küldjenek föl neki ennivalót.

Szegényes szoba volt, ócska ágygal, néhány szedett-vedett bútordarabbal; két pislogó gyertya homályosan világította meg.

A kis király az ágyhoz vánszorgott s az éhségtől és fáradtságtól csaknem végképp kimerülve feküdt le rá. Az elmúlt nap és éjszaka nagy részén át talpon volt, mert most már hajnal felé járt az idő s azalatt semmit sem evett. Álmosan mormolta:

- Kérlek, szólj, ha terítve lesz... - s azzal nyomban mély álomba merült.

Hendon mosolygott s így szólt magában:

- Lelkemre, ez a kis koldus olyan természetes könnyedséggel foglalja el az ember szállását és bitorolja ágyát, mintha csak az övé volna - még azt sem mondja, hogy „engedelmet kérek”!

Beteges képzelődésében velszi hercegnek mondotta magát s vitézül megmarad a rangjában. Szegény, elzüllött kis jószág - az esztét bizonyosan a rossz bánásmód zavarta meg. No, de majd barátja leszek én; megszabadítottam s valósággal vonzódom hozzá, már is megszerettem ezt a merész-nyelvű kis sehonnait. Milyen katonásan szállott szembe a piszkos csőcselékkel s vágta vissza büszke kihívását! S milyen szép, kedves, szelíd orcája van most, hogy az álom eloszlatta boruját és keservét... Tanítani fogom, kigyógyítom kórságából; igen, testvérbátyja leszek, gondját viselem, örökööm felette; s ha valaki megszegényíti vagy megbántja: az bízvást megrendelheti a szemfödelét, mert szüksége lesz rá, ha elevenen égetnek is meg miatta!

Fölbe hajlott a fiúnak és nyájas, szánakozó érdeklődéssel nézett rá, nagy barna kezével gyöngéden megveregetve a fiatal arcot s félresímítva az összecsapzott hajfürtöket.

A fiú testén borzongás futott végig. Hendon azt mormolta:

- No nézze meg az ember, milyen a férfi! Itt hagyom betakaratlan, hogy halálra hűtse magát. De mit csináljak? Ha fölveszem, hogy belefektessem az ágyba, fölébred, pedig nagy szüksége van az alváshoz.

Körülnézett valami másnemű takaróért, de semmit sem találván, levetette felső ruháját s gondosan beletakargatta a fiút, azt mondva:

- Én hozzá vagyok szokva a csípős levegőhöz és vékony ruházathoz. Nem érzem úgy meg a hideget.

S föl és alá járkált a szobában, hogy vérét mozgásban tartsa, tovább beszélgetve magával.

- Bomlott esze azt hiteti el vele, hogy ő a velszi herceg. Furcsa lesz, hogy mindig marad egy velszi hercegünk, holott az, aki herceg volt, most már nem herceg, hanem király - mert ez a szegény agyvelő egy gondolattal évődik s nem fogja kiokoskodni, hogy most már királynak kellene lennie... Ha atyám él még e hét év után, amely alatt külföldi börtönömben hazulról semmit sem hallottam, bizonyosan szívesen fogadja ezt a szegény fiút és menedéket ad neki az én kedvemért. Nemkülönben jó testvérbátyám, Artúr is; Hugh öcsém - de az ő szarvát letöröm, ha beleavatkozik, az a rókaszívű, gonosz pára! Igen, oda igyekezünk - még pedig egyenest.

Szolga lépett be párolgó étellel, letette egy kis asztalra, székeket állított s kiment, az olcsó vendégeket magukra hagyva, hogy szolgáljanak maguknak. A becsapódó ajtó zaja fölébresztette a fiút; hirtelen felült s örvendező pillantást vetett maga körül; azután arca bús tekintetet öltött s nagyot sóhajtván mormolta:

- Oh, jaj nekem, csak álom volt!...

Azután észrevette a Hendon felöltőjét, ránézett Hendonra, megértette az áldozatot, amelyet amaz neki hozott s nyájasan mondta:

- Te jó vagy hozzám; igen, te nagyon jó vagy hozzám. Vedd és öltsd magadra - nincs már reá szükségem.

Azután fölkelt, a sarokban levő mosdóállványhoz ment s várakozóan állott meg. Hendon vidám hangon mondta:

- Derekasán be fogunk lakni, mert ízletes és forró minden s ez, meg az alvásod, megint emberré tesz, ne félj!

A fiú nem felelt, de komoly álmélkodással s némi türelmetlenséggel nézett a szálas hadfira. Hendon ezt nem tudta mire vélni s így szólt:

- Mi baj?

- Jó uram, mosdani kívánok.

- Ez az egész? Sohse kérj Miles Hendontól engedelmet akármihez is, amihez kedved van. Tégy úgy, mint otthon: ami az enyém, a tied is.

A fiú egyre csak állott és nem mozdult, sőt türelmetlenül dobbantott kis lábával. Hendon egészen zavarba jött.

- Az istenért, mi az? - kérdezte.

- Kérlek, önts hát vizet s ne beszélj annyit.

Hendon magába fojtotta a kacagást. „Az ég szentjeire”, mondta magában, „ez már csodálatos!” - de sietve lépett oda s teljesítette a kis arcátlan parancsát. Azután bámeszkodva állott mellette, míg egy újabb parancs: „Add a törülközőt!” föl nem rezzentette. Szó nélkül vette föl a fiú mellől a törülközőt s odaadta neki.

Azután a maga orcáját frissítette föl mosakodással s mialatt ő ezt cselekedte, fogadott fia leült az asztalhoz s hozzálátott az evéshez. Hendon hamarosan végezte el a mosakodást, azután előhúzta a másik széket s le akart ülni, de a fiú méltatlankodva szólt rá:

- Megállj! Csak nem ülsz le a király jelenlétében?

Hendon valósággal hátratántorodott. Azt mondta magában:

- Im, a szegény gyermek örültsége együtt halad az idővel! az országban történt nagy változással ez is átváltozott s most már *király*! De hát kedvében kell járnom, - nincs más mód - mert különben a Towerbe küldene!

S örülve tréfájának, eltolta a széket az asztaltól s a „király” mögött foglalva állást, a legudvariasabb módon szolgált neki, amint csak tőle telt.

Mialatt a király evett, királyi méltóságának szigora megenyhült kissé s amint jobban-jobban érezte magát, beszélgetni támadt kedve.

- Ha jól hallottam, - mondá - Miles Hendonnak nevezted magadat?

- Igen, Sire - felelt Miles s magában azt mondta utána: „Ha már úgyis kímélnem kell a szegény fiú örültségét, sireezni, felségezni is kénytelen vagyok; nem szabad elárulnom, hogy milyen szerepet játszom, mert különben rosszul játszánám s elrontanám ezt a jó, emberbaráti ügyet.”

A király újabb pohár borral melegítette föl szívét s aztán így szólt:

- Ismerni szeretnék - beszélj el a történetedet. Vitézi nemesi modorod van - nemes születésű vagy?

- Alsórendű nemesek vagyunk, felség. Atyám baronet - Sir Richard Hendon of Hendonhall, Kentben.

- Nem emlékszem a névre. Folytasd - beszélj el a történetedet.

- Nem sok az, felség, de talán - jobb híján - elmulattat egy rövid félóráig. Atyám, Sir Richard, igen gazdag és nagyon jószívű ember. Anyámat gyermekkoromban vesztettem el. Két fitestvérem van: Artúr bátyám, akinek olyan a lelke, mint atyámnak és Hugh öcsém, alacsony gondolkodású, kapzsi, alattomos, gonosz, kétszínű, csúszó-mászó. Ilyen volt csecsemőkorától fogva; ilyen volt tízéves kora után; amikor utoljára láttam: - érett gazember tizenkilencéves korában. Én akkor húszéves voltam, Artúr bátyám pedig huszonkettő.

Más vérünk nincs, csak még Lady Edith, unokatestvérem, aki akkor tizenhatéves volt: szép, szelíd, jó teremtés, gróf leánya, törzsének utolsó sarja, nagy vagyonnak és kihalt címnek örököse. Atyám volt a gyámja.

Én szerettem a leányt s ő is szeretett engem; de bölcséjétől fogva Artúrral volt eljegyezve és Sir Richard nem akarta, hogy a szerződést megszegjük. Artúr más leányt szeretett s biztatott bennünket, hogy ne búsuljunk s reméljük, hogy az idő meg a jó szerencse valamikor jót hoz mindnyájunk ügyének.

Hugh a Lady Edith vagyonába volt szerelmes, ámbátor azt mondta, hogy őt magát szereti - ámde szokása már neki, hogy mást mondjon, mint amit gondol. De a leánynál kárba veszett minden mesterkedése; atyámat meg tudta csalni, de mást nem. Atyám legjobban szeretette mindnyájunk közül, bízott benne és hitt neki; mert ő volt legkisebb fia s mások gyűlölték. Ez a két ok minden időben kiérdemelte a szülők legnagyobb szeretetét; Hughnak azonkívül síma rábeszélő nyelve és csodálatos hazudozó tehetsége volt - ismét két ok, mely a vakszeretetet még inkább öregbíti.

Én szilaj fiú voltam - bízvást mondhatom, hogy *nagyon* is szilaj, de ez a szilajság ártatlan volt, mert senki sem szenvedett miatta, csak magam s nem is károsult általa senki, amint hogy nem volt benne sem bűn, sem alávalóság, sem semmi, ami tisztességes állásomhoz nem illett volna.

Ám Hugh öcsém ezeket a hibákat kizsákmányolta s minekutána látta, hogy Artúr bátyánk egészsége igen gyöngye lábon áll s azt remélve, hogy ezt is hasznára fordíthatja, ha engem az útból eltehetne - tehát... no, de hosszú volna azt elmondani, jó uram s nem is érdemes.

Elég az hozzá, hogy ez az én jó öcsém alattomban nagyította hibáimat s megannyi bűnnek mutatta be - alávaló munkáját azzal végezve, hogy selyemhágcsót talált a szobámban (amelyet maga csempészett oda) s ezzel meg a szolgák kierőszakolt hazug vallomásaival meggyőzte atyámat arról, hogy én meg akartam szöktetni Edith húgomat, hogy az ő akarata ellenére egybekeljek vele.

„Három évi száműzés és hontalanság katonává és emberré tehet”, mondta atyám, „s talán némi bölcsességre is megtaníthat.” Így azután végigküzdöttem megpróbáltatásomat az európai háborúkban, szenvedtem, nélkülöztem sokat; de az utolsó ütközetben foglyul estem s az azóta elfolyt hét év alatt külföldi várbörtönnek voltam lakója.

Ésszel és bátorsággal végre kiszabadultam s egyenest ide siettem. Csak az imént érkeztem meg elég szegény erszénnyel és ruházattal, de még szegényebb tudomással arról, hogy az a borús hét esztendő mit mívelt Hendon Hallban annak lakóival.

Im, engedelmeddel, Sire, elbeszélésem véget ért.

- Gyalázatosan bántak veled! - szólt a kis király villogó szemmel. - De majd kiadom én az igazadat - a keresztre mondom, ki!... A király mondta!

S azután, a Miles Hendon viszontagságaitól feltüzelve, ő is neki eresztette nyelvét s elbeszélte bámuló társának a maga szerencsétlenségét. Amikor elvégezte, Miles így szólt magában:

- Lám, milyen képzelő tehetsége van! Valóban nem közönséges szellem, mert különben - ép vagy bomlott legyen bár - nem szöhetett volna ilyen kerek és cifra mesét a semmiből. Szegény, bomlott kis agyvelőm! de nem lesz jóbarát és oltalom nélkül, ameddig én élek. Nem fogok tőle megválni; ő lesz kedvencem, kis pajtásom. És kigyógyítom - igen, éppé és józanná teszem, híres ember lesz belőle, s én büszkén mondom majd el: „Igen, ő az enyém, - mint hontalan kis csavargót szedtem föl, de láttam, hogy emlegetni fogják még valamikor - s íme, nézzetek rá - nem volt-e igazam?”

A király gondolkozóan, kimért hangon folytatta:

- Te bántalomtól és gyalázattól óvtál meg - talán életemet s így koronámat is megmentetted. Ily szolgálat jutalmat érdemel. Mondd el kívánságodat, s ha királyi hatalmamban áll, teljesítem.

Ez a furcsa ajánlat fölrezzentette Hendont merengéséből. Már éppen köszönetet akart mondani a „királynak”, hogy hiszen ő csak kötelességét teljesítette s jutalmat nem kíván - de ekkor bölcsőbb gondolat ötlött eszébe, s engedelmet kért, hogy pár percig hallgathasson és fontolóra vegye a kegyes ajánlatot. Óhajta a király helyeslésével találkozott, aki megjegyezte, hogy ily nagyfontosságú dologgal valóban nem lesz jó sietni.

Miles gondolkozott néhány pillanatig s azután így szólt magában:

- Igen ezt kell tennem, mert különben nem juthatok hozzá; ez az egy órai tapasztalás megtanított, hogy nagyon fáradságos és alkalmatlan volna így folytatni. Igen, ezt fogom kérni. Szerencse, hogy vissza nem utasítottam az ajánlatot.

Azután térdre ereszkedett, és így szólt:

- Szerény szolgálatom nem ment túl az egyszerű alattvalói kötelességen s ennél fogva nincs benne érdem; de mivel felséged némi jutalomra találja méltónak, bátorkodom kegyedtől ím ezt kérni: Négyszáz évvel ezelőtt, mint felséged tudja, meghasonlás uralkodván János angol király és a francia király közt, elhatározták, hogy két bajvívó párviadala által nyilatkozzék meg az Isten ítélete. A két király - s harmadiknak a spanyol király - egybegyűlvén, hogy a viadal fölött ítéljenek, megjelent a francia bajnok, de ez olyan félelmetes volt, hogy angol lovagjaink nem merték vele kardjukat összemérni. Így a fontos ügy az angol uralkodó rovására dőlt volna el. Ámde ugyanakkor a Towerben sínylett Lord de Courcey, nagy Anglia leghatalmasabb daliája, méltóságától, birtokaitól megfosztva, hosszas rabságban senyvedve. Előhívták, s ő viadalra fölkészülve jelent meg. De alighogy a francia megpillantotta roppant alakját és meghallotta híres nevét: nyomban elfutott, s a francia király lett a vesztes.

János király visszahelyezte Lord de Courceyt a maga címeibe és birtokaiba s így szólt: „Nevezd meg kívánságodat, s megkapod, ha királyságom felébe kerülne is.” Mire de Courcey térdre bocsátkozván, mint én most, így felelt: „Uram király, ím tehát azt kérem, hogy én és utódaim abban a kiváltságban részesüljünk, hogy mostantól fogva, ameddig csak áll a trón, földött fővel állhassunk meg Anglia királyai előtt.”

A kérelmet teljesítették, s a lefolyt négyszáz év alatt a család sohasem szűkölködött örökös nélkül; és így az ősi család feje mind e mai napig fenntartja kalapját avagy sisakját a király ő felsége jelenlétében, s ezt senki más nem teheti.

Kérésemet e példával támogatva esedezem tehát felségedhez, add meg nekem - bőséges jutalmamul - ez egyetlen kegyet és kiváltságot; tudniillik, hogy én és ivadékaim Anglia felsége urának színe előtt - *leülhessünk!*

- Kelj föl, Sir Miles Hendon, lovag! - szólt a király komolyan, Hendon kardjával lovaggá ütve őt, - kelj föl és ülj le. Kérelmed megadatott. Ameddig Anglia áll és fennáll koronája, kiváltságod el ne enyésszen.

Őfelsége erre, gondolkozva, félrevonult, Hendon pedig hamarosan leült az asztal mellé, azt mondván magában:

- Derék egy gondolat volt, s nagy bajtól szabadított meg; a lábam már szörnyen kifáradt. Ha ez eszembe nem jut, hetekig el kellett volna álldogálnom, amíg szegény kis barátomat ki nem gyógyítom!

Azután tovább gondolkozott:

- Íme lovagja lettem az Álmodok és Ábrándok birodalmának! Különös, furcsa méltóság olyan józan embernek, amilyen én vagyok. De ne nevéssünk rajta... ments Isten! mert ez a dolog, ami nekem semmi, neki *valódi*. És egy tekintetben nekem sem hazugság, mert fényesen tükrözi vissza a szelíd, nemes lelket, amely benne lakozik!

Majd ismét elmélázott:

- Igen, de hát ha idegenek előtt is e szép címemről szólítana?... Milyen nevetséges volna az ellentét méltóságom és gunyám közt!... De mindegy: szólítson úgy, amint neki jól esik - meg leszek vele elégedve.

A királyfi eltűnik

Nemsokára bágyatag álmosság nyomta el a két pajtást. S szólt a király:

- Szedd le rólam ezeket a rongyokat... - értvén alatta saját ruházatát.

Hendon ellentmondás és megjegyzés nélkül vetkőztette le a fiút, belegöngyölte az ágyba, s aztán szétnézett, búsan mormolva magában:

- Már megint elfoglalta az ágyamat, mint az imént... Ugyan mit tegyek hát én?

A kis király észrevette zavarodottságát s egy szavával eloszlatta. Álmosan mondta:

- Te keresztül fekszel az ajtó előtt s úgy őrzöd.

A másik pillanatban már túl volt minden baján, mély álomba merülván.

- A kedves! királynak kellett volna születnie - dörögött Hendon álmélkodva, - csodálatosan jól játssza a szerepét.

Azután elnyújtózott a földön az ajtó előtt, elégedetten mondván:

- Rosszabb fekvésem volt ennél hét esztendeig; hálátlanság volna Isten ellen, ha panaszkodnám.

Akkor aludt el, amikor a hajnal hasadt. Dél felé fölkel, kitakarta mélyen alvó védencét - de csak részenként - s egy madzaggal mértéket vett róla.

Éppen amint munkáját elvégezte, fölébredt a király - fázásról panaszkodott s megkérdezte, hogy Miles mit csinál.

- Elvégeztem már, jó uram, - mondá Hendon. - Most egy kis dolgom van a városban, de mindjárt itt leszek. Te csak aludjál addig - szükséged van rá. Így ni - engedd, hogy a fejedet is betakarjam - úgy hamarabb átmelegszel.

Mire elvégezte, a király már ismét az álmok országában járt.

Hendon halkan osont ki s épolyan halkan osont is vissza harminc-negyven perc múlva, kezében egy olcsó materiából készült, viseltnek látszó teljes fiú-öltözettel. A ruha ócska volt, de takaros és az évszaknak éppen megfelelő.

Miles leült s vizsgálni kezdte vásárlását, azt mormogva magában:

- Kövérebb erszénnyel jobbfajtát is lehetett volna szerezni, de ha nincs, be kell érni azzal is, amire sovány erszényből telik...

„Volt egy asszony, szép menyecske,
Itt a falunk végén...”

Megmozdult, ha jól hallottam... No de lassabban kell gajdolnom. Nem jó lesz az álmát megzavarni, holott akkora út van még előtte, és szegény gyerek úgyis fáradt már... Ez a darab bizony elég jó - itt-amott egy öltés - s egészen pompás lesz. Ez a másik sokkal jobb, de egy-két öltés ennek sem fog ártani... Ez meg egészen ép és jó és melegen és szárazon fogja tartani a lábacsáját - furcsa ujság lesz ez neki, mert nyilván télen-nyáron csak úgy mezitláb járkált...

Hej, bárcsak kenyér volna a cérna - egy fillért egész esztendőre valót kapni belőle s hozzá még rá'dásul olyan derék vastag tűt. Csakhogy nehéz munka lesz ám belefűzni!

Az is volt. Miles úgy tett, ahogy a férfiak mindig tettek s nyilván mindig is tenni fognak, amíg a világ világ lesz: mozdulatlanul tartotta a tűt s úgy akarta átdugni a fokán a cérnát - éppen ellenkezőleg, mint ahogyan az asszonyok szokták. A fonal újra meg újra elvétette a célt, egyszer egyfelől, másszor másfelől csúsztatva el a tű mellett, néha meg éppen nekiment a derekának.

De Miles türelmes volt, régen átesvén már ezen a megpróbáltatáson, amikor katonáskodott. Végre sikerült a befűzés, fölvette a ruhát, amely ezalatt várakozóan hevert az ölében s hozzáfogott a munkához.

- A szállás ki van fizetve... a fölöstökkel együtt, amelyet mingyárt behoznak. S van még amiből egy pár csacsit vegyünk s két-három napig eléljünk, amíg Hendon Hallba nem érünk. Ott bőviben leszünk mindennek...

„Szerette az urát na...”

Hű! az áldóját!... a körmöm alá szúrtam!... No nem tesz semmit - nem ujság, de nem is kellemetes... Otthon jó dolgunk lesz, kis öcsém, ne félj!... Vége lesz minden bajodnak s búskórságodnak is...

„Szerette az urát nagyon,
De mást is a...”

Ejnye, milyen szép nagy öltések! - beszélt tovább Hendon, feltartva a ruhát s csodálva a maga művét, - olyan nagyszerűek és felségesek, hogy ezek az apró hitvány szabóöltések elszégyelik magukat mellettük a maguk szegényes voltában...

„Szerette az urát nagyon,
De mást is azután...”

Na, megvan! Derék munka s hamar el is készült. De most már felköltöm, felöltöztetem, megmosdatom, megetetem, s azután kimegyünk a southwarki vásárba és... Jó uram, ne sajnálj fölkelni!... Nem felel... Hahó, jó uram!... Már hiába, meg kell sértenem szent személyét a kezem érintésével, mert a szavam nem ér semmit... Hah!

Fölemelte a takarót - a fiú nem volt alatta!

Néma ámulással nézett körül egy percig. Most tűnt először a szemébe, hogy védencének rongyos ruházata sincs sehol. Elkezdett dühöngeni, lármázni s kiáltozni a fogadás után.

A szolgál éppen ekkor lépett be a reggelivel.

- Beszélj, sátán fajzata, mert véged van! - ordított a hadfi s olyan vadul ugrott neki a legénynek, hogy az ijedtében és csodálkozásában nem tudott szólni. - Hol van a fiú?

A legény reszkető, szaggatott hangon adta meg a kívánt felvilágosítást.

Alig hogy elment kegyelmed, egy fiú jött szaladva s azt mondta, hogy kegyelmed hivatja az itt való fiút - ott várja a híd végén Southwark felől. Én fölvezettem ide, s amikor a fiút felköltötte, s az üzenetet elmondta, az mormogott, hogy miért háborgatják „ilyen korán” azt mondja... de hamarosan magára kapta a rongyait s elment a másik fiúval; csak annyit mondott, hogy illőbb lett volna, ha magad jöttél volna érte s nem idegent küldtél volna... így aztán...

- Számár vagy, akit könnyen rá lehet szedni - vesszen meg a nemzetséged!... De talán nem is történt még semmi baj. S tán nem is akarják bántani szegény fiút. Utána megyek. Te addig teríts. Megállj! A takaró úgy volt az ágyra téve, mintha valaki volna alatta. Véletlenség volt ez?

- Nem tudom, jó uram. Csak annyit láttam, hogy az az idegen fiú sokat babrált vele.

- Ezer villám! Azért tette, hogy megcsaljon... hogy időt nyerjen... Hallod-e, egyedül volt az a fiú?

- Egyes-egyedül.

- Bizonyosan tudod?

- Bizonyosan.

- Szedd össze azt az elszórt eszedet... gondolkozzál, ember!

A legény gondolkozott s azután azt mondta:

- Amikor idejött, senki sem volt vele; de most eszembe jut, hogy amint a két fiú a hídon végig haladt, egyszercsak egy zsványforma ember bújott elő egy sarok mögül; amint melljük ért...

- Nos? ki vele! - dörgött bele a türelmetlen Hendon.

- A sok nép éppen akkor összenyomta s körülzárta őket, s én nem is láttam többet, mert a gazdám szólított és összeszidott, mert az ürücomb, amit egy vendég rendelt, a konyhában maradt, pedig olyan ártatlan vagyok benne, mint a ma született...

- El a szemem elől, birka! A locsogásodtól meg lehet bolondulni!... Hó! hova szaladsz? Nem maradhatsz vesztve egy percre? Southwark felé mentek?

- Arra, uram, de abban az ürücombban olyan ártatlan vagyok, mint...

- Mégis itt vagy? Mégis locsogsz? Hordd el magad, mert kihajítalak!

A legény kiszaladt, Hendon utána - el is hagyta, s kettesével ugrált le a lépcső fokain, azt mormolva magában:

- Az a ronda zsvány lesz, aki apjának mondta magát... Elvesztettelek, szegény kis örült királyom - keserves egy gondolat - amikor már úgy megszerettelek!... De nem - kardomra, nem, nem vesztél el. Fölhányom érted az egész országot, amíg meg nem találalak!

Szegény gyermek! Ottfenn van a fölöstökje, meg az enyém is, - de én már nem vagyok éhes - legyen hát a patkányoké. Hamar, hamar, csak előre - ez most a jelszó!

S vakul rohant végig a hídon tolongó nép közt, egyre ismételve, mint valami kedves gondolatot:

- Mormogott, de mégis elment - igen, elment, mert azt gondolta, hogy Miles Hendon hívja. Kedves fiú - másnak tudom, nem tette volna meg.

A király meghalt - éljen a király!

Ugyanaz nap hajnalán Tom Canty mély álomból ébredt föl s a sötétben nyitotta ki a szemét. Pár percig némán feküdt ott, zavaros gondolatait és benyomásait összeszedni iparkodva, hogy megértsen belőlük valamit - azután örvendező, de halk hangon szólalt meg:

- Tudom már - tudok már mindent!... Hála Istennek, végre csakugyan fölébredtem!... Jövel, öröm! pusztulj bánat!... Hé, Nan, Bet! Rúgjátok le magatokról a szalmát és gyertek ide mellém, hadd mondjam el hitetlen fületeknek a legbolondabb álmat, amellyel az éj szelleme valaha akárkit is meglátogatott!... Hé! Nan! Bet!... Hahó!...

Homályos alak jelent meg mellette, s egy hang így szólalt meg:

- Parancsolni méltóztattál?

- Parancsolni?... Ó, jaj nekem - ismerem ezt a hangot! Beszélj - ki vagyok én?

- Te, uram? Az este még a velszi herceg voltál; de ma már az én felséges uram, Edvárd angol király vagy.

Tom beletemette fejét a párnákba s panaszosan mormogott:

- Ó, hát nem volt álom! Eredj pihenni, jó uram - s hagyj engem bánatomnak.

Azután megint elaludt s nemsokára ilyen kedves álma lőn: Úgy tetszett, mintha nyár volna s egyedül játszanék a „Goodman's Fields” nevezetű rétségen, amikor egyszerre egy arasznyi nagyságú, rőt szakállú púpos törpe jelent meg előtte s így szólt hozzá:

- Ásd fel ennek a fának tövét...

Tom úgy tett s talált is tizenkét fényes új pennyt - csodálatos kincs! De ezzel még nem volt vége, mert a törpe így szólt:

- Ösmérlek. Jó, derék fiú vagy. Sanyarúságod véget ér, mert megjutalmazásod napja elérkezett. Áss itt minden hetednap, s mindig ennyi kincset fogsz találni: tizenkét új pennyt. De meg ne mondd senkinek - titok.

A törpe eltűnt s Tom a kincsével hazasietett Offal-Courtba, azt mondván magában:

„Minden este adok apámnak egy pennyt: azt fogja hinni, hogy úgy koldúltam, örül neki s többet nem kapok verést. Egy pennyt adok minden héten a jó papnak, aki tanít: anyámnak, Nannak és Betnek pedig odaadom a többi négyet. Többet nem éhezünk, nem rongyoskodunk; nem félünk, nem reszketünk a veréstől.”

Pihegve, de csillogó szemmel érkezett haza, belevetette négy pennyjét az anyja ölébe, mondván:

- Ez mind a tied - mind a négy - a tiéd, meg a Nané meg a Beté - és becsülettel jutottam hozzá - se koldulással, se lopással!

A boldog és álmélkodó anya keblére szorította és felkiáltott...

- Későre jár az idő - nem méltóztatik felségednek fölkelni!

Ah! nem az a felelet volt ez, amit ő várt. Az álom elszállott - Tom fölébredt.

Fölnyitotta szemét - a csillogó ruhába öltözött főkamrás térdelt az ágya mellett. A hazug álom édessége széteszlott - s szegény fiú látta, hogy még folyvást rab és - király!!

A szoba tele volt bíborba öltözött udvarbeiekkel - ez a szín lévén a gyász színe - s a király egyéb nemesi szolgálóival. Tom felült az ágyban s a nehéz selyemfüggönyök közül kinézett az úri társaságra.

Elkezdődött az öltöztetés fontos művelete s egyik udvaronc a másik után térdelt le, hódolatát mutatva be s részvétét nyilatkoztatva ki a kis királynak az őt ért súlyos veszteség fölött, mialatt az öltözködés folyt.

Először is a főlovászmester vett elő egy inget, amelyet átadott a vadászfalka első lordjának, az átadta a második kamarásnak, az átadta a windsori főerdőmesternek, az átadta a harmadik palásthordozónak, az átadta a lancasteri hercegség királyi kancellárjának, az átadta a királyi főruhatárosnak, az átadta a harmad-zászlósnak, az átadta a Tower kapitányának, az átadta az első háznagynak, az átadta az örökös főasztalmesternek, az átadta a lord-főadmirálisnak, az átadta a canterburyi érseknek, az átadta az első lordkamarásnak, aki végre elvette és ráadta Tomra.

Szegény kis fiú váltig bámeszkodott s az jutott eszébe róla, hogy éppen így adogatják kézzől-kézre a vizes vödröt, amikor tűz van.

Minden egyes ruhadarabnak ezt a lassú, ünnepies utat kellett megtennie, minek következtében Tom nagyon belefáradt a ceremóniába, elannyira, hogy hálaáradozásra fakadt, amikor végre látta, hogy hosszúszerű selyemharisnyája is megkezdte az utat, s tudta, hogy közel van már a dolog vége.

De korán örvendezett.

Az első lord-kamarás kezébe kapta a harisnyát s már-már rá akarta húzni a Tom lábára, amikor arca egyszerre elvörösödött és sietve nyomta vissza a canterburyi érsek kezébe, ámuló képpel suttogva:

- Nézd, mylord! - s a harisnyával kapcsolatban rámutatott valamire.

Az érsek elsápadt, azután elfehéredett és átadta a harisnyát a lord-főadmirálisnak, azt suttogván: „Nézd, mylord!” Az admirális tovább adta a harisnyát az örökös főasztalmesternek s alig volt lélekzete, hogy azt suttogja: „Nézd, mylord!”

A harisnya tovább-tovább került visszafelé a vonalon, az első háznagyhoz, a Tower kapitányához, a harmadzászlóshoz, a királyi főruhatárnokhoz, a lancasteri hercegség királyi kancellárjához, a harmadik palásthordozóhoz, a windsori főerdőmesterhez, a második kamaráshoz, a vadászfalka első lordjához - mindig ugyanazzal az ámuló és ijedt „Nézd, nézd!” suttogással - még végre kezébe jutott a főlovászmesternek, aki egy pillanatig holtra vált arccal nézett e nagy megdöbbenés okára, s azután rekedten suttogta:

- Lelkemre, egy fűző-kapocs levált! Towerbe a királyi harisnya főgondviselőjével!...

Azután vállára támaszkodott a vadászfalka első lordjának, hogy összeszedje alélt erejét, mialatt új, hibátlan fűzőjú harisnyát hoztak elő.

De minden dolognak végének kell egyszer lenni, s így Tom Canty egy idő múlva elhagyhatta az ágyat. Az arra rendelt tisztviselő öntötte neki a vizet, a másik arra rendelt tisztviselő segített neki megmosakodni, a harmadik arra rendelt tisztviselő készen állott már a törülközővel, s Tom lassacskán átesett a tisztálkodás műveletén és készen volt a királyi hajfodorító szolgálatára. Amikor végre annak a kezéből is kikerült, olyan gyönyörű és csinos volt, mint egy leány, bíbor-selyem köpenyében és bugyogójában s bíbortollas kalapjában.

Így vonult díszben a reggelizőterembe, az udvari gyülekezeten végig, amely kétfelé nyílt előtte, s mindenki térdet hajtott, amerre Tom elhaladt.

Reggeli után királyi szertartással, főtisztjei és ötven nemes zsoldosa kíséretében, akik aranyozott harci bárdokat viseltek, elvezették a trónterembe, ahol az ország dolgát kellett intézni. „Nagybátyja,” Lord Hertford, a trón mellett foglalt állást, hogy a királyi elmét bölcs tanáccsal gyámolítsa.

Megjelent ama kiváló férfiak csoportja, akiket az elhunyt király végrendeleti végrehajtóiul nevezett ki, Tomnak helybenhagyását kérvén ki ahhoz, amit végeztek, mert kormányzó - lord protector - még nem volt. A canterburyi érsek jelentést tett a Végrehajtó-tanácsnak a néhai felség temetésére vonatkozó határozatáról s felolvasta végül a tanácstagok aláírásait, úgymint: Canterbury érseke, Anglia lord-kancellárja, William Lord St. John, John Lord Russel, Edvárd Hertford grófja, John Viscount Lisle, Cuthbert durhami püspök...

Tom nem figyelt oda. A határozatnak egy előbbi pontja foglalkoztatta, és suttogva fordult Lord Hertfordhoz:

- Micsoda napra mondta, hogy kitűzték a temetést?

- A jövő hó 16-ára. Sire.

- Furcsa bolondság. Eláll addig?

Szegény fiú, még most sem ismerte az udvar szokásait. Azt hitte, itt is úgy sietnek eltávolítani a halottat, mint az Offal Courtban. De Lord Hertford egy-két szóval megnyugtatta.

Most egy államtitkár a minisztertanács határozatát terjesztette elő, amely másnap tizenegy órára tűzte ki a külföldi követek fogadását, kérvén a király helybenhagyását.

Tom kérdő pillantást vetett Hertfordra, aki azt súgta:

- Írja alá felséged a határozatot. A követek uralkodóik részvétnyilatkozatát fogják átadni a felségedet és Angliát ért nagy szerencsétlenség iránt.

Tom szót fogadott. Most egy másik titkár olvasott fel egy írást az elhunyt király háztartásáról, amely az utolsó félévben 28.000 fontba került. E rengeteg summának a hallatára Tom Canty-nak elakadt a lélekzete; ismétlődött ez, amikor az írásból kitűnt, hogy a nevezett summából 20.000 font még kifizetetlen - hát még amikor az sült ki, hogy a király ládái körülbelül üresek s ezerkétszáz cselédje nagy zavarban van a ki nem adott fizetés miatt. Tom élénk aggódással szólt:

- Tönkrejutunk, világos. Célszerű és szükséges hát, hogy kisebb házat tartsunk s elérjünk a cselédekhez, mert úgy sem valók egyébre, mint időpazarlásra, zavarják az embert fárasztó, megszégyenítő szolgálatokkal, amelyek csak bábuhoz illenek, mert csak annak nincs agyveleje, meg keze, hogy magán segítsen. Emlékszem én egy kis házra, ott a halpiacon, Billingsgate közelében...

Egy erős szorítás, amelyet a karján érzett, megállította bolondos nyelvét s elpirította orcáját. De a teremben egyetlen arc sem árulta el bármi jelét is annak, hogy ezt a különös beszédet észre vagy figyelembe vették volna.

Egy titkár jelentette azután, hogy mivel az elhunyt király végrendeletében gondoskodott arról, hogy Hertford grófja hercegi méltóságra, testvére: Sir Thomas Seymour peerségre, fia pedig grófságra emeltessék s a korona más előkelőbb szolgálói más hasonló kitüntetésekben részesüljenek: a tanács elhatározta, hogy február 16-án ülést tart e címek megadása és megerősítése végett; addig is azonban, mivel az elhunyt király írásban nem rendelt ez új méltóságoknak megfelelő földbirtokot is: a tanács Seymournak 500, Hertford fiának 800 fontos birtok adását javasolja, s hozzá még 300-at abból a püspöki birtokból, amely legközelebb megürül - ő felsége ehhez beleegyezését adván.

Tom olyasmit készült kiszalasztani a száján, hogy illőbb volna ennyi pénz elpocsékolása előtt inkább az elhunyt király adósságait fizetni ki, de a gondos Hertford egy érintése megóvta ettől a helytelenkedéstől. Szó nélkül adta hát meg királyi beleegyezését, de nehéz szívvel. Mialatt aztán egy pillanatig elgondolkozott azon, hogy ő milyen könnyűséggel mível csodákat, egy boldog gondolat villant agyába: miért ne tehetné meg anyját Offal Court hercegasszonyává s adna neki is hozzá megfelelő birtokot? De egy szomorú gondolat nyomban elűzte az előbbi: ő csak név szerint király; ezek a nagyképű vének s főnemesek az ő urai; nekik az ő anyja csak beteges elméjének a szüleménye; szépen végighallgatnák a tervét és azután - elhivatnák a doktort.

Az unalmas munka lankasztóan folyt tovább. Folyamodványokat olvastak föl, kiáltványokat, szabadalomleveleket, mindenféle szószaporító, haszontalan, fárasztó, közügyekre vonatkozó írást, s Tom végre keservesen sóhajtott föl s azt mormogta magában:

- Vajjon mit vétettem, hogy a jó Isten a szabad mezőktől, levegőtől, napfénytől megfosztott s ide zárt be, búbánatomra, királynak!

Szegény kábuló feje bóbiskolni kezdett, azután lekonyult a vállára; s az ország dolga megakadt, híján lévén a felséges tényezőnek, a szentesítő hatalomnak.

Csend lőn a szunnyadó gyermek körül, s a birodalom bölcsei abbahagyták tanakodásukat.

A délelőtt folyamán Tomnak, őrizői: Hertford és St. John engedelméből, egy kellemes órája is volt Elizabeth királykisasszonnyal és a kis Lady Jane Greyvel, bár a hölgyeket a királyi házat ért szörnyű csapás ugyancsak lehangozta: azután pedig „testvérnénje” - a történelembeli későbbi „Véres Mária” - ismét lehűtötte egy ünnepies látogatással, amelynek csak egy jó oldala volt, az, hogy rövid ideig tartott.

Tom most néhány percre egyedül maradt s ekkor egy körülbelül tizenkétéves cingár fiút bocsátottak be hozzá, akinek ruházata fehér nyakfodrán és csipkéin kívül csupa fekete volt. Gyászjelvényt nem viselt, csupán vállán egy bíborszalagot.

A fiú habozva lépett be, lehorgasztott, födetlen fővel s Tomhoz érve, féltérdre bocsátkozott. Tom mozdulatlanul ült s egy pillanatig merően nézett rá. Azután megszólalt:

- Állj fel, fiú. Ki vagy? Mit kívánsz?

A fiú fölkel s könnyed tartással, de megütközött arccal állott meg. S mondá:

- Bizonynal emlékezni fogsz reám, mylord. Én vagyok a vesszősöd.

- A vesszősöm?

- Az, felség. Humphrey vagyok. - Humphrey Marlow.

Tom észrevette, hogy ez olyasvalaki, akire őrizőinek figyelmeztetniök kellett volna. A helyzet kényes volt. Mit csináljon? Úgy tegyen, mintha ismerné a fiút s azután minden szavával azt árulja el, hogy soha hírét sem hallotta? Nem, ez nem járja. Ekkor egy ötlete támadt; ilyen eset sokszor fordulhat elő most, amikor Hertford és St. John, mint a végrehajtó tanács tagjai, gyakran lesznek kénytelenek őt magára hagyni. Jó lesz hát valami tervet kigondolni, hogy ilyen esetekben maga segíthessen magán. Igen, ez okos gondolat - mindjárt próbát is tesz ezzel a fiúval s meglátja, hogy minő eredményt érhet el.

Zavarodottan símogatta hát homlokát egy-két pillanatig s azután így szólt:

- Úgy tetszik, mintha emlékezném már reád, de elmém a szenvedéstől kissé homályos...

- Oh, szegény jó uram! - kiáltott föl a fiú részvevően s magában hozzátette: „Igaz, amit mondanak - szegénynek elment az esze!... De ni, hogy elfeledkeztem magamról - hiszen meg van hagyva, hogy semmit sem szabad rajta észrevenni!”

- Különös, hogy mostanában mennyire cserbenhagy az emlékezetem - mondta Tom. - De te ne gondold azzal, javulok már; egy kis útmutatás néha visszaidézi elmémbe az elfeledt dolgokat és neveket. („De még azokat is”, - tette hozzá magában, - „amelyeknek hírét sem hallottam.”) Szólj, mi járatban vagy?

- Csekély dolog, kegyelmes uram. De elmondom, ha megengeded. Ma harmadnapja, amikor felséged háromszor hibázott a görögben... a reggeli leckén... emlékszel...

- I-gen, úgy tetszik. (Nem hazudok nagyot, mert ha igazán dolgom lett volna a göröggel, nem háromszor, de harmincszor is hibáztam volna.) Igen, most már emlékszem. Folytasd.

- A mester aztán megharagudván ezért a hanyagságért, megígérte nekem, hogy derekasan megvesszőz érte és...

- Megvesszőz - *téged*? - kiáltott föl Tom elámulva. - Miért, vesszőzne meg *téged* az én hibámért?

- Oh, felséged erről is megfeledkezett. Mindig én kapok ki, amikor a leckéidben hibázol.

- Igaz, igaz - elfeledtem. Te vagy az oktatóm s ha hibázom, a mester azt mondja, hogy rosszul oktattál és...

- Oh, én jó uram, mit beszélsz? Én, a te legalacsonyabb szolgád, volnék a *te* oktatód?

- Akkor hát mi a hibád? Minő furcsaság az? Igazán megörültem, vagy te örültél meg? Beszélj!

- De, felség, nincs ezen mit magyarázni. A velszi herceg szent személyét veréssel senkinek sem szabad illetni; amikor ő hibázik, én kapom a verést s ez így van rendén, mert ez az én hivatalom és kenyerem.

Tom rábámult a nyugodt fiúra.

- Milyen csodálatos, furcsa egy dolog - mondta magában. - Csodálom, hogy arra is nem fogadtak fiút, hogy levegye rólam - bár adná az Isten! - a fészülködés meg az öltözködés terhét. Ha ezt megteszik, szívesen veszem magamra a virgácsot s még meg is köszönöm a jó Istennek!...

Azután fennszóval mondta:

- S kikaptál, szegény fiú, amint meg volt ígérve?

- Nem felség; a büntetésem mára volt kitűzve s talán el is marad, mert tán nem illik az udvari gyászhoz. Én nem tudom s azért voltam vakmerő eljönni, hogy eszedbe juttassam kegyes ígéretedet, hogy közbenjársz értem...

- A mesternél? Hogy engedje el a veréset?

- Ah, már emlékszel!

- Javul az emlékezetem, amint látod. Nyugodjál meg. Veretlen marad a hátad. Majd teszek róla.

- Oh, köszönöm, én jó uram! - kiáltott föl a fiú, térdre bocsátkozva. - De ha már ennyire vagyok, noha félek...

Tom látván, hogy Humphrey úrfi habozik, bátorította, hogy csak beszéljen.

- Akkor hát kimondom, mert nagyon nyomja a szívemet. Mivelhogy nem velszi herceg vagy már, hanem király, úgy parancsolhatsz, amint neked tetszik és senki nemet nem mondhat; nincs hát rá ok, hogy tovább is zaklasd magadat a tanulással; tűzre veted a könyveidet s kellemesebb dolgok után jársz. Csakhogy akkor én tönkrejutok s árva húgaim nemkülönben.

- Hogy-hogy?

- A hátam a kenyerem, felség. Ha nincs dolgom, éhen halok. S ha te abban hagyod a tanulást, oda a hivatalom: nincs szükséged vesszősre. Ne csapj el!

Tomot meghatotta a fiú szomorkodása. A nagylelkűségnek igazi királyi kitörésével mondá:

- Ne nyugtalankodjál, jó fiú. Hivatalod örökös marad, benned és ivadékaiddban mindenkorra!

Azután kardja lapjával vállon ütötte a fiút s szólt:

- Kelj föl, Humphrey Marlow, örökös fővesszőse Anglia királyi házának! Hagyd a búsulást - újra könyveimhez látok s olyan rosszul fogok tanulni, hogy megháromszorozzák a fizetésedet: annyira elszaporodik a hivatalos dolgod!

A háladatos Humphrey hévvel felelt:

- Köszönöm, oh legnemesebb uram. Ez a fejedelmi kegy túlhaladja legszédítőbb álmaimat is. Most már boldog leszek holtomig s holtom után az egész Marlow-ivadék.

Tomnak elég esze volt megérteni, hogy ennek a fiúnak nagy hasznát veheti. Bízatta Humphreyt, hogy beszéljen; az meg nem volt rest. Örömmel hitte el, hogy elősegíti a királyfi gyógyulását, mert valahányszor elmondott valamit Tomnak az iskolaidőből, mindig úgy történt, hogy Tom azonnal világosan tudott a dologra emlékezni.

Egy óra múlva Tom igen becses értesüléseknek volt birtokában az udvarbeli személyeket és dolgokat illetően. Elhatározta hát, hogy ebből a forrásból naponként fog okulást meríteni s e célból meghagyta, hogy Humphreyt bármely pillanatban is színe elé bocsássák, kivéven, ha őfelsége másokkal van elfoglalva.

Alig bocsátotta el Humphreyt, Lord Hertford már újabb zaklatással érkezett vissza.

Azt mondta, hogy a tanácsbeli lordok, attól tartván, hogy a király gyengélkedése felől talán túlzott híresztelések szivárogtak ki, bölcsnek és legjobbnak ítélték, hogy őfelsége egy-két nap múlva megkezdje a nyilvánosan való ebédelést - egészséges arcszíne és biztos lépése, valamint gondosan megóvott nyugalma s könnyed magatartása sokkal biztosabban nyugtatván majd meg a közvéleményt (ha *csakugyan* elterjedt valami rossz hír), mint bármily más kigondolható terv.

A gróf azután - igen gyöngéden - oktatni kezdte Tomot, hogy az ilyen ünnepies alkalmakkor mire kell vigyázni - természetesen csak „emlékeztetve” őt az ismeretes dolgokra. De nagy meglepetésére az sült ki, hogy Tomnak ebben az irányban igen kevés kisegítésre van szüksége, mert Humphrey már említette neki, hogy pár nap múlva megkezdje a nyilvános ebédelést. De ezt Tom nem árulta el.

A gróf látván, hogy a király emlékezete mennyire megjavult, látszólag véletlenül néhány kísérletet tett annak kipróbálására, hogy mennyire haladt a javulásban. Az eredmény itt-ott (ahol Humphrey segített) szerencsés volt s Lord Hertford nagyon megörült és felbátorodott általa. Annyira, hogy reménykedve mondta:

- Meg vagyok róla győződve, hogy ha felséged kissé jobban megerőlteti az emlékezetét, megfejtí a nagypecsét rejtvényét is. A veszteség fontos volt tegnap, jóllehet ma már nem az, mert néhai urunk életével együtt ért véget annak az ereje is. Kegyeskednék felséged megkísérteni?

Tom nem tudta, hányadán van. Nagy pecsét! Ilyenről még sohasem hallott.

Pillanatnyi habozás után ártatlan képpel nézett föl s azt kérdezte:

- Milyen volt az, mylord?

A gróf hátrahökkent s azt mormolta magában: „Haj, az elméje már megint elhagyta. Kár volt így megerőltetnem”...

Azután ügyesen másra terelte a beszédet, hogy kiverje a Tom fejéből azt a szerencsétlen pecsétet - s ez könnyen sikerült is neki.

Tom mint király

Másnap eljöttek az idegen országok követei fényes kíséretükkel s Tom fenséges díszben trónolva fogadta őket. A jelenet pompája eleinte gyönyörködtette szemét és feltüzeltelte képzelődését, de a kihallgatás nagyon hosszú és unalmas volt s olyanok voltak a beszédek is - így hát, ami gyönyörűséggel kezdődött, lassan-lassan fáradalommal és kimerültséggé változott. Tom elmondta azt, amit Hertford közben-közben súgott neki s ugyancsak iparkodott kielégítően teljesíteni feladatát; de nagyon újonc volt az ilyenekben s nagyon is fáradt, semhogy tűrhető sikernél egyebet érhetett volna el. Külsőleg elég királyi volt, de nehezebbre esett annak éreznie magát. Szívből örült, amikor a ceremóniának vége lett.

Napjának nagyobb része királyi teendőkre pazarlódott el. Még az a két óra is, amely bizonyos fejedelmi szórakozásra és pihenésre volt szánva, inkább csak terhére esett - annyi volt a megszorítás és szertartásos szabály. De volt aztán egy órája a vesszős fiúval, amit tiszta nyereségnek számított, mert ezalatt nemcsak mulatott, hanem okult is.

Tom Canty királykodásának a harmadik napja is csak olyanformán virradt fel és mult el, mint a másik kettő; csak egy tekintetben volt könnyebb: nem érezte már magát olyan feszélyezetten, mint eleinte; hozzá kezdett kissé szokni a körülményekhez és környezetéhez; láncai most is horzsolták még, de nem folytonosan; úgy találta, hogy az udvaroncok jelenléte és hódolása minden múltó órával kevésbé zavarja.

Minden komolyabb aggodás nélkül nézhetett volna eléje a negyedik napnak is, ha egytől nem félt volna: a nyilvános ebédeléstől. Azon a napon kellett elkezdeni. De fontosabb dolgok is voltak a sorrenden, mert azon a napon elnökölnie kellett a kormánytanácsban, amely nézetét és rendelkezését kérte volna ki a föld kerekiségén elszórt különféle idegen nemzetekkel szemben követendő politikára nézve; azon a napon kellett Hertfordot is formászerűen megválasztatni lord protectorrá s voltak még kitűzve arra a negyedik napra egyéb teendők is. De Tom előtt ez mind jelentéktelen volt ahhoz az istenítélethez képest, hogy egyes-egyedül ebédeljen a rajta függő számtalan kíváncsi szem és suttogó száj előtt, amely mind bírálgatni fogja az ő magaviseletét - és hibáit, ha véteni találna az udvari szokások ellen.

Ámde semmi sem tartóztathatta föl azt a negyedik napot s el is érkezett. Leverten és szórakozottan találta Tomot s ez a hangulata meg is maradt; nem bírta magáról lerázni. A rendes reggeli kötelességek a nyakába szakadtak s kifárasztották. Jobban érezte fogoly állapotának terhes voltát. Későn délfelé egy nagy kihallgatóteremben volt Hertforddal beszélgetve s unottan várva egy szertartásos látogatás pillanatát az udvar számos főtisztviselője részéről. Tom, aki egy ablakhoz állott volt s érdeklődéssel nézte ott künn az országúton, a palota kapuin túl folyó mozgalmas életet, amelynek nyüzsgésébe és szabadságába szívből vissza-kívánczolt, - egyszerre csak azt látta, hogy a legalsóbbrendű, férfiakból, asszonyokból és gyermekekből álló kiáltozó, zsibongó tömeg egyik fele az országútról közelebb húzódik.

- Szeretném tudni, mi történik ott! - kiáltott föl gyermekes kíváncsisággal.

- Te vagy a király - felelt ünnepiesen a gróf bókolva. - Megengedi felséged, hogy utána járjak?

- Oh, szíves-örömet! - kiáltott föl Tom izgatottan s önmagában hozzátette: „Igazán, még se olyan igen rossz királynak lenni. Van benne egy kis jó is!”

Lord Hertford előszólított egy apródot s ily rendelettel küldte le a testőrkapitányhoz:

- Tartóztassák föl a népet s tudják meg, mi okozta e mozgalmat. A király rendeli!

Pár másodperccel utóbb hosszú sor királyi testőr vonult ki fényes acélvértetben a kapun s keresztbe állott az országúton, szemközt a sokasággal. Egy követ jött vissza, hírül hozva, hogy a sokaság egy férfit, egy asszonyt meg egy leánygyermeket kísér a vesztőhelyre olyan büntényért, amelyet a birodalom békéje és méltósága ellen követtek el.

Halál - még pedig erőszakos halál a szegény szerencsétlenekre! Ez a gondolat facsarta Tomnak a szívét. Erőt vett lelkén a szánalom, kizárva minden más érzelmet; nem is gondolt a megsértett törvényekre, vagy arra a fájdalomra vagy veszteségre, amelyet a gonosztevők áldozatainak okoztak - semmire sem tudott gondolni, csak a vérpadra és a szörnyű végzetre, amely az elítéltekre vár. Még arról is megfeledkezett, hogy ő csak amolyan árnyék-király s meggondolatlanul kiáltotta el a parancsot:

- Vezessék ide őket!

De azután olyan vörös lett, mint a rák s mentegetőzni készült; de észrevévén, hogy parancsa sem a grófot, sem az apródot nem lepte meg, elhallgatott. Az apród, mintha ez a legközhelyesebb dolog volna, szokás szerint mélyen bókölt s úgy hátrált ki a teremből, átadni a parancsot.

Tomban felgyulladt a büszkeség érzete s újlag fölismerte a királyi hivatal előnyös voltát.

- Igazán úgy van ez, - mondta magában - mint ahogy az öreg pap meséskönyveiben olvastam, amikor királyfinak képzeltem magamat, aki törvényt szab, parancsot oszt: „Csináljátok ezt, tegyétek azt” és senkinek sem volt szabad ellenem szólani.

Most szétnyíltak a szárnyasajtók; egyik hangzatos címet a másik után jelentették be s a terem csakhamar félig megtelt fényes és nemes urakkal.

De Tomnak alig volt tudata ezeknek a jelenlétéről, annyira beletüzelte magát és belemerült abba a másik ügybe. Szinte öntudatlanul ült le trónszékébe, szemét türelmetlen várakozással függesztve az ajtóra; látván ezt az egybegyűlteket, nem akarták háborgatni, hanem halkan csevegni kezdtek országos ügyekről és udvari pletykákról.

Nemsokára szabályos katonalépések közeledése hallatszott s a bűnösök egy al-sheriff vezetésével s királyi testőrök kíséretében beléptek.

A polgári tisztviselő letérdelt Tom előtt s félreállott; a három elítélt is térdre bocsátkozott és úgy maradt; a testőrök Tom széke mögött foglaltak állást.

Tom kíváncsian nézett végig a foglyokon. A férfi ruházata vagy arca valami homályos visszaemlékezést keltett benne.

- Mintha láttam volna már ezt az embert... de nem tudom, hol - gondolta magában Tom. Az ember ekkor éppen fölpillantott, de ismét hirtelen lesütötte a szemét; de ez az egy pillantás elég volt Tomnak.

- Most már tudom - mondta magában. - Ez az az idegen, aki Giles Wittet a Themzéből kihúzta azon a szeles, fagyos újévnapon. Derék cselekedet volt... Milyen kár, hogy azóta rosszat is követett el s ennyire jutott... Soha sem felejtettem el azt a napot meg azt az órát; mert egy órával azután, éppen amikor a tizenegyet ütötte, öreganyám olyat vágott a hátamba, hogy ahhoz képest minden előbbi és utóbbi ütése merő cirogatás volt!

Tom most megparancsolta, hogy az asszonyt meg a kisleányt vezessék ki egy kis időre, azután az al-sheriffhez fordult, mondván:

- Jó tiszt, mit vétett ez az ember?

A tiszt letérdelt és felelt:

- Felséged kegyes engedelmével, egy alattvalódnak az életét méreggel oltotta ki.

Tomnak a fogoly iránt való szánalma s a bátor életmentő iránt táplált csodálata ugyancsak lelohadt.

- Rábizonyult? - kérdé.

- A legvilágosabban, Sire.

Tom nagyot sóhajtott s azt mondta:

- Vezessétek el - halált érdemel. Kár pedig, mert derék ember volt... no... már úgy értem, hogy annak *látszik*.

A fogoly egyszerre összecsapta s kétségbeesetten tördelte kezeit és egyúttal töredezett szavakkal esengett a „királyhoz”:

- „Ó én uram, királyom, ha szánni tudod az elkárhozottakat, szánj meg engem! Ártatlan vagyok - nem is igen bizonyították rám azt, amivel vádolnak; de erről nem szólok. Kimondták rám az ítéletet, s azt nem is másítják meg; de véginségemben adj, kérlek, kegyelmet, én lordom, királyom. Kegyelmet! Királyi szánalmadból add meg nekem azt, amit kérek: parancsold meg, hogy akasszanak fel!”

Tom elbámult. Erre nem volt elkészülve.

- Lelkemre, ez különös *kegyelem*! Hát nem erre ítélték?

- Ó, jó uram, nem! Arra vagyok ítélve, hogy elevenen megfőzzenek!

Tom úgy megborzadt ettől, hogy majdnem fölugrott székéről.

Mihelyt magához tért, fölkiáltott.

- Legyen kívánságod szerint, szegény ember! Ha százakat mérgeztél volna is meg, ne szenvedj ilyen irtózatosságot halált.

Az ember földre borult arcával, áradózó hálálkodásba törve ki, amely ezzel végződött:

- Ó, ha valaha - Isten óvjon tőle! - szerencsétlenségbe jutsz, váltson meg belőle ez a jótéved!

Tom odafordult Hertford grófjához s így szólt:

- Mylord, hihető-e, hogy jogos volt ez a borzasztó ítélet?

- Ezt rendeli, felség, a törvény a méregkeverőkre. Németországban a hamispénzverőket olajban főzik halálra - de nem egyszerre vetik bele, hanem kötélre eresztik az olajba, lassankint - előbb a lába fejét, azután a szárát, azután...

- Ó, ne tovább, mylord, nem hallgathatom! - kiáltott föl Tom, kezével eltakarva szemét. - Kérlek, rendeld el, hogy változtassák meg ezt a törvényt, s ne kínozzanak többé szegény emberi teremtményt ilyen módon.

A gróf arca mély meglepetést árult el, mert jólelkű s nemes gondolkodású ember volt, ami azokban a vad időkben a rangjabeliek közt nem igen volt gyakori. Így szólt:

- Felségednek e nemes szavai eltörölték azt a törvényt. A történelem a királyi ház dicsőségére fog róla megemlékezni.

Az al-sheriff éppen ki akarta vezetni a foglyát. Tom intett neki, hogy várjon; azután azt mondta:

- Jó tiszt, bővebben szeretném ismerni ezt az ügyet. Ez az ember azt mondta, hogy a büntetett nem bizonyították rá egészen. Mondd el, amit tudsz.

- Felséged kegyes engedelmével, a vizsgálaton kitűnt, hogy ez az ember Islingtonban bement egy házba, ahol beteg feküdt - három tanu azt állítja, hogy tíz órakor, kettő pedig, hogy néhány perccel tíz után. A beteg egyedül volt és aludt. Ez az ember aztán megint kijött és tovább ment, a beteg pedig még abban az órában görcsös rángatózások közt meghalt.

- Láttá valaki, amikor a mérget adta? Találtak-e mérget?

- Azt nem, felség!

- Hogyan tudják hát, hogy megmérgezte?

- Felséged kegyes engedelmével, az orvosok bizonyították, hogy ilyen tünetek közt csak méregtől lehet meghalni.

Súlyos bizonyíték volt ez abban a tudatlan korban. Tom elismerte terhelő voltát, s szólt:

- Az orvosok értenek a maguk mesterségéhez - nyilván igazuk volt. Ennek a szegény embernek bizony nagyon rosszul áll a dolga.

- De ez még nem minden, felséges uram; van még más és nagyobb bizonyosság is. Számosan bizonyították, hogy egy boszorkány, aki azóta a faluból - nem tudni merre - eltűnt, megjövendölte nekik, hogy az a beteg ember *méregtől fog meghalni*, de sőt, hogy a mérget egy idegen ember fogja neki adni, akinek barna haja és közönséges, kopott ruhája lesz; a fogolyra pedig világosan ráillik ez a leírás. Kegyeskedjék felséged megengedni, milyen fontos az, hogy *meg volt jövendölve*!

Ez borzasztó hatalmas bizonyíték volt abban a babonás időben. Tom érezte, hogy az ügy el van veszve. Ha a bizonyítékok egyáltalában érnek valamit, e szegény ember bűnössége be van bizonyítva.

A király segíteni akarva rajta, így szólt:

- Ha tudsz valamit mondani mentségedre, szólj.

- Semmit sem mondhatok, ami használna, jó királyom. Ártatlan vagyok, de nem tudom kimutatni. Nincsenek barátaim, mert különben bebizonyítanám, hogy azon a napon nem voltam Islingtonban, hanem legalább is három mérföldnyire onnan; de többet mondok, királyom, bebizonyítanám, hogy éppen abban az órában nemhogy *oltottam* volna, hanem *mentettem* életet. Egy vízbefúló fiút...

- Elég! Sheriff, nevezd meg a büntett napját.

- Újév napján történt, délelőtt tíz órakor, legkegyelm...

- Bocsássátok szabadon a foglyot - a király rendeli!

S Tom ismét elpirult e nem-királyias kitörésére, s illetlen magaviseletét e szavakkal iparkodott palástolni:

- Elfut a méreg, hogy egy embert ilyen haszontalan, hígvelejű bizonyítékok alapján fel tudnak akasztatni!

A csodálatnak halk zümmögése szaladt végig a gyülekezeten. Nem a rendeleten csodálkoztak, amelyet Tom kiadott, mert egy méregkeverőnek kegyelmet adni olyan dolog volt, amiben kevesen találtak volna közülük helyeselni vagy csodálni valót - nem, a csodálat azt az eszességet és szellemességet illette, amelyet Tom tanusított.

- Ez nem örült király, - így suttoztak, - ép ennek az elméje.

- Józanul tette föl a kérdéseit; s milyen igazán hasonló volt előbbi természetéhez, amikor olyan hamarosan kiadta a parancsot!

- Hála Istennek, kórsága elmúlt! Ez nem gyöngé báb, hanem király. Úgy viselte magát, mint az apja.

A levegő tele lévén dicsérettel, Tomnak is meg kellett belőle valamit hallania. Az pedig nagyon jól esett neki. Ifjúi kíváncsisága azonban csakhamar erősebb lett benne ezeknél a kellemes gondolatoknál; szeretne volna tudni, minő halálos vétket követhetett el az asszony meg az a kis leány.

Parancsára most behozták az ijedt és zokogó két teremtet.

- Mit vétettek ezek? - kérdezte a sherifftől.

- Engedelmeddel, felség, fekete büntett vádja terheli őket s rájuk is van bizonyítva világosan. A bírák ennél fogva elhatározták, hogy a törvény értelmében fel kell őket akasztani. Eladták magukat. Eladták magukat az ördögnek - ez az ő bűnök.

Tom összeborzadt. Irtózni tanították olyan emberektől, akik ezt a gonosztettet mívelik. De nem akarta magától megtagadni azt az élvezetet, hogy kíváncsiságát kielégítse. Megkérdezte tehát:

- Hol tették és mikor?

Decemberben, éjfélkor, egy rombadőlt templomban, felség.

Tom megint, összeborzadt.

- Ki volt ott?

- Csak ők ketten, felség - meg *az a harmadik*.

- Megvallották?

- Nem, Sire, - tagadják.

- Akkor hát hogyan tudták meg?

- Vannak tanúk, akik látták őket odamenni. Ez gyanút ébresztett, s azóta keserves dolgok erősítették meg és igazolták azt. Így különösen be van bizonyítva, hogy az ördögtől nyert gonosz hatalommal vihart idéztek föl, amely elpusztította az egész környéket. A vihart negyvennél több tanu bizonyítja; de lehetne szerezni ezret is, mert mindenki emlékszik rá, mindnyája szenvedvén általa.

- Ez valóban komoly...

Tom forgatta elméjében ezt a gázságot egy darabig, azután azt kérdezte:

- Az asszony is szenvedett a vihar által?

A gyülekezetnek néhány vén tagja helyeslően bólintott fejével erre a kérdésre. A sheriff azonban semmi különöset sem látott benne, jámbor őszinteséggel felelt:

- Valóban szenvedett, felség, még pedig méltán. A vihar elsöpörte házát, s ő gyermekével együtt fedél nélkül maradt.

- Akkor, úgy tartom, drágán fizette meg a hatalmat, amely neki ilyen rossz szolgálatot tett. Csalásról panaszkodhatnék, ha csak egy fillért is fizetett volna érte; de hogy a lelkét adta oda érte: ez azt bizonyítja, hogy örült. Ha pedig örült, akkor nem tudja, mit cselekszik, s eszerint nem is vétke.

A vén fejek megint bólintgattak Tomnak e bölcsességére, s az egyik ezt mormolta: - Ha a király csakugyan örült, mint ahogy beszél, akkor ez olyan örültség, amely sokaknak a józanságán segítene, ha ugyan Isten kegyelméből megszálhatná őket.

- Mennyi idős a gyermek? - kérdezte Tom.

- Kilenc éves, szolgálatodra, felség.

- Mylord, - kérdezte Tom, egy tudós bíróhoz fordulva, - szabad egy gyermeknek az angol törvény szerint szerződni és magát eladni?

- Felséges uram, a törvény nem engedi meg, hogy a gyermek fontos ügyletekbe bocsátkozzék, fiatalágánál fogva tehetetlen lévén arra, hogy az idősebbek érettebb eszével és furfangjaival megmérkőzzék. Az ördög igenis megvásárolhat egy gyermeket s a gyermek bele is egyezhetik; de angol ember nem, mert az ilyen szerződés érvénytelen volna.

- Elég embertelenség és rosszul van kigondolva, hogy az angol törvény megtagad az angol embertől olyat, amit az ördögnek megenged! - kiáltott föl Tom, jámbor fölhevüléssel.

A dolognak ez az egészen újnemű felfogása sok arcot készített mosolygásra és sokan jegyezték meg ezt maguknak, hogy majd az udvarban elhíresztelhessék, jelöl az új király eredetiségének és elméleti javulásának.

Az asszony ezalatt megszűnt zokogni és éber figyelemmel s növekvő reménnyel csüngött a Tom arcán. Tom észrevette ezt s élénk részvétre gerjedt veszedelmes helyzete és elhagyottsága iránt.

- Mit míveltek, hogy a vihart földézzék? - kérdezte.

- *Lehúzták a harisnyájukat, Sire.*

Tom ezen nagyon elcsodálkozott s még kíváncsibb lett.

- Csodálatos! - mondotta. - S ennek mindig ilyen rettenetes hatása van?

- Mindig, felség - legalább, ha az asszony úgy akarja, s hozzámondja vagy gondolja a kellő varázsigéket.

Tom odafordult az asszonyhoz s ráparancsolt:

- Vedd elő a hatalmat - szeretnék egy kis vihart látni!

A babonás gyülekezet egyszerre elsápadt; mindnyája szabadulni szeretett volna erről a helyről. De Tom nem vette ezt észre, csak a kívánt égszakadást szerette volna látni.

Az asszony meglepve és csodálkozva nézett rá. De ő izgatottan tette hozzá:

- Ne félj - nem lesz bántódásod. Sőt többet mondok: szabadon bocsáttatlak - mutasd a hatalmat.

- Ó, uram király, nincs nekem hatalmam. Igaztalan vádoltak.

- Úgy látom, nem mered. De ne félj, nem lesz bántódásod. Kerekíts nekem vihart, akármilyen kicsit is - nem kell, hogy nagy, vagy kártékony legyen. Tedd meg ezt, s megmented az életedet. Szabadon mehatsz, gyermekeddel együtt, magaddal viszed a király bocsánatát, s mentve léssz minden bántástól vagy kártól az egész birodalomban.

Az asszony leborult a földre és sírva esküdözött, hogy neki nincs hatalma ilyen csoda mívelésére - mert ha volna, bizony örömet nyerné meg vele a gyermeke életét, ha szinte a magát nem is.

Tom sürgette - de az asszony megmaradt amellest, amit mondott. Végre Tom így szólt:

- Azt tartom, hogy az asszony igazat mondott. Ha az én anyám volna az ő helyén s bírna az ördög hatalmával: egy pillanatig sem tévővázott volna előszólítani viharjait és rombadönteni az egész országot, ha ezen az áron megválthatta volna az én elkárhozott életemet! Ebből az következik, hogy más édesanya is ilyen.

- Szabad vagy, jó asszony, gyermekeddel együtt - mert én ártatlannak hiszlek. Most pedig, hogy semmitől sem kell félned, mert kegyelmet kaptál: vedd le a harisnyádat, s ha vihart tudsz támasztani, dúsgazdaggá teszek!

A megváltott asszony nem tudott hova lenni a hálálkodástól, s engedelmeskedett a parancs-nak, mialatt Tom élénk várakozással, bár kissé szepegve is, nézett oda - az udvaroncok pedig határozott rosszullét jeleit árulták el.

Az asszony lehúzta a harisnyáját, azután a lányaét, s látható volt, hogy igazán szerette volna a király nagylelkűségét egy kis földindulással megjutalmazni - de bizony csak kudarcot vallott.

Tom fölsóhajtott és azt mondta:

- Ne kínlódjál, jó lélek - a gonosz hatalom kiment belőled. Eredj haza békén. S ha valamikor visszaszáll beléd, ne feledkezzél meg rólam, s hozz el egy kis fergeteget.

A díszebéd

Az ebéd órája közeledett és - különös! ez a gondolat most már alig nyugtalanította Tomot. A mai tapasztalás csodálatosan megerősítette bizodalmát. A szegény kis mókus négy napi benne-élés után sokkal jobban hozzászokott különös ketrecéhez, semmint egy felnőtt ember egy egész hónap alatt. A gyermek alkalmazkodó-képessége sohasem bizonyult be jobban.

Siessünk mi kiváltságosak a nagy ebédlőterembe s vessünk egy pillantást az ott történőkre, amíg Tomot az ünnepies alkalomra előkészítik. Tágas terem ez, aranyozott pillérekkel és oszlopokkal, festett falakkal és mennyezettel. Az ajtóban szálas testőrök állanak, mereven, mint a kőbálvány, gazdag, festői öltözékben, kezükben alabárdal. A terem körülfutó magas karzaton zenekar van elhelyezve s fényesen kiöltözött polgárok mindkét nembeli tömege szorong. A terem közepén, nagy emelvényen áll a Tom asztala. Szóljon helyettünk a régi krónikás:

„Pálcát hordó úr lép be a terembe, s vele egy másik, aki abroszt hoz, s miután mind a ketten a legmélyebb áhitattal háromszor hajtottak térdet, ráteríti az asztalra. Azután megint térdet hajtanak és kimennek. Azután ismét kettő jön be, az egyik megint a pálcával, a másik a sőtartóval, tányérral és kenyérrel; miután ezek is térdet hajtottak, mint a másik kettő, s lerakták az asztalra azt, amit hoztak, ugyanolyan ceremóniával mennek ki is; végül két dús öltözékű nemes jön be, az egyik vágókéssel. Ezek is, miután háromszor a legillegitimesebben leborultak, odamennek az asztalhoz s bedörzsölik kenyérrel és sóval - olyan tisztelettel, mintha csak a király maga is jelen volna.”

Így végződik az ünnepies előkészület. Most, messzire a hangos folyosó végéről, kürtszót hallunk s zűrzavaros kiáltást:

- Helyet a királynak! Utat a király öfelségének!

A folyvást ismételt kiáltás közelebb-közelebb jó, míg végre egészen a fülünkbe zúg:

- Utat a királynak!

E pillanatban megjelenik a csillogó menet s ütemes lépéssel vonul be a terembe. Halljuk ismét a krónikást:

„Elöl mennek az urak, bárók, grófok, térdszalagrendesek, mind gazdag öltözékben, hajadonfővel; azután jön a kancellár, harmadmagával, ő középen, előtte a királyi pálca vivője, s utána az, aki az ország pallosát hozza, vörös hüvelyben, liliomvirágokkal kiverve, hegyével fölfelé. Azután jön maga a király, akit megérkeztek tizenkét trombita és számtalan dob üdvözöl, mialatt a karzaton levők fölállanak s azt kiáltják: „Isten tartsa meg a királyt!” Utána jönnek a személye körül való főurak, jobbról és balról a díszőrök, ötven nemes testőre, aranyozott harcibárdokkal.”

Ez mind szép és gyönyörű volt. Tomnak gyorsan lüktetett az ere s öröm lángolt a szemében. Igen tetszetősen viselte magát, annál tetszetősebben, mert rá sem gondolt, hogy hogyan csinálja - lelke annyira el lévén bájrolva és foglalva a sok látni és hallani valóval; aztán meg nem is lehet valaki nagyon nem-tetszős, ha szép ruha van rajta, amelyet kissé már megszokott s esetleg nem is gondol rá.

Tomnak eszébe jutott, amire oktatták, s udvariasan hajtván meg tollbokrétás fejét, viszonzta a köszöntést:

- Köszönöm, jó népem.

Asztalhoz ült, anélkül, hogy kalapját levette volna, a legcsekélyebb zavarodottság nélkül; mert kalapban enni - ez az egyetlen egy királyi szokás, amelyben a királyok és Cautyk találkoznak, egyaránt szokva lévén hozzá. A díszmenet szerteoszlott, s festői csoportokra szakadt, födetlen fővel maradva.

Most a vidám zene hangja mellett beléptek a királyi testőrök, Anglia legderekabb és legszálasabb legényei, akiket külön erre a célra válogattak ki, de hadd mesélje el helyettünk a krónikás:

„A királyi testőrök bejöttek, hajadonfőtt, skarlátvörös díszben, hátukon arany rózsákkal. Jöttek-mentek, minden fordulónál egy-egy fogást hordva. Az étkeket egy föllebbvaló vette el s rakta le az asztalra, mialatt az ételkóstoló mester minden felhordónak adott egy falatnyit az illető ételből, amelyet hozott: nincs-e megmérgezve.”

Tom jóízűen ebédelt, bár tudta, hogy száz meg száz szem néz be a szájába minden falatot, mintha csak robbantó golyókat szedne magába s azt lesnék: nem szóródik-e mingyárt ezer darabra. Vigyázott rá, hogy ne siessen s azonképpen arra is, hogy semmit se végezzen maga, hanem megvárja, míg az illető udvari tiszt letérdepelt s elvégezte helyette. Egy szóval hiba és kifogás nélkül esett át rajta, diadalmasan.

Amikor az ebédnek vége volt s ő végre ismét kivonulhatott a fényes kíséret közepette, a trombiták harsogása, dobok pörgése, torkok kiáltása édesen hangozván fülébe: érezte, hogy ha nehéz is a nyilvános étkezés, mégis szívesen viselné el napjában többször, ha ezen az áron megválthatná magát királyi hivatala terhesebb kötelességeitől.

Fufu király

Miles Hendon rohanva haladt a híd southwarki vége felé, erősen nézegetve a keresett személyek után s remélve, hogy utól fogja őket érni. De csalódott. Kérdezősködött és Southwark bizonyos részéig nyomukban is járt, de azután megszűnt a nyom s Hendon nem tudta, hogy merre menjen. De azért egész nap folytatta a kutatást.

Estére végkép kimerült és kiéhezett, de még mindig nem talált semmit. Megvacsorált a Tabardinn-fogadóban s azzal az elhatározással feküdt le, hogy korán reggel ismét nyakába veszi a várost. Az ágyban elnyújtózkodva aztán így okoskodott:

A fiú, ha csak lehet, megszökik attól a zsványtól, aki apjának mondja magát; de visszatér-e Londonba? Nem, ezt nem fogja megtenni, mert fél, hogy megint elcsípi. Mit fog hát tenni? Minthogy soha senkije sem volt, aki pártját fogta volna, őt, Miles Hendont fogja keresni, ha emiatt vissza nem kell mennie Londonba. Hendon-Hall felé fog hát igyekezni, mert tudja, hogy Hendon is hazafelé tart s otthon talán megtalálja. Világos: Southwarkban nem szabad az időt vesztegetnie, hanem egyenesen Kentbe kell tartania, kutatni az erdőket, megkérdezve mindenkit.

De mi keressük föl most az eltűnt kis királyt.

Az a zsvány-forma ember, akit a fogadóbeli legény a két fiúhoz csatlakozni látott, voltakép nem csatlakozott hozzájuk, hanem utánuk ment a sarkukban. Nem szólt semmit. Bal karja fel volt kötve s balszemére nagy zöld flastrom volt tapasztva; bicegett is kissé s tölgyfabotra támaszkodott.

A suhanc a kis királyt keresztül-kasul vezette Southwarkon s azután kitért vele az országútra. A király ott végre ingerült lett s azt mondta, hogy nem megy tovább - Hendon jöjjön ő hozzá, ő nem megy Hendonhoz. Ezt az arcátlanságot nem tűri, hanem itt megáll. A suhanc azt mondta:

- Itt maradnál, holott a barátod sebesülten fekszik ott az erdőben? Hát csak maradj.

A kis király azonnal megváltozott.

- Sebesülten fekszik? - kiáltott föl. - Ki merte bántani? De az mindegy; vezess csak, vezess! Gyorsabban, fiú! Ólomból van a lábad?... Sebesülten fekszik? Ha herceg fia cselekedte is, megbánja!

Még jó messzire voltak az erdőtől, de hamarosan odaértek. A suhanc körülnézett, meglátott egy földbe szúrt faágat, amelyre egy kis darab rongy volt kötve s befelé indult az erdőbe, folyvást ilyen ágakat keresve s helyel-közzel találva is. Nyilván útmutatók voltak a célja felé.

Egyszer aztán egy tisztásra értek, ahol egy háznak üszkös maradványai állottak s ezek mellett egy düledező, rozszant pajta.

Életnek sehol semmi jele; néma csend honolt az egész fölött.

A suhanc bement a csűrbe, a kis király utána sietett.

- Senki!

A király meglepett és gyanakvó pillantást vetett a suhancra s azt kérdezte:

- Hol van?

Gúnyos kacaj volt a felelet.

A király egy pillanat alatt dühre fortyant; fölkapott egy hasáb fát s rá akart rontani a suhancra, de ekkor fülét egy másik gúnyos kacaj ütötte meg.

Megfordult s haraggal mondta:

- Ki vagy? Mi dolgod itt?

- Tégy le az eszelősségedről - mondotta amaz - s légy nyugodt. Álöltözetem nem olyan tökéletes, hogy azt mondhatnád, nem ismered meg alatta az apádat.

- Nekem nem vagy apám. Nem ismerlek. Én a király vagyok. Ha szolgálmat elrejtetted, add elő, mert megsíratod, amit elkövettél.

John Canty komor, kimért hangon felelt:

- Világos, hogy örült vagy s nincs rá kedvem, hogy megbüntesselek, de ha bosszantasz, kénytelen leszek vele. Nem törődöm a papolásoddal *itt*, ahol nincs, aki ügyet vetne a bolondságodra. De szoktasd a nyelvedet óvatos beszédre, nehogy bajt okozzon, ha más szállásra megyünk. Embert öltem s nem maradhatok otthon, - de te sem, mert szükségem van rád. A nevemet megváltoztattam - volt rá okom. Most Hobbs, John Hobbs a nevem, a tied meg Jack. Írd fel ezt a koponyád falára. Most pedig beszélj! Hol az anyád? meg a nénéid? Nem jöttek el a kijelölt helyre. Tudod, hova mentek?

A kis király bosszúsan válaszolt:

- Ne untass ezekkel a rejtvényekkel. Anyám meghalt. Testvéreim a palotában vannak.

A suhanc csúfondárosan kacagott s a király leütötte volna, de Canty - vagy most már Hobbs - föltartóztatta, mondván:

- Csendesen, Hugó, ne bosszantsd. Elment az esze s a te viselkedésed terhére van. Ül le, Jack és csillapodjál. Nemsokára kapsz egy kis harapnivalót is.

Hobbs és Hugó azután halk hangon beszélgettek, a király pedig olyan messzire húzódott a kellemetlen társaságtól, amennyire csak lehetett.

Elvonult a csűr túlsó, homályos végébe, ahol a föld lábnyi magas szalmával volt borítva. Lefeküdt, takaró helyett magára szedte a szalmát s csakhamar mély gondolatokba merült.

Sok bánata volt, de a kisebbeket csaknem egészen feledésbe merítette az az egy nagy bánat: atyjának halála. A VIII. Henrik neve minden más emberben borzadást keltett s emberevő szörnyetegre emlékeztetett, akinek a lehellete pusztítás, keze korbácsot és halált osztogat; de ezt a fiút az a név csak öröm-érzetre, szelídséggel és szeretettel teli arckifejezésre emlékeztette. Visszaemlékezett a multakra és omló könnyei bizonyították, hogy milyen mély és igazi fájdalom az, amely a szívét gyötri.

Amint a délután lassan-lassan telt, a fáradalmakban lankadt fiú lassan-lassan nyugodt, enyhítő álomba merült.

Hosszas idő múlva - nem tudta volna megmondani, mennyi volt - érzékei félőntudatra ébredtek s amint behunyt szemmel feküdt ott, azon mélázva, vajjon hol lehet és mi történetett vele, valami zúgás ütötte meg a fülét - az eső verése a csűr födelén. A jóllét kellemes érzete szállta meg, de ezt az érzést a másik pillanatban rikácsolás és durva kacagás zsivaja oszlatta el.

Kellemetlenül riadt föl s arra nézett, amerről a zaj hallatszott. Bántó, rút látvány tárult szeme elé. Lobogó tűz égett a földön a csűr túlsó végében s a körül, a vörös lángok kísérteties világításában heverészett és nyújtózkodott a rongyos uccasöpredék és zshiványok legtarkább, mindkét nembeli társasága, aminőről valaha olvasott vagy álmodott.

Izmos, szálas, napbarnított arcú, hosszú hajú férfiak tarka rongyokban; zömök legények, vad arcúak, hasonló öltözetben; betapasztott vagy bekötött szemű, vak koldusok; nyomorékok, falábakkal és mankókkal; nyavalyások, folyós sebekkel, amelyek kikandikáltak a rossz kötés alól; egy útonállóknak látszó házaló a batyujával, egy köszörűs, egy üstfoltozó, egy borbély, mindenik a maga szerszámaival; az asszony nép közül némelyik serdületlen, némelyik kifejelett, némelyik meg vén, ráncosképű banya volt - de mindannyi lármás, sikító, nagyszájú és mindannyi piszkos és cafatos; azután három idétlen képű kis gyerek, meg két kiéhezett kutya, kötéllal a nyakán, vak koldust vezetni.

Az éj beköszöntött, a szép társaság most végezte el a lakmározást s kezdődött a tivornya; az italos kancsó szájról-szájra járt.

Általános lett a kiabálás:

- Nótát halljunk! Hé, Bat, meg Dick!

Az egyik vak koldus felállott, lekapta a tapaszt, amely egészséges szemeit eltakarta, félredobta a táblát, amelyen szerencsétlen sorsa volt elbeszélve; Dick pedig megszabadította magát falábától s pajtása mellé állt a maga ép lábaira, s rekedt hangon elgajdoltak tolvajnyelven egy cifra nótát, amelybe minden vers után beleordított az egész had is, mint hatalmas kórus. Amikor aztán az utolsó strófához értek, félig-ittas lelkesültségük olyan fokra hágott, hogy most már mindenki csatlakozott s elejétől fogva végigénekelte, amitől olyan szörnyű hangzavar támadt, hogy csak úgy rengett bele a tető.

Azután beszélgetni kezdtek. Kisült, hogy „John Hobbs” nem ujonc, hanem régebb időben tagja volt már a bandának. Felszólították, beszélje el újabb történetét, s amikor elmondta, hogy agyon „talált” ütni egy embert, az általános elégedettség meglehetősen volt; s amikor hozzátette, hogy az az ember pap volt, meg is tapsolták és sorban koccintott vele valamennyi. Régi ismerősök örömmel üdvözölték, az újak pedig büszkéek voltak a kézszerzésére.

Kérdezték, hogy miért maradt oda olyan sokáig. Hobbs így felelt:

- London néhány év óta jobb és biztosabb hely, mint a vidék, mert a törvény nagyon szigorú és keményen végrehajtják. Ha az az eset nem történik rajtam, tovább is ott maradtam volna. Már a maradásra határoztam magamat és hogy soha többé nem kockáztatom meg a vidékre való kirándulást, - de az az eset változtatott a dolgon.

Kérdezte, hányan vannak most a bandában. A „kapitány” így felelt:

- Huszonötén mindenféle szakmából. A legtöbbje itt van, a többi kelet felé vándorol, téli szállásra. Hajnalban mi is indulunk.

- Nem látom a Csontost ebben a tisztességes társaságban. Hol lehet?

- Deszkát árul, szegény. Nyár derekán verték agyon egy dulakodásban.

- Sajnálom. Derék fiú volt.

- Az. A fekete Bess, a kedvese, még most is köztünk van, de már előre ment. Takaros, jóra való leány, senki se látta ittasan többször, mint egy héten négy nap.

- Emlékszem rá, mindig pontos, derék leány volt. De az anyját nagyon veszekedős vén asszonynak ismertem; hanem azt meg kell adni, hogy nagy esze volt.

- Az veszítette el. A tenyérből való jóslás, meg más efféle jövendőmondás végre boszorkány hírébe hozta. A törvény emberei lassú tűzön sütötték meg. Szinte megghatott, amikor láttam, hogy milyen bátran szenved el a sorsát, átkozta, szidta a sokaságot, amely körülötte állott és bámult, mialatt a lángok föl-fölcsaptak a képére, megkapták gyér haját, s lepörzsölték szürke

fejét. Olyan mesteri cifra káromkodást nem hallasz többet, ha ezer esztendeig élsz is. Vele együtt oda lett a művészete is. Azóta is hallunk gyenge utánzást, de igazi káromkodást soha!

A kapitány fölsóhajtott s a többiek is elszomorodtak egy pillanatra; mert még az ilyen kőszívű bitangokból se halt ki minden érzés és nagyritkán és különösképpen kedvező körülmények között - olyan esetekben, mint például ez volt - ők is tudnak búsulni és bánkódni valamin; de a kancsó körbejárt és hamarosan visszaadta jókedvüket.

- Járt-e még rosszul más társunk is? - kérdezte Hobbs.

- Bizony, egynéhány - igen. Kivált az újak, akik afféle apró mezei gazdák voltak és földönfutókká lettek, mert a tanyájukat elvették tőlük legelőnek. Koldulásra adták magukat: saroglyához kötve ostorozták meg őket, derékig meztelenre vetkőztetve, amíg el nem borította őket a vér; azután megint koldultak: megint megostorozták őket s levágták a fél fülüket; harmadszor is koldultak - szegények, mit csináltak volna? s ekkor tüzes vassal bilyogot sütöttek a képükre s eladták őket rabszolgáknak; megszöktek, felakasztották őket. Ennyiből áll az egész. Némelyik társunk szerencsésebben járt. Állj elő, Yokel, Burns, Hodge! Mutassátok az emlékeiteket!

Fölállottak, leszedve magukról rongyaik egyrészét, s mutatták a hátukat, tele kötélszerű régi daganatokkal, amelyeket az ostor hagyott ott; egyik fölemelte a haját s mutatta a bal füle hegyét; a másik a vállán levő bilyogot mutatta - V betűt - és csonka fülét; a harmadik pedig így szólt:

- Yokel a nevem. Valamikor jómódú gazda voltam, volt szerető feleségem, gyermekem - most más sorban vagyok: feleségem, gyermekeim pedig odavannak; lehet, hogy a mennyországban vannak, lehet, hogy a *másik* helyen, de hála legyen az irgalmas Istennek, hogy nincsenek *Angliában* többé!... Szegény jó öreg anyám azzal kereste kenyerét, hogy betegeket ápolt; egyszer egy beteg meghalt, a doktorok nem tudták, miben. Anyámat hát megégették, mint boszorkányt - s a porontyaim sírva nézték... Ez az angol törvény! Fel a kupával mindannyian! Igyatok a könyörületes angol törvényre, amely kiszabadította szegényt az angol pokolból!... Köszönöm, pajtások... Én koldulni jártam, házról-házra, a feleségemmel együtt - magunkkal hurcolva az éhes gyermekeket; de Angliában éhesnek lenni bűn... Levetkőztettek s végig ostoroztak bennünket három városon... Igyatok még egyszer a könyörületes angol törvényre! mert annak az ostora itta fel a Marym vérét s hamar elhozta rá az áldott szabadulást. Ott pihen most a göröncsér földön, és túl van minden bajon... A gyermekek pedig - amíg a törvény engem városról-városra ostorozott, éhen veszttek... Igyatok, fiúk - de csak egy csöppet a szegény báránycákért, akik soha senkinek sem vétettek!... Megint koldultam - száraz kenyérhajért: kalodába tettem, levágták a fél fülemet - nézzétek, itt van a csonkja. Azután megint csak koldultam - nézzétek, itt van a másiknak is a csonkja, hogy eszembe jusson. És én ismét csak koldultam - eladtak rabszolgának. Itt a képeken, ez alatt a piszokfolt alatt, ha lemosnám, látnátok azt a betűt, amelyet a tüzes vas hagyott rajta. *Rabszolga!* Értitek ezt a szót? *Angol rabszolga* - az áll előttetek!... Megszöktek a gazdámtól, s ha megtalálnak - hogy az égnek valamennyi nehéz átka szakadjon le arra az országra, amely ilyen törvényt alkotott! - függni fogok!

Csengő hang rezgett át a füstös, homályos levegőn.

- Nem fogsz! Mától fogva az a törvény megszűnt.

Mindnyájan hátrafordultak s a kis király kísérteties alakját látták sietve közeledni maguk felé. Amint a világosságra ért s tisztán láthatták, általános lett a kiáltás:

- Ki ez?... Mi ez?... Ki vagy te, kis emberke?

A fiú zavartalanul állott a csodálkozó és kérdező szemek előtt s fejedelmi méltósággal felelt:

- Edvárd vagyok, Anglia királya.

Kitörő kacaj volt a felelet, félig gúnyolódó, félig gyönyörködő. A király sértve érezte magát s haragosan mondta:

- Haszontalan csavargók, ez az elismerés a királyi kegyelemért, amelyet ígértem?

Mondott még többet is, haragos hangon, ingerült taglejtéssel, de az a kacagás és gúnyos felkiáltások zivajában nem hallatszott. „John Hobbs” váltig erőlködött, hogy a lármában szavát hallassa, s ez végre sikerült is.

- Pajtások - mondotta, - az én fiam ez, álmodozó bolond, örült - ne törődjetelek vele. Azt hiszi, hogy ő a király.

- Az vagyok - mondá Edvárd, feléje fordulva, - aminthogy vesztetre fogod később megtudni. Az imént gyilkosságot vallottal magadra - függni fogsz érte.

- Te fogsz elárulni? - te? Hiszen ha rád teszem a kezemet...

- Csöndesen! - szólt a „vaskos kapitány”, idejében lépve közbe a király megmentésére, még pedig úgy, hogy Hobbsot leütötte az öklével, - se királyt nem tisztelsz, se kapitányt? Ha még egyszer így viseled magad', én kötlek fel.

Azután ő felségéhez fordulva folytatá:

- Te meg, fiú, ne fenyegetsd a pajtásaidat, s vigyázz a nyelvedre, nehogy rosszat mondj felőlük más előtt. Légy király, ha a hóbortosságodnak úgy tetszik, de ne árts vele. Tedd le azt a címet, amit említettél - árulás az. Rossz emberek vagyunk egy s más apróságban, de egyikünk sem olyan alávaló, hogy árulója legyen a királyának; ebben már szerető, hű szívek vagyunk. Nézd csak, igazat mondok-e. Fiúk! mindnyájan: „Soká éljen Edvárd, Anglia királya!”

- Soká éljen Edvárd, Anglia királya!

A tarka tömeg olyan egyhangúan kitörő kiáltással felelt, hogy a rozzant épület csak úgy rezgett bele. A kis király arca örömtől ragyogott föl egy pillanatra s könnyedén meghajtva fejét, komoly egyszerűséggel mondta:

- Köszönöm, jó népem.

Ez a váratlan eredmény olyan derűtséget idézett elő, hogy csak úgy vonaglottak belé. Amikor a nyugalom valamennyire helyreállott, a kapitány szigorúan, de némi jóakarattal mondta:

- Hagyd el, fiú, nem okos és nem jó ez. Járj a kedved után, ha már kénytelen vagy vele, de válassz valami más címet.

Egy üstfoltozó elkiáltotta magát:

- Éljen Fufu, Lunácia királya!

„Fogott” a tréfa s mind egy torokból ordították:

- Éljen Fufu, Lunácia királya!

És visítottak, nyávogtak, röhögtek hozzá.

- Kapjuk fel és koronázzuk meg!

- Öltöztessük bíborba!

- Pálcát a kezébe!

- Trónusra vele!

Ilyen és más kiáltások törtek ki egyszerre s mielőtt még a szegény kis áldozat lélekzetet vehetett volna, fejére borítottak egy pléh-serpenyőt, ráterítették egy rongyos lepedőt, föltették egy hordóra s kezébe nyomtak egy forrasztóvasat.

Azután mindnyájan térdre borultak előtte s csúfondáros jajgatással és könnyörgéssel kiáltották föl hozzá, szemüket piszkos, rongyos ruháikkal törölgetve:

- Légy kegyelmes hozzánk, ó jó király!
- Ne tipord el könnyörgő férgeidet, ó felséges nagy úr!
- Könyörülj rabszolgáidon és vigasztald meg őket egy királyi rugással!
- Vidíts és hevíts föl bennünket kegyes sugaraiddal, ó felségnek ragyogó napja!
- Szenteld meg e földet lábad érintésével, hogy megevén e sarat, nemesek legyünk mi is!
- Kegyeskedjél leködni ránk, jó urunk, hogy az unokáink unokái is emlegessék királyi leereszkedésedet s büszkék és boldogok legyenek mindörökre!

De a tréfás üstfoltozó túltett mindnyájukon. Letérdelt, hogy megcsókolja a király talpát, de az haragosan elrúgta; mire az üstfoltozó körüljárta pajtásait, egy darabka rongyot koldulva, amit odaragaszthasson a képére, ahol a királyi láb érintette, mert a közönséges levegőnek nem szabad többé hozzáérni. Most már, úgymond, meggazdagszik, mert kiáll az országútra s úgy mutogatja azt a helyet száz shillingért egynek-egynek.

Olyan tréfás, olyan halálra kacagtató volt, hogy a rongyos csőcseléknek irígysége és csodálata tárgyául szolgált.

A kis király szeméből pedig a szégyen és fölháborodás könnyei csordultak ki.

- Ha rosszat ígértem volna nekik, akkor sem lehetnének kegyetlenebbek. Pedig én csak jólétet ígértem - s íme, hogy' bánnak velem érte!

A királyfi a földönfutók közt

A csavargók bandája hajnalban fölkerelkedett s útnak indult. Fent borongós ég, alatt járó fellegek, lent csúszós, sáros föld s a levegőben téli hűvösség. A társaságot elhagyta a jókedv, némelyik mogorva, hallgatag volt, másik meg ingerült és izgága; szelíd egy sem volt, de szomjas valamennyi.

A kapitány némi rövid utasítással Hugóra bízta „Jack”-ot, John Cantynek pedig megparancsolta, hogy maradjon tőle távol s ne háborítsa; Hugónak is meghagyta, hogy ne bánjon durván a fiúval.

Nemsokára enyhébb lett az idő s a felhők kissé föllebb emelkedtek. Az emberek már nem dideregtek s a kedvük is kezdett visszatérni. Egyre vidámabbak lettek s ingerkedni kezdtek egymással és csúfolódni az úton elhaladókkal. Ami azt bizonyította, hogy ismét fölébredtek az élet örömeire. Hogy az emberek mennyire féltek tőlük, meglátszott abból, hogy mindenki kitért előttük s szóltalanul tűrte gyalázatos csúfolódásaikat. Fehér ruhákat kaptak le a sövényekről, sokszor a tulajdonosok szemeláttára, akik nem hogy tiltakoztak volna, de örülni látszottak, hogy a sövényt is el nem szedik.

Nemsokára egy kis tanyai házba rontottak be, ahol egészen otthonosan telepedtek meg, mialatt a reszkető bérlő és házanépe tisztára kiürítették az éléskamrát, hogy nekik reggelit adhassanak. Megcsipkedték a háziasszony meg a leányai vállát, amikor kezükből az ennivalót kivették s durván tréfálkoztak velük, sértő szavakkal, röhögéssel bántalmazva őket. A bérlőt meg a fiait csonttal hajigálták. Búcsúzóra aztán azzal fenyegetőztek, hogy visszajönnek és fejükre gyújtják a házat, ha a hatóság megtudja, hogy itt jártak.

Dél felé, hosszas, fárasztó csavargás után egy nagyocská falu végén állapodtak meg egy sövény tövében. A kapitány egyőrai pihenőt rendelt s az emberek szerteoszlottak a faluba, kiki a maga mesterségét folytatni.

„Jack”-ot Hugóval küldték el. Ide-oda barangoltak egy darabig. Hugó folyvást leste a jó alkalmat, de nem talált semmit s végre azt mondta:

- Semmi lopnivalót se látok. Hitvány helység. Gyerünk hát koldulni.
- Folytasd a mesterségedet magad - neked való az. De én nem koldulok.
- Nem koldulsz! - kiáltott föl Hugó, bámuló szemmel meredve a királyra. - Ugyan mióta változtál így meg?
- Nem értelek.
- Nem-e? Hát világéletemben nem mindig koldultál London uccáin?
- Én? te bolond!
- Tartsd magadnak a címedet. Apád azt mondja, hogy kicsi korod óta koldulgatsz. Lehet, hogy hazudott, talán te is azt fogod mondani, hogy hazudott - gúnyolódott Hugó.
- Az, akit apámnak mondasz? Igenis hazudott.
- Ugyan, pajtás, ne járd mindig a bolondját. Amíg tréfa, nem árt. De ha ezt megmondom neki, jó sort ver rajtad.
- Ne fáradj vele. Megmondom neki magam is.

- Igazán mondom, szeretem a bátorságodat, - de az okosságodat nem csodálom. Verésben, csontpuhításban elég része van az embernek úgy is, ha nem keresi. De ami ezt a dolgot illeti, én hiszek az apádnak. Nem mondom, hogy nem *szokott* hazudni, amikor szüksége van rá, de most nem kénytelen vele. Okos ember semmiért nem koptatja a nyelvét hazugsággal. Hanem ha már éppen abba akarod hagyni a koldulást, mihez fogjunk? Csirkét lopjunk?

A király türelmetlenül mondta:

- Hagyj békén a badarságoddal - untatsz.

Hugó kemény hangon felelte:

- Hallod-e pajtás, se koldulni nem akarsz, se lopni? Jól van. De megmondom, hogy mit *fogsz* tenni. „Csalogató” leszel, amíg én koldulok. Tagadd meg, ha mered.

A király megvető feleletre készült, de Hugó elibe vágott:

- Csitt! emitt jön egy nyájas képű ember. Én összerogyok, mintha nyavalyatörős volnék. S amikor az ember ideszalad, kezdj el jajgatni, essél térdre és tégy úgy, mintha sírnál; aztán kezdj el kiabálni, keservesen, ahogy csak a torkodon kifér s azt mondd: „Ó édes jó uram, ez az én szegény testvérbátyám; jaj, senkink sincs a világon; könyörüljön a nyavalyás, elhagyott nyomorékon; adjon egy filléért ennek az istenverte szegénynek...” De aztán jajgass ám egyre, amíg ki nem szúrja a pénzt - mert különben megbánod!

S ezzel Hugó elkezdett nyögni, nyöszörögni, forgatta a szemét, tántorgott, dülöngőzött; s amikor az idegen már egészen közel ért, nagyot kiáltva vetette el magát a földre s ott kapálódzott, vonaglott a sárban, mint akit igazán a nyavalya tör.

- Ó Istenem, Istenem! - kiáltott föl a jólelkű idegen, - szegény fiú, szegény fiú, milyen kínban van... No, hadd emeljelek föl...

- Ó, nagy jó uram, köszönöm, ne fáradj; irgalmatlanul fáj, ha ilyenkor hozzám érnek... Az öcsém majd megmondja, hogy milyen kínom van, amikor ez a nyavalya elővesz. Egy pennyt, édes uram, egy pennyt, hogy egy kis ennivalót vehessünk.

- Egy pennyt? hármat is, te boldogtalan teremtés.

S ideges sietséggel kotorászott zsebeiben s előkereste a három pennyt. - Nesze, szegény fiú, vedd el, boldogulj vele. Te pedig fiam, gyer' ide, segíts bevinni a testvéredet abba a házba ni, ahol...

- Nekem nem testvérem - vágott szavába a király.

- Micsoda? Nem testvéred?

- Ó, hallják ezt? - jajgatott Hugó, alattomban a fogát csikorgatva, - eltagadja a testvérét, pedig féllábom már a koporsóban van.

- Fiú, igazán szívtelen vagy, ha ez csakugyan a testvéred. Szégyeld magad, hiszen szegény alig tudja mozdítani kezét-lábát. Ha nem testvéred, hát ugyan kicsoda?

- Koldus, tolvaj! Kicsalta a pénzedet s meg is lopott. Ha a gyógyítás csodáját akarod mívelni, csapj a vállára a botoddal - a többit bíz a gondviselésre.

De Hugó nem várta be a csodatételt.

A másik pillanatban már talpon volt s úgy nekieredt, mint a szélvész, az idegen úr pedig kiabálva szaladt utána.

A király, hálás fohászt bocsátva az ég felé, hogy megszabadult, az ellenkező irányba futott s meg sem lassította lépteit addig, amíg túl nem volt minden veszedelmen. Azt sem nézte, merre halad, de csakhamar elmaradt mögötte a falu. Sietett, ahogy csak tudott, több órahosszat, folyvást hátranézegetve, hogy nem üldözik-e.

Egyszer aztán érezni kezdte, hogy éhes és nagyon fáradt. Megállott hát egy tanyai ház előtt; de amikor szólni akart, ráfordultak s durván elkergették. A gúnyja ellene vallott.

Sebzetten, fölháborodva ballagott tovább s elhatározta, hogy többet nem teszi ki magát ilyen bánásmódnak. De az éhség legyőzi ám a büszkeséget; így hát, amint beesteledett, egy másik tanyai háznál is szerencsét próbált. De ott még rosszabbul járt; összeszidták s azt ígérték neki, hogy befogatják mint csavargót, ha mindjárt el nem takarodik.

Eljött az éj, hűvösen és borúsan s a földönfutó király tovább-tovább vánszorgott. Kénytelen volt mozogni, mert valahányszor leült pihenni, a hideg tüstént csontig átjárta.

Minden érzés és benyomás, amely az éj ünnepies komorságának s kietlen ürességének közepette benne keletkezett, új és ismeretlen volt előtte. Olykor hangokat hallott, amelyek közeledtek, azután tovahaladtak és végre némaságba foszlottak szét s minthogy az emberi alakokból a sötétben semmi egyebet nem látott, mint idomtalan, tovasuhanó árnyakat, valami kísérteties és rémletes volt e látományokban, amelyektől összeborzadt. Néha pislogó világosság tünt szemébe - messziről, mintha más világból fénylenék át; ha nyájak kolompját hallotta, az csak homályosnak, távolinak tetszett - a juhok halk bégetése alig hallhatóan, szétfoszlóan érkezett fülébe az éjjeli széllel; olykor-olykor egy eb panaszos vonítása süvöltött át a mezők és erdők beláthatatlan térségén. De távoli volt minden hang s a kis király úgy érezte, hogy messze-messze van tőle minden, ami él és mozog s ő egyedül, elhagyottan áll a mérhetetlen magány közepette.

Tovább botorkált a remegés új érzetétől elfogva, össze-összerezzenve a feje fölé boruló száraz levelek zörrenésétől, amely szinte emberi suttogásnak hallatszott. Egyszer aztán egy bádoglámpás pislogó világához ért.

A lámpás egy félszer nyílt ajtaja előtt volt. A kis király várt egy darabig - semmi hang, semmi mozgás. Fázni kezdett az álldogálásban s a vendégszerető félszer olyan csábító volt, hogy végre elszánta magát és bement.

De amint az ajtón besuhant, hangokat hallott maga mögött. Hirtelen egy hordó mögé kuporodott. Két béres jött be a lámpással s beszélgetés közben munkához látott. Mialatt a gyertyával ide-oda mozogtak, a kis király ugyancsak kinyitotta a szemét s látta, hogy a félszer tulsó végén nagyocska istálló van. Oda fog behúzódni, gondolta magában, ha majd egyedül marad. Azt a helyet is megjegyezte magának, ahol egy rakás lótakarót látott: ezeket egy éjjelre a korona szolgálatára fogja lefoglalni!

A béresek nemsokára elvégezték munkájukat, elvitték a lámpást s bereteszték maguk mögött az ajtót. A didergő király, olyan szaporán, amint a sötétben csak lehetett, sietett a lótakarókhoz s azokat összeszedve, behúzódtott az istállóba. Kettőből ágyat vetett magának, a másik kettővel pedig betakaródzott.

Most már úri király volt, ámbár a pokrócok ócskák és vékonyak s nem éppen nagyon melegek voltak; a mellett pedig erős lószaguk volt, ami csaknem megfullasztotta az embert.

Éhes volt bár és fázott, de egyúttal olyan fáradt és álmos is volt, hogy ezek az utóbbi hatások legyőzték az előbbieket s a kis király csakhamar félálomba szenderült. Egyszer azután, amint éppen végkép el akarta hagyni az eszmélet, világosan érezte, hogy valami hozzáért!

A másik pillanatban teljesen ébren volt s lihegve vett lélekzetet. A titokzatos érintés fagyasztó borzongása szinte megállította a szíve verését. Mozdulatlanul feküdt ott és hallgatózott, alig merve lélekzeni. De semmi sem mozdult, semmi sem hallatszott. Tovább hallgatózott s várt - sokáig, de még most sem hallatszott és mozdult semmi.

Végre ismét el akart már szenderedni s egyszerre csak ismét érezte azt a rejtelmes érintést. Ijesztő valami volt ez a könnyed érintése egy nesztelen, láthatatlan lénynek - a fiút kísérteties remegés fogta el tőle.

Mit csináljon? Ez volt a kérdés, de nem tudta, hogyan feleljen rá. Itt hagyja ezt a jó, kényelmes helyet s elfusson e titokzatos rémség közeléből? De hova meneküljön? A félszerből nem mehet ki s az a gondolat, hogy vakon botorkáljon a négy fal börtönében s az a kísértet folyvást utána suhanjon s lépten-nyomon meglegyintse arcát, vállát azzal a puha érintéssel, eltűrhetetlen volt. De ottmaradni, ahol van s egész éjjel szenvedni ezt az eleven halált - jobb ez talán?

Nem. Mit csináljon hát? Hja, itt csak egyet lehet tenni. Ki kell nyújtania a kezét s megtalálnia azt a valamit!

Könnyű volt ezt elgondolni, de nehéz rászánni magát. Háromszor nyújtotta ki valamennyire a kezét a sötétbe, félénken - de nyomban vissza is kapta: nem mintha hozzáért volna valamihez, hanem mert bizonyos volt benne, hogy mindjárt hozzáér.

Negyedszer azonban kissé tovább mert tapogatni s keze könnyedén surlódott valami puha meleg tárgyhoz. Csaknem kővé meredt a félelemtől; lelke olyan állapotban volt már, hogy holttestnek, újnak s még melegnek tudta képzelni azt a valamit.

Azt gondolta magában, hogy inkább meghal, semhogy még egyszer hozzányúljon. De ezt csak azért gondolta, mert nem ismerte az emberi kíváncsiság véghetetlen erejét. Nemsokára keze reszketve tapogatózott ismét, - gondolata és akarata ellen - de folyvást tapogatózott. Egy csomó hosszú szőrre talált... összerázkódott, de tovább haladt és - valami meleg kötélfélet talált... Tovább haladt a kötélen és - egy ártatlan borjúra talált!

Mert az a kötel nem kötel volt, hanem a borjúnak a farka.

A király szörnyen elröstellte magát, hogy egy alvó borjú olyan rettegésbe és kínba tudta ejteni. De nem volt miért szégyenkeznie, mert nem a borjú ijesztette meg, hanem az a rémséges nemlétező valami, amit annak gondolt; s abban a régi, babonás időben minden más fiú is úgy tett és olyan kínban lett volna, mint ő.

A király nemcsak annak örült, hogy az a valami: borjú, hanem annak is, hogy borjú társaságába jutott, mert olyan elhagyottnak és árvának érezte magát, hogy még e szerény állat társasága is jólesett. S a saját fajtája olyan rosszul és durván bánt vele, hogy vigasztalására szolgált elgondolnia, hogy ím végre olyan istenteremtésének a társaságába jutott, amelynek szelíd szíve és jámbor természete van, bár egyéb nemesebb tulajdonai nincsenek.

Elhatározta hát, hogy megszünteti a rangkülönbséget és összebarátkozik a borjúval.

Mialatt az állat puha meleg hátát simogatta, eszébe jutott, hogy az új pajtást egyébre is használhatja. Újból megvetette hát az ágyát, egészen a borjú mellé terítve azt; azután odagubbaszkodott a borjú oldalához, magára és pajtására húzva a takarót s egy-két perc múlva olyan melegen és kényelmesen feküdt ott, mintha csak a Westminster-palota pelyhes királyi nyoszolyáin heverne.

Kellemes gondolatai támadtak, az élet azonnal vidámabb látszatot öltött. Szabad volt a rabság és bűn kötelékeitől, mentve a hitvány, durva gonosztevők társaságától; melegben volt, földél alatt - szóval boldognak érezte magát...

Az éji szél fölkerelkedett; erős rohamokban süvöltött tova, hogy a régi istálló csak úgy recsegett-ropogott bele; majd el-elhalt az ereje s panaszos bégással járta be a külső szögleteket és kiugrásokat... De ezt most mind édes zene volt a király fülének; hadd fújjon, dühöngjön, dúljon, dörömbölgjön, búgjon, süvöltsön: ő nem törődik vele - élvezi. Csak annál szorosabban lapult pajtásához, a jó meleg kellemes érzetében s boldogan bocsátotta el eszméletét, hogy mély, álom nélkül való szendergésbe merüljön, amely csupa derű és béke volt...

A távolban az ebek vonítottak, a tehén bánatosan bőgött egyet-egyet, a szél pedig tovább dühöngött, szilajul csapva az esőt a kajla tetőhöz - de Anglia felséges ura zavartalanul aludt tovább, és úgy tett a borjú is, lévén ő együgyű teremtes s nem egykönnyen háboríttatván magát a fergetegtől, s amiatt sem esvén zavarba, hogy király mellett pihen.

A királyfi a parasztok közt

Amikor a király korán reggel fölébredt, azt vette észre, hogy egy megázott, de okos patkány befurakodott az éjjel az istállóba s kényelmes vackot talált magának az ő ölében. Amint most megzavarta, a patkány elsurrant. A fiú mosolygott és így szólt:

- Szegény kis bolond, miért félsz úgy? Én is csak olyan elzüllött vagyok, mint te. Gyalázat volna, ha én, a gyámoltalan, bántanám a gyámoltalant. Sőt még köszönettel tartozom neked a jó jelért, amelyet adtál; mert ha már egy király olyan mélyre süllyedt, hogy patkányok járnak rá hálni, ez nyilván azt jelenti, hogy sorsa fordulni készül, mert hiszen mélyebbre már nem süllyedhet.

Fölkelt s kiment az istállóból. E pillanatban gyermekhangokat hallott. A félszer ajtaja megnyílt s két kisleány lépett be.

Amint meglátták, abbahagyták a beszélgetést, nyomban megállottak s kíváncsian néztek rá. Azután sugdolózni kezdtek s megint megállottak, ránéztek és súgtak-búgtak. Lassankint összeszedték a bátorságukat s fennszóval kezdtek beszélni.

Az egyik azt mondta:

- Szép orcája van.

A másik hozzátette:

- Meg szép haja.

- De rongyos a ruhája.

- Meg milyen betegesnek látszik.

Még közelebb mentek, félénken oldalozva körülötte, mintha valami különös, soha nem látott állat volna s minden pillanatban megharaphatná őket. Végre megállottak előtte, egymás kezét fogva bátorság okáért, s ártatlan szemükkel nagyot néztek rája.

Aztán az egyik összeszedte minden bátorságát s becsületes egyenességgel kérdezte:

- Ki vagy te, fiú?

- A király, - volt a komoly válasz.

A gyermekek összerezzenek s szemük tágra nyílt és úgy is maradt egy pillanatig. De a kíváncsiság megszólaltatta őket:

- A király? Micsoda király?

- Az angol király.

A gyermekek egymásra néztek, azután a királyra, azután megint egymásra - bámészan, zavarodottan. Végre az egyik azt mondta:

- Hallottad, Margery? Azt mondja, hogy ő király. Igaz lehet ez?

- Hogyne lenne igaz, Prissy! Csak nem mond hazugságot. Mert lásd, Prissy, ha igaz nem volna, hát akkor hazugság lenne. Az ám. Mert, tudod, ami nem igaz, az mind hazugság. Úgy bizony.

Pompás egy okoskodás volt ez, amely a Prissy gyöngé kételye alól kirántotta a gyékényt. Prissy gondolkozott egy pillanatig, s azután így tisztelte meg a királyt:

- Ha igazán te vagy a király, akkor elhiszem.

- Igazán én vagyok a király.

Ezzel a dolog el volt intézve. Ő felségének királyi volta minden ellenmondás vagy vita nélkül fogadtatott el, s a két kisleány nyomban azt kérdezgette, hogyan került ide, miért van ilyen királyhoz nem illő gunyája, hova igyekszik, és a többi. Edvárdnak pedig nagy könnyebb-ségére szolgált, hogy olyanoknak mondhatja el a baját, akik sem nem csúfolják, sem nem kétkednek benne. Érzéssel beszélte el a történetét, egy pillanatra még éhségéről is megfeledkezve. De amikor a végére ért, s a kisleányok hallották, hogy mennyi idő óta van étel nélkül, tüstént a szavába vágtak s elisiettek vele a házba, hogy ennivalót szerezzenek neki.

A király most vidám volt és boldog. Így szólt magában:

- Ha ismét jogaimhoz jutok, mindig becsületben fogom tartani a kis gyermekeket, megemlékezvén arról, hogy ezek mikép bíztak és hittek bennem sanyarúságomban, holott azok, akik öregebbek voltak és okosabbaknak hitték magukat, kicsúfoltak és hazugnak gondoltak.

A gyermekek anyja nyájasan és szánalommal eltelve fogadta a királyt, mert elhagyatott állapota és zavartnak látszó elméje meghatotta asszonyi szívét. Özvegyasszony volt s szegény; elég baja volt hát az életben ahhoz, hogy részvétet érezzen a szerencsétlenek iránt.

Azt képzelte, hogy az eszelős fiú elszökött övéitől vagy felvigyázóitól. Ki akarta hát belőle venni, hogy honnan jött, hogy visszavezettesse. De hiába célozgatott hozzá kérdéseket a szomszédos városokra és falvakra vonatkozólag, a fiú arca és feleletei azt tanúsították, hogy ezek a dolgok nem ismereteseek előtte. Komoly képpel és egyszerűen beszélt az udvari dolgokról, s elszomorodott, amikor a néhai királyról, az ő „atyjáról” beszélt. De valahányszor a beszélgetés közönséges tárgyakra tért, érdektelenül hallgatott el.

Az asszony ugyancsak zavarban volt, de nem mondott le szándékáról. Amint a főzéssel foglalatzkodott, mindenféle fortélyt gondolt ki, hogy a fiú elárulja magát. Beszélt neki barmokról - a fiú nem érdeklődött; azután birkákról - szintúgy nem. E szerint hát nem pásztorgyerekekkel van dolga. Beszélt aztán majmokról, takácsokról, üstfoltozókról, kovácsokról, mindenféle mesterségről, bolondok házáról, börtönről, menedékházról; az eredmény csak az maradt, végre már az következett, hogy a fiú nyilván házi szolgálatokat végzett.

Erről kezdett hát vele beszélni. De megint csak kudarcot vallott. A tűzrakás hidegen hagyta, a söprögetés és sikárlás nem lelkesítette a fiút. Azután, de már csak reménytelenül, a főzésről kezdett beszélni a jó asszony.

Nagy álmélkodására és örömére a király arca egyszerre kiderült. Végre hát megfogta, gondolta magában, s büszke volt furfangosságára.

Fáradt nyelve most végre megpihenhetett, mert a királyét a mardosó éhség s a sustorékoló fazekakból és serpenyőkből jövő illat feloldotta és olyan ékesszólóan kezdett értekezni egy-némely ízletes ételről, hogy az asszony három perc múlva azt mondta magában:

- Lám csak, hogy eltaláltam - kukta volt!... De én Istenem, hogy ismerhet ennyiféle s olyan úri ételt? Mert csupa olyat emleget, ami csak a gazdagok és nagyok asztalára kerül. De már látom, akármilyen rongyos is szegény most, nyilván a király konyháján szolgált, mielőtt megbomlott. Nincs különben! Mingyárt meg is próbálom.

S a jó asszony, hogy eszes voltát mielőbb bebizonyítva lássa, azt mondta a királynak, hogy vigyázzon egy kicsit a konyhára (akár meg is toldhatja a főzést egy-két étellel, ha akarja!), s azután kiment az udvarra, intvén a gyermekeknek, hogy menjenek utána.

A király pedig azt dünnyögte magában:

- Volt már hajdanában hasonló megbízása más angol királynak is. Nem méltóságom ellen való: olyan tisztben járni el, amelyhez a nagy Alfréd is leereszkedett. De rajta leszek, hogy jobban megfeleljek a hivatalnak, mint ő; mert ő odaégette a lepényt.

A szándék jó volt, de a kivitel nem volt vele arányban, mert ez a király, épúgy, mint az a másik, csakhamar mély gondolatokba merült a maga nagy ügyei felől, s ugyanaz a szerencsétlenség esett meg rajta: a főztje odaégett. Az asszony éppen idejében lépett be ahhoz, hogy a reggelit a teljes végromlástól megmentse, derekas nyelveléssel rezzentvén ki a királyt méltóságából. De látván, hogy a fiú mennyire zavarban van amiatt, hogy rosszul végezte a megbízást, azonnal szelídebb lett, s csupa jóság és nyájasság volt hozzá.

A fiú azután jóllakott s az étkezés ugyancsak felüdítette és felvidította. Az étkezésnek jellemző vonása volt az, hogy a rangkülönbség mind a két részről el volt törölve, de egyik fél sem vette magára a kegyet, amelyben részesült. A jó asszonynak előbb az volt a szándéka, hogy ennek a kis csavargónak a maradék ételből vet oda egyet-mást a sarokba, mint akár-melyik más csavargónak vagy kutyának; de úgy megbánta a szidást, amit tőle a fiú az imént kapott, hogy azzal iparkodott jóvá tenni, hogy a családi asztalhoz ültette s megengedte neki, hogy együtt egyék a jóra való néppel. A királyt viszont úgy bántotta a lelkiismeret, amiért a jó asszony által rábízott feladatnak meg nem felelt, hogy hibáját azzal iparkodott jóvá tenni, hogy leereszkedett a családhoz s nem kívánta, hogy az asszony meg a gyermekek állva szolgáljanak neki, mialatt ő születéséhez és méltóságához illően egyedül ül az asztalnál.

Mindnyájunknak jól esik néha egy kis engedékenységet. Ezt a jó asszonyt egész napra boldoggá tette az a tudat, hogy milyen nagylelkűen leereszkedő volt egy csavargóhoz, s a király hasonlóképp dicsérte magát, hogy olyan kegyesen lealázta magát egy közönséges paraszt asszonyhoz.

Reggeli után az asszony azt mondta a királynak, hogy mosogasson el. Ez a parancs egy pillanatra meghökkentette a királyt, s csaknem föltámadt az asszony ellen, de azután így szólt magában:

- Nagy Alfréd lepényre vigyázott - nyilván az edényt is elmosogatta volna. Megkísérlem hát én is.

Biz az elég rosszul sikerült; csodálkozott is rajta, mert a fakanalak és tálak megtisztogatása könnyű dolognak tetszett. Fárasztó, hosszadalmas munka volt pedig. De végre mégis csak elvégezte. Most már azonban türelmetlenkedni kezdett, folytatni szeretne volna útját. De nem szabadulhatott ám olyan könnyűszerrel. Az asszony mindenféle apró dolgot adott neki, amit jól-rosszul el is végzett. Azután leültette a leánykákkal együtt téli almát hámozni; de a király ehhez olyan ügyetlen volt, hogy az asszony elvette a kezéből az almát s konyhakést adott neki köszörülni.

Aztán meg pamutot gombolyított vele, mígnem a király úgy gondolkozott, hogy most már csak eléggé felülmúlta Nagy Alfrédet olyan aprólékos dolgokban, amik meséskönyvekben és rege-történetekben igen jó hatást tehetnek. Elhatározta hát, hogy felmondja a szolgálatot. S amikor déli ebéd után az asszony egy szakajtó vak macskát adott oda neki, hogy ölje a vízbe: fel is mondta. Vagy legalább fel akarta mondani, mert ez éppen kellő alkalomnak kínálkozott - de ekkor közbejött valami.

Az a közbejött valami pedig nem volt más, mint John Canty - hátán házaló batyuval - meg Hugó!

A király megpillantotta őket az uccaajtóban, mielőtt azok meglátták volna. Nem szólt hát a felmondásról semmit, hanem fogta a szakajtót s csöndesen kiment a hátulsó ajtón. A vak macskákat letette a külső házban, maga pedig nekieredt egy keskeny sikátornak.

A királyfi és a remete

A magas sövény elrejtette a házbeliek elől, de ő félelmében összeszedte minden erejét s egy távolról látszó erdő felé sietett. Vissza se nézett addig, míg a fák alá nem ért; akkor megfordult s messziről két emberi alakot látott. Ez elég volt ahhoz, hogy tovább rohanjon, amíg el nem jutott az erdő sötétlő mélyébe.

Itt már eléggé biztonságban érezte magát. Megállott - hallgatózott; mély, ünnepies, sőt borzadalmas, nyomasztó csend volt. Csak olykor hallott füle távoli, bűgő, rejtelmes hangokat, mintha szellemek vagy följáró lelkek panaszai volnának. A hangok még rémségesebbek voltak, mint a csend, amelyet meg-megtörtek.

Eleinte az volt a szándéka, hogy ott marad egészen napnyugtáig; de verejtékes testét csakhamar borzongatni kezdte a hideg és végre is kénytelen volt megindulni, hogy legalább fölmelegedjék. Nekivágott hát egyenesen az erdőnek, abban a reményben, hogy mingyárt kitalál az országútra, de ebben nagyot csalódott. Így hát tovább törtetett előre, de mennél messzebb jutott, az erdő mintha csak annál sűrűbbé vált volna. Az alkony egyre jobban szürkült s a király észrevette, hogy már egészen rásötétedik. Összeborzadt arra a gondolatra, hogy az éjszakát ezen a kietlen helyen kell eltöltenie. Tovább sietett hát, de a sietség mellett csak lassabban járt, mert nem látta jól, hogy hova lép. Folyvást csetlett-botlott a fagyökereken s meg-megakadt a bozótokban.

Mennyire megörült, amikor szeme végre világot pillantott meg! Óvatosan közeledett feléje, meg-megállva szétnézni és hallgatózni. A világosság egy rozzant kunyhó üvegtelen ablaknyílásából jött.

Most emberi hangot hallott a király és - el akart bújni; de azonnal mást gondolt, mert az a hang nyilván könyörgő volt. Odasompolygott az ablakhoz, lábujjhegyre állott s betekintett.

Kicsiny szobát látott, amelynek a földje ugyancsak le volt taposva; egy sarokban szalmából vetett ágy volt, egy-két lepedővel, mellette vizes vödör, fapohár, mosdótál, s két-három bögre és serpenyő; azután egy kurta fapad meg egy háromlábú szék; a padkán maradéktűz pislákol. Egy szent ereklje előtt, amelyet egyetlen gyertya világított meg, öreg ember térdelt, s egy mellette levő fakönyöklőn nyitott könyv és egy emberi koponya hevert.

Az ember nagy, csontostermetű volt. Haja és szakálla igen hosszú és hófehér. Nyaktól bokáig érő báránybőr-mezbe volt öltözve.

- Szent remete! - mondta magában a király. - De most már szerencsés vagyok.

A remete felállott térdéről. A király bekopogtatott.

Mély hang szólalt meg:

- Lépj be! de bűneidet hagyd künn, mert a föld, amelyen állandasz, szent!

A király belépett s megállott.

A remete csillogó, nyugtalan szemmel nézett rá s így szólt:

- Ki vagy?

- A király, - volt az egyszerű válasz.

- Üdvözlég, király! - kiáltott a remete hévvel.

S nagy sebbel-lobbal mozogva ide-oda, folyvást ismételve: „Üdvözlégy; üdvözlégy”, előhúzta a padot, leültette a királyt a kandalló mellé, egy-két darab fát vetett a tűzre s végül ideges léptekkel kezdett alá s föl járni.

- Üdvözlégy! Sokan kerestek itt megszenteltetést, de méltatlanok valának és elbocsáttattak. Ám egy király, ki eldobja koronáját s megveti hivatala hiú pompáját és testét rongyokba öltözteti, hogy életét áhítatnak és testi kínzásnak szentelje: az méltó leszen; légy hát üdvözölve! Itt fogsz lakozni élted fogytáig, amíg a halál el nem jő...

A király sietett közbeszólni, de a remete nem ügyelt rá, nyilván nem is hallotta, hanem csak beszélt tovább, emelt hangon s folyvást nagyobb hévvel:

- És itt békén leszel. Senki meg nem találja menedékhelyedet, hogy kéressel zaklasson: visszatérned ama hiábavaló, eszelős élethez, amelyet Isten sugallatára odahagyta. Imádkozni fogsz itt; tanuld az Írást; elmélkedel a világ balgaságai és csalárdságai s a jövő élet magasztossága fölött; élsz száraz kenyéren és ostorozod testedet mindennap, hogy lelkedet megtisztítsd. Bőrcsuhát viselsz, vizet iszol csupán s békén leszel, igen - békén; mert valaki eljön keresésedre: csalódva menend tovább. Nem fog megtalálni, nem fog háborgatni.

Az öreg ember, folyvást járkálva, nem beszélt már hangosan, hanem dűnnyögni kezdett. A király megragadta ezt az alkalmat, hogy a maga dolgát előadja. A kényelmetlenség és aggodás ékesszólásával beszélt. De a remete csak tovább motyogott s nem figyelt rá.

Majd odament a királyhoz s jelentős tekintettel így szólt:

- Szs! Titkot mondok!...

Lehajolt hozzá, hogy elmondja, de megállott és hallgatózott. A másik pillanatban lábujj-hegyen ment az ablakhoz, kidugta fejét s körülnézett a homályban; azután visszajött lábujjhegyen, egészen odahajolt a király arcához s azt súgta:

- Én arkangyal vagyok!

A király összeresztette s azt mondta magában:

- Bár inkább a gonosztevők közt volnék ismét; mert íme, egy örültnek a foglya lettem!...

Aggodása nőttön-nőtt s arcán is meglátszott. A remete halk, izgatott hangon folytatta:

- Látom, hogy érzed légkörömet! Arcodon döbbenés nyilatkozik! Nem is lehet különben, mert ez a mennyek légköre. Egy szempillantás alatt érek oda és térek vissza. E helyen lettem arkangyallá ezelőtt öt évvel, amikor az égből angyalok jöttek, hogy megszenteljenek. Jelenlétük kápráztató fénnel árasztá el e helyet. És ők letérdeltek előttem, király! igen, térdet hajtottak előttem! mert én nagyobb valék, mint ők. Jártam a mennyek csarnokában és beszéltem a patriarchákkal. Érintsd meg kezemet - ne félj - érintsd meg. Így - most olyan kezét érintettél, amelyet Ábrahám, Izsák és Jákob fogott meg! Mert én jártam az aranyos csarnokokban, szemtől szembe láttam az Istenséget...

Elhallgatott, mintha beszédének a hatását lesné. Azután arca egyszerre átváltozott, felugrott s vad haraggal mondta:

- Igen, arkangyal vagyok - csak arkangyal! - Én, aki pápa lehettem volna! Való igaz... Mennyei szózat mondta ezt meg nekem álomban, húsz évvel ezelőtt... Igen, pápa lettem volna - az, mert az ég mondta. De a király feloszlatta rendházamat s engem, a szegény elhagyatott szerzetest, kidobtak a világba és megraboltak hatalmas rendeltetésemről!

Ismét mormogni kezdett, dühösen verdeste homlokát öklével, olykor mérges átkot ejtve és olykor ezt mondván:

- Igen, csak árkangyal vagyok, - én, aki pápa lehettem volna!

Így folytatta egy óra hosszáig, mialatt a kis király mozdulatlan ült és szenvedett. Azután az öreget egyszerre elhagyta a düh s csupa szelídség lett. Hangja meglágyult, leszállt felhőiből s olyan egyszerűen és emberi módon kezdett beszélni, hogy egészen megnyerte a király szívét.

Az öreg remete közelebb terelte a fiút a tűzhöz s kényelmesen helyezte el, ügyes és gyöngéd kézzel orvosolgatta karcolásait és horzsolásait; azután vacsorafőzéshez fogott, az egész idő alatt folyvást kellemesen csevegve s hellyel-közzel megsímogatva a fiú orcáját vagy megtapogatva fejét - olyan szelíd-nyájasan, hogy nemsokára az árkangyal ébresztette félelem és iszonyodás az ember iránt való tiszteletté és vonzalommal változott át.

Így tartott ez a boldog állapot, mialatt vacsoráltak is; azután a remete elmondta imádságát az erekle előtt s ágyba fektette a fiút egy szomszédos kis szobában s olyan gyöngéden és szeretően takargatta be, akár csak egy anya. Azután visszament a tűzhöz, leült s révetegen, céltalanul piszkálgatta a parazsat.

Egyszerre csak megállott, ujjával homlokát bökdösve, mintha vissza akarna idézni valami gondolatot, amely agyából elillant. Úgy látszott, mintha ez nem sikerült volna.

Majd felszökött, átment vendége szobájába s így szólt:

- Te király vagy?

- Az - volt az álmos felelet.

- Milyen király?

- Az angol király.

- Az angol király? Hát Henrik meghalt?

- Fájdalom, meg. Az ő fia vagyok.

A remete arcát sötét felhő borította el s bosszús dühvel szorította össze csontos öklét.

Sebesen ziháló mellel s többször nyeldekelve állt ott egy darabig s aztán elfojtott hangon szólt:

- Tudod-e, hogy ő vetett ki bennünket a világba hontalan földönfutóknak?

A király nem felelt. Az öreg ember lehajolt, megnézte a fiú nyugodalmas arcát s hallgatta szabályos pihegését.

- Alszik - mélyen alszik...

A ború eltűnt arcáról s helyette a káröröm kifejezése jelent meg.

Az álmodó gyermek vonásain mosoly futott keresztül.

- Lám - boldog a szíve... - mormogta a remete s elfordult. Lopva járt ide-oda, mintha valamit keresne; olykor megállott s hallgatózott, olykor pedig hátrafordult, futó pillantást vetve az ágy felé s ezalatt folyvást dörögött, mormogott.

Vége megtalálta, amit keresni látszott: egy rozsdás ócska konyhakést, meg egy köszörűkövet. Visszasompolygott a tűz mellé, leült s lassan fenegette a kést, egyre dörögve, dünnögve, motyogva.

A szelek sóhajtván járták körül a magányos kunyhót, az éj titokzatos hangjai messziről rezegtek elő. Vakmerő egerek és patkányok fénylő szemei pislogtak ki a repedésekből és zugokból az öreg emberre, de az váltig folytatta munkáját, elmerülten, révedezve s nem vett észre semmit.

Néha-néha végighúzta ujját a kés élén s elégedetten bólított.

- Élesedik már, - mondá - élesedik...

Nem ügyelt az idő múlására, hanem nyugodtan dolgozott tovább, gondolataival szórakozva, melyek néha előszóvá is kitörtek:

- Az apja rosszat forralt ellenünk, kipusztított bennünket s most leszállott az örök tűzbe! Igen, le a pokol tüzébe! Tőlünk megmenekült, de az Isten akarta, az Isten - ne pöröljünk. De nem menekült meg a pokol tüzétől! nem, nem menekült meg az emésztő, könyörtelen, irgalmatlan lángoktól - azok pedig örökkévalók.

És fente, fente a kést tovább, mormolva, olykor rekedten, halkán, röhögve, majd ismét szavakba törve ki:

- Az ő apja tette mindezt. Ha ő nincs, pápa lehetnék - így csak árkangyal vagyok!

A király megmozdult.

A remete zajtalanul ugrott ágya mellé, letérdelt s magasra emelt késével hajolt az alvó fölé...

A fiú ismét megmozdult; szeme kinyílt egy pillanatra, de semmi sem tükröződött benne: nem látott semmit. A másik pillanatban nyugodt pihengése azt bizonyította, hogy ismét mélyen alszik.

A remete egy darabig mozdulatlanul, lélekzetet is alig véve hallgatózott, azután lassan le-bocsátotta karját s ismét elsompolygott.

- Éjfél már régen elmúlt, - mondta - nem volna jó, ha kiáltana, mert erre talál valaki járni.

Körülsuhant a kunyhóban, innen is, onnan is összeszededgetve egy-egy darab rongyot; azután visszament s gondosan és vigyázva összekötözte a király bokáit, anélkül, hogy fölébresztette volna. Azután a csuklóit akarta összekötözni; többször megkísérelte, hogy keresztbe tegye, de a fiú mindig elhúzta egyik vagy a másik kezét, éppen amikor a hurkot rá akarta vetni; de végre, amikor az árkangyal már csaknem kétségbeesett, a fiú magától tette keresztbe a kezeit - s a másik pillanatban már össze voltak kötözve.

Most a remete egy másik köteléket húzott az alvó álla alá s átkötötte a fején és olyan gyöngéden, olyan lassan, olyan fokozatosan, olyan ügyesen húzta és kötözte össze, hogy a gyermek békén aludt tovább s meg sem mozgott.

Hendon megérkezik

Az öreg ember lopva, összegubbaszkodva, macskamódra suhant el s odavitte az alacsony padot. Ráült; féltette a gyöngé pislogó világosságban volt, másik fele az árnyékban.

Mohó szemeit a szunnyadozó gyermekre függesztve, türelmesen virrasztott mellette, nem véve észre az idő futását, hanem csöndesen fente kését s dünnyögött és röhögött; arcban és testtartásban semmihez sem hasonlított annyira, mint valami rémséges, óriási pókhoz, amely egy boldogtalan rovarra les, amely megkötözve, tehetetlenül fekszik hálójában.

Hosszas szünet után az öreg ember, aki egyre csak nézett, de nem látott, mert lelke álomszerű elmerültségbe süllyedt, - egyszerre csak azt vette észre, hogy a fiú szeme nyitva van! tágra nyitva s rámered! - dermedt irtózattal mered a késre.

A kárörvendő sátán mosolya vonult el az öreg ember arcán s anélkül, hogy megmozdult vagy munkáját abbahagyta volna, mondá:

- Nyolcadik Henrik fia, imádkoztál-e?

A fiú tehetetlenül vergődött kötelékeiben s elfojtott hangot bocsátott ki összeszorított állkapcái közt. A remete ezt igenlő feleletnek vette.

- Akkor hát imádkozzál újra. Mondd el a haldoklók könyörgését.

A fiú testét borzongás rázta meg, arca elfehéredett. Azután ismét vergődni kezdett, hogy kiszabadítsa magát, ide-oda hánykolódva, dühösen, kétségbeesetten rángatózva, hogy kötelékeit elszakítsa - de hasztalan. A vén ördög pedig ezalatt folyvást mosolygott rá, bólintgatott fejével s csöndesen fente a kést, időről-időre azt mormogva:

- A percek drágák, kevesek és drágák - mondd el a haldoklók könyörgését!...

A fiú kétségbeesetten nyögött s lelkendezve hagyta abba a küszködést. Szeméből megeredt a könny s csöppenként pergett végig orcáján; de ez a szálnalmas látvány nem lágyította meg a vad öreget.

Derengeni kezdett már - a remete észrevette s éles hangon, amelybe ideges aggodalom is látszott vegyülni, így szólt:

- Nem lehet tovább éledegnem ebben a gyönyörűségben. Az éj már-már elszállott. Egy pillanatnak tetszik csak - egy pillanatnak - bárcsak esztendeig tartott volna! Egyházbontó fattya, zárd be húnyó szemedet, ha félsz ránézni a...

A többit csak úgy dünnyögte el. Azután térdre ereszkedett, magasra emelte a kést, s fölibe hajolt a nyöszörgő fiúnak...

Hallga!... a közelben hangok hallatszottak - a kés kiesett a remete kezéből; birkabőrt vetett a fiúra s reszketve ugrott talpra. A hangok erősebbek, majd nyersebbek és haragosak lettek. Azután ütlegek hallatszottak, segítség-kiáltás - azután gyorsan távozó léptek. Erre nyomban iszonyatos dörömbölés következett az ajtón, s ez a kiáltás:

- Hahóó! Nyiss ajtót! Siess - ördög és pokol!

Ó, ez a legáldottabb zene volt, amely valaha a király fülébe hangzott, mert a Miles Hendon hangja volt!

A remete, tehetetlen dühvel csikorgatva fogát, kisietett a kamrából, gondosan behúзва maga után az ajtót. S a király nyomban a következő párbeszédet hallotta át a „kápólná”-ból:

- Üdv és békesség, tisztelendő atya! Hol a fiú?

- Miféle fiú, jó ember?

- Miféle fiú! Ne hazudozz nekem, papom, ne csalafintáskodjál - nincs hozzá való kedvem. A kunyhód közelében csíptem el a gazembereket, akik tőlem elrabolták - be is vallották. De azt mondták, hogy megszökött tőlük, s a te ajtódig kísérték a nyomát. Most hát ne tréfáljunk többet, mert lásd, szent atyám, ha tüstént elő nem adod... Hol a fiú?

- Ó, jó uram, talán azt a rongyos kis csavargót gondolod, aki az éjszakát itt töltötte? Ha magadféle ember az olyanféle iránt érdeklődik, hát tudd meg, hogy elküldtem valahova. Nemsokára visszajön.

- Nemsokára? Mikor? Hallod-e, ne vesztegesd az időt - utólérhetem? mikorra jön vissza?

- Mingyárt itt lesz - ne fáradj!

- Jól van. Várok hát. De mi - *te* küldted el valahova? - te! Ez már tiszta hazugság - nem ment volna az el neked. Kirángatta volna azt a vén szakálladat, ha ilyen szemtelenséget mondtál volna neki! Hazudtál, barátom, hazudtál! Nem ment volna az el neked, de más ember fiának se!

- *Embernek* - talán nem. De én nem vagyok ember.

- Micsoda! Mi az isten csodája vagy hát?

- Titok - el ne áruld. Árkangyal vagyok!

Ami a Miles Hendon szájából erre kitört, az nem volt éppen imádság. Azután hozzátette:

- Ez már igazán megmagyarázza a készségét! Jól tudtam én, hogy halandó emberért meg nem mozdította volna a kezét vagy a lábát. De mikor egy árkangyal parancsol, a királynak is engedelmeskedni kell. Nos hát... Csitt csak!... Micsoda nesz volt ez?...

S a kis király ezalatt folyvást ott feküdt, majd rémülettől borzongva, majd reményről reszketve; s az egész idő alatt teljes erejéből iparkodott nyögni és jajgatni, folyvást azt várva, hogy Hendon meghallja, de folyvást azt tapasztalva, hogy erőlködésének semmi hatása sem lett.

Szolgájának ez utóbbi megjegyzése tehát úgy érkezett a fülébe, mint az üde mezők éltető szellője a haldokló tüdejébe! Újabb erőfeszítést tett hát, éppen amikor a remete azt felelte:

- Nesz?... Én csak a szelet hallottam.

- Lehet, hogy az volt. Nyilván az volt. Folyvást is hall... ni, már megint!... Ez nem szél!... Ejnye be különös hang! Gyerünk, nézzük meg, mi volt!

A király öröme most már szinte elviselhetetlen volt. Fáradt tüdeje végső erőfeszítést tett, de felkötött álla s az elfojtó bárányszőr hasztalanná tette az erőlködést.

Szegénykének minden reménye odalett, amikor a remete szavait hallotta:

- Ah, kívülről jött - nyilván amonnan a cserjéből. Gyere, elvezetlek.

A király hallotta, hogy beszélgetve kimennek, hallotta lépteik gyors távolodását - azután egyedül volt a vész, komor, rémséges csöndben.

Kiszámíthatatlan hosszú időnek tetszett, mire a hangok közeledését újra hallotta, ezúttal nyilván lódobogással vegyesen.

Azután ismét a Hendon szavát hallotta:

- Nem várok tovább. Nem várhatok. Bizonyosan eltévedt a sűrű erdőben. Merre ment? Gyorsan, gyorsan - mutasd meg.

- Merre?... várj csak - elmegyek veled.

- Jó, jó. No igazán jobb vagy, mint amilyennek látszol. Nem igen hiszem, hogy náladnál sok derekabb arkangyal van. Felülsz?... Erre a kis csacsira ni, amit a fiúnak vettem, vagy jobban szeretnéd szent lábaid közé fogni ennek a semmirevaló öszvérnek a horpaszát, amelyet magamnak vettem? - még akkor is drágán fizettem volna meg, ha egy rossz rézfillérnek az egyhavi kamatját adtam volna érte!

- Nem, nem - ülj csak az öszvére magad, a szamarat meg vezesd. Biztosabban járok a magam lábán.

- Akkor hát, kérlek, vigyázz addig a kisebbikre, amíg én rászánom az életemet, hogy felmászak valahogy a nagyobbikra.

Rugdálózás, puffogás, toporzékolás, éktelen káromkodás zűrzavaros egyvelege következett ezután s végül egy mérges ordító-kiáltás, mely a nyilván már megjuhászodott öszvérhez volt intézve, s attól a pillanattól fogva megszűnt minden zaj.

A megkötözött kis király véghetetlen szomorúsággal hallotta a léptek és hangok távolodását. Most már minden remény elhagyta, s komor kétségbeesés szállta meg szívét.

- Egyetlen barátomat megcsalták és eltávolították... - mondta magában, - a remete nemsokára visszajön és...

A szó a torkába fúlt; ismét küszködni kezdett, még pedig olyan őrzöngő dühvel, hogy végre lerázta magáról az elfullasztó báránybőrt.

Most nyílni hallotta az ajtót. Ez a nesz még a velőt is megfagyasztotta csontjaiban - már-már torkán érezte a kést. Irtózáttal húnyta be szemét, s irtózáttal nyitotta föl ismét - és előtte állott: John Canty meg Hugó.

Ha szólhatott volna, azt kiáltotta volna: - Hála Istennek!

Egy-két pillanat múlva tagjai szabadok voltak, s üldözői egy-egy karját megragadva, nagysietve hurcolták magukkal az erdőbe.

Az árulás áldozata

És „Fufu király” ismét együtt barangolt a csavargókkal és földönfutókkal, céltáblája gyanánt durva tréfáiknak és bárgyú incselkedéseiknek, gyakorta szenvedvén apró megaláztatásokat Cauty és Hugó részéről, valahányszor a kapitánynak nem volt rajtuk a szeme.

Csak ez a kettő haragudott rá igazán. A többiek közül némelyik szerette is s mindnyája csodálta bátorságáért és okosságáért.

Két-három nap alatt Hugó, akinek őrizete és felügyelete alatt volt a király, mindent megtett, amit alattomban csak lehetett, hogy a fiút zaklassa; éjjel pedig, a szokásos dorbézolások alatt, azzal mulattatta a társaságot, hogy - úgy véletlenül - apró sértéseket követett el rajta. Kétszer hágott - véletlenül - a lábára; a király, mint méltóságához illett, megvető közömbösséget áruolt el; de amikor Hugó harmadszor is megszerezte magának ezt a mulatságot, a király - a társaság roppant gyönyörűségére - egy kurta bottal leütötte a lábáról.

Hugó haraggal és szégyennel eltelve, fölugrott, botot ragadott s dühösen rontott kis ellenfelére. Nyomban kör alakult a bajvívók körül s megkezdődött a fogadás és biztatgatás. De bizony szegény Hugónak nem volt szerencséje. Uccai verekedése nagyon hitványnak bizonyult olyan karral szemben, amelyet Európa legelső vívómesterei avattak be mindennemű pálca- és kardforgatás művészetébe.

A kis király fürgén, kecsesen mozgott s olyan könnyűséggel és szabatsággal fogta föl s hárította el a záporként hulló ütések, hogy bámulattal töltötte el a nézőket; s amikor aztán gyakorlott szeme egy-egy nyílást fedezett föl s villámsebességgel koppantott rá a Hugó fejére, olyan ujjongás tört ki, hogy csoda.

Tizenöt perc múlva Hugó összeverve, ütve, irgalmatlan gúnykacaj közt sompolygott el a harcterről; a viadal sértetlen hőst pedig a rivalgó tömeg vállára kapta s a kapitány mellé, a díszhelyre ültette, ahol nagy ünnepiességgel megkoronázták Kakas-királynak, előbbi címét hivatalosan eltörölvén és megsemmisítvén s rendeletet bocsátván ki, amely száműzéssel fenyegette mindazokat, akik a régi címet kiejteni merésznék.

Azonban minden abbeli kísérlet, hogy a királyt a banda hasznavehető tagjává tegyék, kudarcot vallott. A fiú makacsul vonakodott bármit is tenni, sőt folyvást szökési kísérleteket tett. Első nap egy őrizetlen konyhába tuszkolták be: ő azonban nemcsak, hogy semmit sem lopott, hanem föl akarta lármázni a házbelieket is.

Kiküldték egy üstfoltozóval, hogy segítsen neki dolgozni; dolgozni nem akart; sőt az üstfoltozót a tulajdon forrasztóvasával fenyegette, hogy beveri vele a fejét; úgyhogy végre az üstfoltozónak meg Hugónak egyébre sem volt ideje, mint arra vigyázni, hogy a fiú meg ne szökjék. Királyi tekintélyének villámaival sujtott le mindazok fejére, akik szabadságában gátolták, vagy szolgálatra akarták kényszeríteni. Hugó felügyelete mellett, egy toprongyos asszony és egy nyavalyás csecsemő társaságában koldulni küldték; de az eredmény vékony volt - mert nem akart szószólója lenni a koldusoknak s egyáltalában nem akart résztvenni a dolgaikban.

Így mult el néhány nap s a csavargóélet nyomorúsága, fárasztó, piszkos volta, alávalósága olyan türehetlenné vált a szegény kis fogolyra nézve, hogy végre azt kezdte hinni, hogy a remete későtől való megszabadulása legjobb esetben is csak ideig-óráig késleltette halálát.

De éjjel, álmaiban, mindezekről megfeledkezett: trónján ült s úr volt ismét. Ez természetesen csak annál kínosabbá tette ébredését s a Hugóval való küzdelem napról-napra keservesebbé, egyre elviselhetetlenebbé vált.

A párviadal után való reggel Hugó bosszúvággal eltelve ébredt föl. Két terve volt; első az, hogy a „király” büszkeségét végkép megtörje és megalázza; ha pedig ez nem sikerülne, másik terve az volt, hogy valami bűnténybe keveri s azután a törvény kérlelhetetlen körmei közé játssza.

Első tervének kivitelére nézve legjobbnak látszott, ha a király lábára mesterséges tályogot csinálnának s azután arra *kényszerítenek*, hogy lábát az útfélen mutogatva, kolduljon. Az ilyen mesterséges tályogot úgy csinálták, hogy oltatlan meszet, szappant s vasrozsdát péppé keverve egy darab bőrre kentek s azt szorosan rákötötték az ember lábára. Az természetesen leette a bőrt, amelynek helyén aztán vadhús látszott: akkor vért kentek az illető helyre s amikor az megszáradt, sötét, undorító színűvé tette a sebet. Akkor aztán piszkos rongyokból kötést csináltak, amelyet agyafúrt gondatlansággal kötöttek föl, úgyhogy az undok tályog kilássék alóla s szájalomra birja a jámbor közönséget.

Hugó segítségül hívta az üstfoltozót, akit a király a forrasztóvassal megfenyegetett.

Magukkal vitték a fiút, házalni, s amint a tábortól elég messzire voltak, legyűrték a földre s az üstfoltozó leszorította addig, amíg Hugó a pépet jól rákötözte a lábára.

A király dühöngött, háborgott, akasztással fenyegette őket, mihelyt újra kezébe veszi a kormánypálcát, de azok nem eresztették el, mulattak tehetetlen vergődésén s nevelték fenyegetéseit. Ez addig tartott, amíg a pép csípni nem kezdett s munkájuk tökéletessé is lett volna, ha közbe nem jön valami.

De közbejött. Mert ép akkor jelent meg a helyszínén a „rabszolga”, aki a minap olyan heves beszédben kelt ki az angol törvények ellen; fölszabadította a fiút s letépte lábáról a kötést.

A király el akarta venni szabadítójától a botot, hogy tüstént kiporolja a két gazember gúnyját; de emez azt mondta, hogy ne tegye - baj lehet belőle: hagyja a dolgot estére, amikor mindnyájan együtt lesznek s idegen nép nem avatkozhatik a dolgukba. Visszament velük a táborba s ott elbeszélte az egész dolgot a kapitánynak, aki figyelmesen hallgatta, azután pedig gondolkozott s végül elhatározta, hogy a királyt többet nem rendelik ki koldulni, mert világos, hogy érdemesebb dologra van hivatása. Azonnal kivette a kéregetők sorából s lopásra léptette elő!

Hugó nagyon megörült ennek. Megpróbálta már, hogy tolvajságra kapassa a királyt, de akkor nem sikerült. Most azonban nem lesz már baj, mert az csak nem jut eszébe a fiúnak, hogy a kapitány világos parancsának ellene szegüljön. Még aznap délután kirándul hát vele s a kellő pillanatban a törvény kezére juttatja - de olyan ügyesen, hogy az egész dolog szándéktalannak és véletlennek lássék; mert a Kakas-királyt most már mindenki kedvelte s a banda nagyon keményen bánnék el azzal, aki őt áruló módon a közös ellenségnek, a törvénynek kiszolgáltatná.

Jól van. Hugó a maga áldozatával délután csakugyan berándult egy szomszédos faluba; lassan jártak uccáról-uccára; az egyik folyvást lesván gonosz tervének kivitelére az alkalmat, a másik pedig épúgy lesván az alkalmat, hogy utálatos rabságából megszabadulhasson.

Az első alkalom a Hugó számára kínálkozott. Egy asszony közeledett ugyanis feléjük, aki nagyocská kosárban valami duzzadt csomót vitt.

Hugónak szikrázott a szeme az élvezettől, amint így szólt magában:

- No, ha ezt se kenhetem rá, akkor... Oda vagy te már, Kakas-király!

Bevárta az asszonyt s azután halkán odaszólt a királyhoz:

- Várj itt, amíg visszajövök - s lopva utánasiétt a prédának.

A király szíve örömmel telt el. Most már elszabadulhat, ha Hugó elég messzire távozik.

De ez a szerencséje nem jött meg. Hugó utánaosont az asszonynak, kikapta kosarából a csomagot, betakargatta egy nála volt ócska rongyba s szaladva tért vissza.

A másik pillanatban már elkiáltotta magát az asszony, ki a csenést nem látta ugyan, de érezte, hogy terhe megkönnyebbedett.

Hugó, meg sem állva, a király kezébe nyomta a csomagot, mondván:

- Most pedig siess utánam s kiáltsd: „Fogják meg a tolvajt!” De vigyázz, hogy félrevezesd őket!

A másik pillanatban Hugó befordult egy uccasarkon, végigszaladt egy görbe sikátoron s egy perc múlva ismét látható volt, ártatlan, egykedvű képpel s egy cölöp mögé állott, lesni, hogy mi történik.

A sértett király földhöz vágta a csomagot; de az asszony a folyvást nagyobbodó sokasággal már akkor mellette volt; egyik kezével csuklón ragadta a királyt, a másikkal pedig a csomagját kapta föl s elkezdte szidni-szapulni a fiút, aki hasztalan erőlködött, hogy kiszabaduljon a kezéből.

Hugó eleget látott. Ellensége el volt fogva s bizonyosan a törvény kezébe kerül. Röhögve osont hát tovább, a tábor felé indulva s útközben kiokoskodva, hogy mi módon adja elő a dolgot a kapitánynak.

A király tovább vívódott az asszony erős kezében s olykor bosszúsan kiáltott föl:

- Bocsáss el, eszelős asszony; nem én fosztottalak meg hitvány holmidtól.

A sokaság körülfogta őket, fenyegetve és szidva a kis királyt. Egy kormos kovács, aki bőrkötényt s könyökig feltúrt ujjú inget viselt, utána nyúlt, azt mondván, hogy mindjárt ember-ségre tanítja ő.

De abban a pillanatban hosszú kard villant keresztül a levegőn s tetemes erővel csapott le - lapjával - a kovács karjára, mialatt furcsa gazdájától ez a tréfás megjegyzés hallatszott:

- Hé, jó emberek, szelíden bánjunk el a dologgal, ne pedig haraggal és szitkozódva. Ez a dolog a törvény elé tartozik, nem pedig hivatlanokra. Bocsásd el a fiút, jó asszony.

A kovács végigpillantott a szíves katonán s dörögve távozott, karját dörzsölve; az asszony bosszúsan eresztette el a király kezét; a sokaság haragos szemmel nézett az idegenre, de szólni nem mert.

A király pedig kipirult arccal és szikrázó szemmel ugrott oda szabadítójához, fölkiáltván:

- Sokáig késtél, Sir Miles, de most ép idején érkezel! Aprítsd föl ezt a söpredéket!

A királyfi mint fogoly

Hendon eléggé uralkodott magán, hogy ne mosolyogjon, lehajolt s azt súgta a király fülébe:

- Csöndesen, jó uram, lassan járasd, sőt ne is járasd a nyelvedet. Bízzál bennem - jó vége lesz mindennek...

Magában pedig hozzátette:

- *Sir Miles!* Lám, tisztára elfelejtettem, hogy lovag volnék!... Mily csodás, hogy furcsa örülete mennyire uralkodik még az emlékezetén is!... Hiú, badar cím ez az enyém, de mégis ér valamit, hogy megérdemeltem; mert már mégis csak nagyobb tisztesség az Árnyak és Álmodók birodalmának lovagja, mint igazi királyságnak ál-grófja lenni.

A sokaság most kétfelé vált egy csendőr előtt, aki odament s éppen vállon akarta ragadni a királyt, amikor Hendon megszólalt:

- Lassan barátom, ne tedd rá a kezedet; elmegy ő úgy is. Felelek érte. Vezess - követünk.

A csendőr előrement az asszonnyal, aki csomagját vitte; Miles és a király utánuk és sarkukban a sokaság.

A király föl akart lázadni, de Hendon halkán azt mondta neki:

- Gondold meg, Sire, hogy törvényeid királyságod életői. Ha kútforrásuk nem tiszteli, hogyan kívánhatja, hogy mellékágai megtartsák? Nyilvánvaló, hogy e törvények egyikét megsértették. Ha majd a király ismét trónján ül, sajnálattal fog-e visszaemlékezni arra, hogy amikor látszólag köz-ember volt, tisztelettel hajolt meg saját törvénye előtt?

- Jól mondtad. Ne szólj tovább. Lásd meg, hogy amit Anglia királya az alattvalótól megkövetel, hogy a törvénytől elszenvedjen, azt elszenvedi ő maga is, amíg alattvalónak hiszik.

Az asszony, amikor a békebíró felszólította, hogy nyilatkozzék, hit alatt erősítette, hogy a kis vádlott volt az, aki a lopást elkövette. Az ellenkezőt senki sem tudta bebizonyítani; így tehát a királyt bűnösnek ítélték.

Most kibontották a csomagot, s amikor kisült, hogy tartalma egy kövér kis forrázott malac, a bíró zavartan nézett szét, Hendon pedig elsápadt s borzongani kezdett. De a király - tudatlanságában - nyugodt maradt.

A bíró gondolkozott egy darabig, mialatt vészjósló csend uralkodott s azután e kérdéssel fordult az asszonyhoz:

- Mit gondolsz, mi az értéke ennek a jószágoknak?

Az asszony bókkolt s így felelt:

- Három shilling nyolc penny, nagyságod szolgálatjára. Ez a tisztességes ára.

A bíró aggódva pillantott végig a hallgatóságon, intett a biztosnak s így szólt:

- Őrítsek ki a termet s zárják be az ajtókat.

Megtörtént. Senki sem maradt benn, csak a bíró, a biztos, a vádló, a vádlott meg Miles Hendon. Ez sápadt és mozdulatlan volt, homlokán a hideg veríték cseppjei gyűltek össze s folytak egymásba, hogy aztán arcára peregjenek.

A bíró ismét odafordult az asszonyhoz s részvevő hangon mondta:

- Jó asszony, szegény tudatlan fiú ez, s lehet, hogy az éhség szerfölött szorította, mert most rossz idő jár a szerencsétlenekre. Nézd, az arca nem gonosz - ám ha az éhség kényszerít... Jó asszony, tudod-e, hogy aki tizenegyedfél penny értékű holmit lop, annak a törvény szava szerint *függnie* kell?

A kis király összerázkódott, nagyra nyitotta szemét, de uralkodott magán s békén maradt.

Nem úgy az asszony. Rémülettől reszketve ugrott talpra s fölkiáltott:

- Szent Isten, mit cselekedtem! Irgalmas egek, világért sem akarnám szegény fiút felakasztatni!... Ó, nagyságos uram, ments meg ettől... mit csináljak, mit tehetek?

A bíró nem vesztette el fensőbbes nyugalmát s egyszerűen így válaszolt:

- Kétségtelenül meg van engedve az érték helyreigazítása... mert még nincs jegyzőkönyvbe véve.

- Akkor hát mondjuk, hogy nyolc pennyt ért, s az Isten áldja meg azt a napot, amelyen ilyen irtózatosságtól megszabadultam!

Miles Hendon nagy örömeiben minden illedelemről megfeledkezett s a királyt azzal lepte meg, - egyúttal méltóságát is sértvén - hogy megölelte s keblére szorította. Az asszony hálásan köszönt s kifelé indult malacával, a biztos pedig, amikor ajtót nyitott neki, utána ment, ki a szűk folyosóra.

A bíró hozzáfogott a jegyzőkönyv megírásához. Hendon pedig, aki mindig éber volt, úgy gondolta, hogy jó volna megtudni, miért ment utána a biztos az asszonynak. Halkan kiosont hát a homályos folyosóra s ott a következő párbeszédet hallotta:

- Kövér malac. Jó pecsenyét ígér. Megveszem tőled: nesze a nyolc penny.

- Nyolc penny! Ugyan, úgy-e? Magam is három shillinget meg nyolc pennyt adtam érte, csengő pénzben pedig! Csak tartsd meg a nyolc pennydet.

- Hát így vagyunk? Hiszen te hit alatt erősítetted a bíró előtt, hogy csak nyolc pennyt ér. Így hát hamisan esküdtél! Gyere csak vissza a bíró elibe, s felelj a bűnödért! - a fiút pedig felkötik.

- No, no, édes jó uram, ne is beszéljünk róla többet. Jó, jó, add ide a nyolc pennyt s ne bolygasd ezt a dolgot.

Sírva ment el a szegény asszony; Hendon visszaosont a terembe, a biztos pedig, miután zsákmányát jó helyre tette, csakhamar utána jött.

A bíró még írt egy darabig; azután bölcs és nyájas beszédet intézett a királyhoz, közönséges börtönben való rövid fogságra s azután nyilvános megkorbácsolásra ítélvén őt.

A király nagyra nyitotta száját s nyilván azt készült elrendelni, hogy a jó bírónak legott feje vétessék; de észrevette Hendon intését s még idején befogta a száját, mielőtt valami kijött volna rajta.

Hendon most megfogta a kezét, bókolt a bírónak, s a biztos felügyelete alatt, mind a ketten elindultak a börtön felé.

Amint az uccára értek, a tüzes kis uralkodó megállott, elkapta kezét a Hendonéból s fölkiáltott:

- Esztelen! avagy azt hiszed, hogy *elevenen* belépek egy közönséges börtönbe?

Hendon lehajolt hozzá s kissé indulatosan mondta:

- Megbízol-e bennem? Csitt! óvakodjál, nehogy helyzetünket veszedelmes beszéddel még rosszabbá tedd. Isten akarata szerint fog történni minden: siettetni, megváltoztatni nem áll hatalmadban. Várj tehát s légy béketűrő. Ráérsz háborogni avagy örvideni, ha már megtörtént, aminek történnie kell.

A szökés

A rövid téli nap már szinte véget ért. Az uccák elhagyottak voltak, csak néhány járókelőt lehetett látni, de azok is sietve haladtak, mint aki mihamarabb el akarja végezni a dolgát s hazavonulni a fölkerekedő szél és növekvő esthomály elől. Se jobbra, se balra nem néztek, nem ügyeltek a kis társaságra, sőt nem is igen látták őket.

Hatodik Edvárd váltig tűnődött magában, hogy egy királynak a börtönbe menetele találkozott-e valaha ilyen csodálatos egykedvűséggel?

A biztos nemsokára egy elhagyatott vásártérre ért velük s át akart rajta vágni. Amikor a tér közepe tájára értek, Hendon a biztos karjára tette a kezét s halkán így szólt:

- Megállj egy percre, jó uram; senki sem hallhatja meg, amit beszélünk, s nekem egy szórnak volna hozzád.

- Tiltja a kötelességem. Kérlek, ne tartóztass; öreg este van már.

- Azért mégis csak állj meg, mert a dolog éppen téged érdekel. Fordíts hátat egy szempillantásra s tégy úgy, mintha nem látnál: *hadd szökjék meg ez a szegény fiú.*

- Nekem mondd ezt!... A törvény nevében elfog...

- No csak ne hirtelenkedjél. Gondold meg a dolgot, nehogy bolondot kövess el...

S még halkabban, suttogva folytatta:

- Az a malac, amelyet nyolc pennyért vettél, a nyakadba kerülhet, atyafi!

A szegény biztos meglepetésében szólni sem tudott eleinte; de azután meglelte a nyelvét s lármáznia és fenyegetőzni kezdett. De Hendon nyugodt maradt s türelmesen várta, míg amabból kifogyott a lélekzet, azután ő szólott:

- Megkedveltelek, barátom, s nem szívesen látnám bajodat. De jegyezd meg, hogy hallottam mindent - minden szót. Akár be is bizonyítom.

S azzal szóról-szóra elmondta a párbeszédet, amely a biztos és az asszony közt folyt, s ezzel végezte:

- No, jól elmondtam-e? S ha arra kerülne a sor, nem elő tudnám-e adni a bíró előtt is?

Amazt némává tette egy pillanatra a félelem és szorongás. Azután elszánta magát s erőltetett könnyedséggel mondta:

- Be nagy dolgot csinálsz egy kis tréfából. Hiszen csupa mulatságból zaklattam az asszonyt.

- A malackát is mulatságból tartottad meg?

A biztos élesen felelt:

- Ne tovább, jó uram! Mondtam már, hogy csak tréfa volt.

- Én is azt kezdem hinni, - mondta Hendon félig csúfondáros, félig komoly hangon. - De várj csak itt egy percig, amíg visszaszaladok a bíróhoz s megkérdem tőle - mivelhogy ő tapasztalt férfiú a törvényekben, tréfákban és...

S mialatt ezt mondta, már indult is. A biztos tétovázott, fészkelődött, káromkodott is egyet-kettőt s azután fölkiáltott.:

- Megállj, megállj, jó uram... kérlek, várakozzál egy kicsit... A bíróhoz!... hiszen, édes Istenem, annak a tréfa annyi, akárcsak a halottnak!... Gyere vissza, beszélgessünk a dologról. Teringettét! úgy látszik rosszba keveredtem - egy kis ártatlan, meggondolatlan tréfáért. Családos ember vagyok, s a feleségem, meg az apróság... Hallgass a józan észre, nagy jó uram, mit kívánsz tőlem?

- Csak annyit, hogy siket, vak és béna légy, amíg az ember százezerig olvas - de lassan ám!... mondta Hendon, olyan embernek a hangján, aki valami igen természetes, csekély szívességet kér.

- Vesztemre törsz! - szólt a biztos kétségbeesetten. - Ó, légy igazságos, s fontold meg jól, hogy igazán csak tréfa volt az egész. De ha nem az lett volna is, olyan kicsi hiba, hogy a bíró legfeljebb megdorgál érte.

Hendon fagyasztó ünnepiességgel felelt:

- Ennek a te tréfádnak *neve* is van a törvényben. Tudod-e, hogy mi?

- Ezt nem tudtam! Meglehet, hogy bolondot tettem. Eszem ágában sem volt, hogy még neve is van.

- Pedig van. Ennek a vétségnek a neve a törvényben: *Non compos mentis lex talionis sic transit gloria mundi*.

- Szent atyám!

- A büntetése pedig halál!

- Uram, irgalmazz bűnös lelkemnek!

- Te hivatalos hatalommal való visszaélést, rosszhiszeműséget, zsarolást követtél el - *ad hominem expurgatis in statu quo* - ennek a büntetése pedig minden *forum* és *apellatorium* nélkül kötél és bitó.

- Kímélj, uram, kímélj, mert már nem bír el a lábam! Légy irgalmas, ne hozd szegény fejemre ezt a kárhozatot, inkább hátat fordítok és se látok, se hallok.

- Az már más. Amint látom, megjött az eszed. A malacot is visszaadod?

- Vissza - vissza; a kezembe se veszek több malacot, még ha angyal hozná is a mennyországból. Eredj - vak vagyok - nem látok. Azt fogom mondani, hogy betörted az ajtót s erővel vetted ki a kezemből a foglyot. Úgyis ócska, rozszant ajtó az - éjfél után magam ütöm be.

- Tedd meg, atyámfia, nem lesz belőle bajod. A bíró úgyis megszánta ezt a szegény fiút s nem fogja megsíratni, sem a te csontodat összetöretni, ha megszökött.

Hendon Hall

Mihelyt Hendon és a király annyira voltak, hogy a biztos már nem láthatta őket, őfelsége utasítást kapott, hogy siessen egy megjelölt helyre, amely a városon kívül van s várakozzék ott, amíg Hendon elmegy a fogadóba s kifizeti a szállást.

Félórával utóbb a két jóbarát vidáman poroszkált keletnek, a Hendon füles paripáin. A király most melegen és jól érezte magát, mert eldobta rongyait s magára öltötte azt az ócska gúnyát, amelyet Hendon a London Bridgen vett volt.

Hendon óvni kívánta a fiút a túlságos fáradságtól, mert ez és a rendetlen evés meg kevés alvás csak még jobban ártana bomlott elméjének, holott a pihenés, rendszeres életmód s mérsékelt mozgás nyilván siettetni fogja gyógyulását. Ép eszűnek óhajtotta látni, s szeretne volna, hogy a beteges látományok minél előbb oszoljanak el szegény kis fejéből. Ezért elhatározta, hogy csak lassan igyekszik hazafelé, ahonnan olyan sokáig volt számkivetve. Pedig türelmetlensége sarkalta, hogy éjt-napot eggyé téve siessen haza.

Körülbelül tíz mérföldnyi út után, egy nagyobb város kényelmes fogadójában szálltak meg. Az előbbi viszony itt ismét helyreállt köztük. Hendon a király széke mögött állott, mialatt emez étkezett, s felszolgált neki; azután levetkőztette, ágyba fektette, maga pedig takaróba burkolózva a földre feküdt, keresztbe az ajtón.

Másnap és harmadnap lassacskán haladtak tova, elbeszélve egymásnak élményeiket s ugyancsak mulatva egymás elbeszélésein. Hendon elmondta, hogy mennyit járt-kelt a királyt keresve, hogy járatta vele az arkangyal a bolondját keresztül-kasul az erdőn, s vezette végre vissza a kunyhóba, amikor látta, hogy sehogysem szabadulhat tőle.

- Azután - mondta - az öreg bement a hálófülkébe s tántorogva, kétségbeesetten jött vissza, azt mondván, hogy azt hitte, a fiú már visszajött s lefeküdt pihenni, de nem jött. Ó, Hendon, ott várt még egész nap; de azután elhagyta a remény s tovább indult a királyt keresni.

- És a vén *Sanctus Sanctorum* igazán szomorú volt, hogy felséged vissza nem jött, - tette hozzá Hendon. - Meglátszott az ábrázatán.

- Semmi kétségem benne! - mondta a király, s azután elbeszélte a maga történetét, amelynek hallatára Hendon sajnálta, hogy agyon nem verte az arkangyalt.

Az utazás utolsó napja alatt Hendonnak meg nem állott a nyelve. Beszélt öreg édesatyjáról, Artúr bátyjáról és sok olyat mondott el, ami nemes, nagylelkű voltukat bizonyította. Szerelmes áradozással beszélt Editről, sőt olyan vidám volt, hogy még Hughról is testvéri szelídséggel emlékezett meg.

Azután lefestette azt a jelenetet, amikor majd Hendon Hallba érnek, hogy meg lesz lepetve mindenki, s mekkora öröm és hálaadás lesz! Gyönyörű vidék az, csupa falusi ház és gyümölcsöskert s az országút buja zöld réteken visz keresztül, amelyeknek lejtői és dombjai olyanok, mintha csak a tenger hullámozását látná az ember.

A délután folyamán a hazatérő „tékozló fiú” folyvást letért az útról, hogy valamely halmocs-kára felszaladva, nem láthatná-e meg a távolban az apai házat. Ez végre csakugyan sikerült is, s ő gyönyörködve kiáltott föl:

- Amott a falu, királyom, s amott mellette a *Hall*! Tornyai ide látszanak; az az erdőség pedig rajta túl, az atyám kertje. Hej, most fogod igazán megtudni, mi a fény és pompa! Hetven szoba van a házunkban - képzel! meg huszonhét cseléd! Az aztán jó kis tanya lesz nekünk, nemde? Gyere, siessünk - emészt a vágyakozás!

Úgy siettek, amint csak lehetett, de három óra mégis régen elmúlt már, mire a faluba értek. Gyorsan haladtak rajta keresztül, s Hendon folyvást beszélt:

- Itt a templom... ugyanazzal az iszalaggal befuttatva, mint akkor - egy szálának sincs híja - nincs... Amott a fogadó, a *Vörös Oroszlán*, s túlhan a piac... Itt a mulatóhely, ott a közkút - semmi sem változott... semmi, csak az emberek... Tíz esztendő sokat változtat az embereken; némelyiket, úgy tetszik, mintha ismerném - de engem egyik sem ismer...

Így pergett a nyelve tovább. Csakhamar kiértek a faluból s egy kanyargós, keskeny úton haladtak tova, amelyet kétfelől magas eleven sövény szegélyezett. Nemsokára egy magas, faragványokkal díszített kőkapun tágas, virágos kertbe léptek.

Nagyúri épület állt előttük.

- Üdvözlégý Hendon Hallban, királyom! - kiáltott föl Miles. - Ah, micsoda nagy nap ez! Atyám és bátyám, meg Lady Edith az első pillanatban úgy odalesznek az örömtől, hogy szemük és ajkuk csak rajtam fog csüngeni s téged látszólag hidegen fogadnak. De ne törődjél vele - csakhamar máskép lesz az. Mert ha megmondom nekik, hogy mim vagy s milyen nagyon szeretlek, meglásd, hogy a szívükbe vesznek a Miles Hendon kedvéért s házuk és szívük örökre a tied lesz!

A következő pillanatban a nagy bejárás előtt leugrott a földre, lesegítette a királyt, azután megfogta a kezét s befelé sietett vele. Néhány lépéssel egy tágas terembe jutott; ott, több sietséggel mint szertartással, leültette a királyt s azután egy fiatal ember felé szaladt, aki a pattogó tűzzel szemközt egy íróasztal előtt ült.

- Ölelj meg, Hugh! - kiáltott föl - s mondd, hogy örülsz megjöttömnek! És hívd elő atyánkat, mert az otthon nem otthon addig, amíg kezét nem érintem, arcát nem látom és hangját nem hallom ismét!

De Hugh, miután pillanatnyi meglepetést árult el, hátrahúzódot s komolyan meredt az idegenre, mintha először sértve érezné magát méltóságában, azután pedig csodálkozó kíváncsisággal, amelybe látszólag szánalom is vegyült, nézett rá. Majd szelíd hangon megszólalt:

- Elméd zavartnak látszik, jó idegen; nyilván sok nélkülözést és sanyarúságot szenvedtél, a rossz világban. Arcod s ruhád erre vall. Kinek nézel engem?

- Kinek nézlek? Hát kinek másnak, mint aki vagy? Hugh Hendonnak! - mondta Miles élesen.

Amaz ugyanazon a szelíd hangon folytatta:

- És kinek képzeled magadat?

- A képzelődésnek ehhez semmi köze. Avagy nem ismersz-e engem bátyádnak, Miles Hendonnak?

A Hugh arcán örvendező meglepetés látszott s így kiáltott föl:

- Hogyan! Nem tréfálsz? Avagy a halottak föléledhetnek-e? Dícsértessék az Isten, ha úgy van! Szegény elveszett fiunk annyi sanyarú év után visszakerülhetne karjainkba! Ó, nem hihetem, nem merem hinni ezt az örömet! Gyorsan, gyer a világosságba - hadd nézzelek meg jól!

Karon ragadta Milest, odavonszolta az ablakhoz s falni kezdte a szemével tetőtől talpig, jobbra-balra forgatva és forgolódva maga is, hogy mindenfelől megnézze. A hazatért „tékozló fiú” pedig örömtől lángholva mosolygott, nevetett, kacagott, bólintgatott s folyvást beszélt:

- Nézz meg csak, öcsém, nézz meg jól, ne félj; egyetlen tagot és vonást sem fogsz találni, amely nem állja a próbát... Vizsgálj, fürkéssz kedved szerint, jó Hugh öcsém, én igazán a te Milesod vagyok, a te régi Milesod, az elveszett bátyád, nemde?... Ó, nagy nap ez, mondtam

én, hogy nagy nap! Nyujtsd ide a kezedet, az arcodat... Istenem, úgy tetszik, mintha megölné a nagy öröm!

S azzal nyakába akart borulni öccsének; de Hugh visszahárította kezével, azután pedig szomorúan horgasztotta fejét a mellére s meghatottan mondta:

- Ó, Istenem, adj erőt e fájdalmas csalódás elviselésére!

Miles bámultában egy pillanatig nem tudott szólni. Azután fölkiáltott:

- Miféle csalódás? Hát nem vagyok-e a bátyád?

Hugh szomorúan rázta meg a fejét s szólt:

- Kérem az eget, hogy annak bizonyulj s hogy más szemek megtalálják azt a hasonlatosságot, amelyet az enyém nem lát. Hajh, attól félek, a levél igazat mondott.

- Micsoda levél?

- Amely hat-hét éve érkezett a tengeren túlról. Azt hozta hírül, hogy öcsém a csatamezőn elesett.

- Hazudott! Hívd elő atyámat - ő rám ismer.

- A holtakat nem lehet előhívni.

- Meghalt?...

Milesnek a hangja eltompult, ajkai reszkettek.

- Atyám meghalt! Ó, ez szomorú ujság. Örömöm fele oda van... De kérlek, engedd látnom Artúr bátyámat - ő rám ismer; rám ismer és vigasztalni fog.

- Ő is meghalt.

- Isten irgalmazza!... Meghaltak mind a ketten. A jókat magához vette az ég s a rosszat - bennem - meghagyta!... Az Istenre kérlek, ne mondd legalább, hogy Lady Edith...

- Meghalt?... Nem, ő él.

- Hála legyen az égnek, akkor örömöm ismét teljes! Siess, testvér, vezesd elém; ha ő mondja, hogy én nem vagyok én - de nem fogja mondani, nem, nem; ő ismerni fog - oktan voltam, hogy kételkedtem. Hozd elő - és hozd elő a régi cselédeket - ők is rám fognak ismerni.

- Csak öt maradt életben közülök: Péter, Halsey, Dávid, Bernard és Margaret.

Azzal Hugh kiment a szobából s Miles szótlán állott egy pillanatig, azután járkálni kezdett s azt mormogta magában:

- Az öt gazember túlélte a huszonkét becsületest - milyen különös!...

Tovább járkált föl s alá, magában mormolva; a királyról egészen megfeledkezett. Emez aztán komolyan, az igazi részvét hangján mondá:

- Ne búsulj, jó ember; vannak a világon mások is, akiket megtagadnak s joguktól elütnek. Nem egyedül vagy.

- Ó, királyom, - kiáltott föl Hendon, kissé elvörösödve - ne ítéld el te is - várj s meg fogod látni. Nem vagyok csaló. - Lady Edith lesz a megmondója, a birodalom legédesebb ajkairól fogod hallani az igazoló szót. Én csaló? Avagy nem ismerem-e ezt az ódon hajlékot, őseim arcképeit e falakon s mindazt, ami körülöttünk van? Itt születtem és nevelkedtem, mylord; igazat mondok; téged nem akarnálak megcsalni s ha senki se hinne is szavamnak - kérlek, csak *te* ne kétkedjél bennem - nem tudnám elviselni.

- Nem kétkedem benned - mondta a király gyermekies egyszerűséggel és hittel.

- Köszönöm, ó, mennyire köszönöm! - kiáltott föl Hendon meghatottan.

A király pedig hozzátette:

- Hát te kétkedel én bennem?

Hendont bűnös öntudat hozta zavarba s örült, hogy ép e pillanatban nyílt meg az ajtó, fölmentvén őt a felelettől.

Hugh jött be egy gazdagon öltözött bájos nővel és több egyenruhás cseléddel.

A hölgy lassan, lehajtott fővel, földre süttöt szemmel jött előre. Arca kimondhatatlanul szomorú volt.

Miles e fölkiáltással sietett előre:

- Ó, Edith! én édesem...

De Hugh kezével visszaterelte s így szólt a lédihez:

- Nézz reá. Ismered?

Miles hangjára a nő összerázkódott s elpirult, majd reszketni kezdett. Szótlanul állt néhány pillanatig; azután lassan fölemelte fejét s rémült tekintettel nézett Miles szemébe; arcából csöppenként oszlott el a vér s csak a halál fakó sápadtsága maradt rajta: azután olyan hangon, mely époly elhaló volt, mint arca, így szólt:

- Nem ismerem...

S fájdalmas nyögéssel és elfojtott zokogással fordult meg és kitántorgott a szobából.

Miles Hendon egy székre roskadt s két kezébe rejtette arcát.

Szünet mulva Hugh így szólt a cselédekhez:

- Megnéztétek? Ismeritek?

Azok fejüket rázták. Hugh pedig azt mondta:

- A cselédek nem ismernek, jó uram. Attól félek, tévedés van a dologban. Láttad, hogy hitvesem sem ismer.

- *Hitvesed...*

A másik pillanatban pedig Hugh-t falhoz nyomta a nyakát szorító vasmarok.

- Ó, te rókaelkű pribék! Most már mindent értek. Magad írtad a halálomat hirdető hazug levelet s elrabolt mátkám és jószágom lett a béred!... Eredj - eredj innen, mert becsületes katona voltomat még be találnám szennyezni egy ilyen hitvány embercsúfjának a megölésével!

Hugh vörös arccal, csaknem megfulladva tántorgott a legközelebbi székhez s megparancsolta a szolgáltnak, hogy fogják el és kötözzék meg a gyilkos idegent.

A cselédek haboztak s az egyik így szólt:

- Kardja van, Sir Hugh, mi pedig fegyvertelenek vagyunk.

- Kardja! Hát nem elegenden vagytok ellene? Üssetek rajta, mondom!

De Miles figyelmeztette őket, hogy gondolják meg a dolgot s hozzátette:

- Ismertek a régi időből - nem változtam. Gyertek rám, ha tetszik.

Ez az emlékeztetés éppenséggel nem bátorította föl a cselédeket.

- Takarodjatok, gyáva pulyák, fogjatok fegyvert s őrizzétek az ajtókat, amíg a poroszlóért küldök! - szólt Hugh s kifelé indult.

A küszöbön visszafordult Mileshez:

- Jó lesz meg nem kísértened a szökést. Úgyis hasztalan lenne.

- Szökést? Ha csak ez a bajod, ne aggódjál. Mert Miles Hendon az ura Hendon-Hallnak és minden tartozékának. Ne félj - itt marad.

Megtagadva

A király gondolkozva ült néhány pillanatig, azután föltekintett s így szólt:

- Különös - felette különös. Nem értem.
- Nem, Sire, nem különös. Jól ismertem az öcsémet s ez a magaviselete csak természetes. Gonosz volt születésétől fogva.
- Ó, nem órála beszélek én, Sir Miles.
- Nem órála? Hát kiről? Mi a különös?
- Hogy nem keresik a királyt.
- Micsoda? Nem értem.
- Valóban? Hát nem találod különösnek, hogy az ország nincs tele futárokkal és hírnökökkel, akik keressenek és személyem leírását hirdessék? Avagy nem okoz-e nyugtalanságot, hogy az állam feje eltűnt? Hogy elvesztem és sehol sem találják?
- Igaz, királyom, ezt el is feledtem.

Hendon felsóhajtott s azt mormogta magában:

- Szegény beteg kis elme - most is a maga álmán évdik.
- De van egy tervem, amely mind a kettőnkön segíteni fog. Levelet írok három nyelven: deákul, görögül és angolul s holnap reggel elsietsz vele Londonba. Senkinek oda nem adod, csak nagybátyámnak: Lord Hertfordnak: ha elolvassa, tudni és hirdetni fogja, hogy én írtam. S akkor utánam küld.
- Nem jobb volna-e, királyom, ha itt maradnánk, amíg a magam jussát kivívom s kezembe veszem a birtokaimat? Akkor sokkal könnyebben...

A király parancsolóan vágott szavába:

- Hallgass! Mik a te csekély birtokaid, aprólékos érdekeid egy nemzet ügyeivel s a trón jogával szemben?

Azután szelídebben, mintha előbbi szigorúságát sajnálná, hozzátette:

- Engedelmeskedjél s ne félj; én fogom kiadni a te igazadat s nagyobbá teszek, mint amilyen voltál. Meg fogok emlékezni szolgálatodról s megjutalmazlak.

S azzal fogta a tollat és munkához látott. Hendon egy darabig szerető szemmel csüngött rajta s így szólt magában:

- Ha sötét volna, igazán azt hinném, hogy *király* beszélt. Nem lehet tagadni, hogy amikor feljön a hava, úgy dörög és villámlik, mint aki igazi király. Vajjon hol tanulta? Nézze meg az ember, milyen elégedetten írka-firkál s azt gondolja, hogy ákom-bákomjai csupa deák meg görög betűk... és ha csak valami ügyes fogást ki nem gondolok, amivel másra terelem az esztét, kénytelen leszek holnap útra kelni, vagy legalább úgy tenni, mintha mennék.

A másik pillanatban Miles ismét a maga bajára gondolt. S ebbe annyira belemerült, hogy amikor a király átadta neki az írást: öntudatlanul, gépiesen dugta zsebre...

- Milyen csodálatos volt a magaviselete - így töprenkedett. - Azt is hiszem, hogy rám ismert és azt is, hogy nem ismert meg. Lehetetlen, hogy meg ne ismerte volna arcomat, hangomat. Ez bizonyos. De azt mondta, hogy nem ismer. Ennek is igaznak kell lenni - mert ő nem tud

hazudni. Hol az igazság?... De ni, sejtem már. Meglehet, Hugh kényszerítette, hogy hazudjék. Hiszen olyan félénknek látszott - igen, igen, Hugh kényszerítette. De fölkeresem s most, hogy Hugh elment, meg fogja mondani az igazat. Vissza fog emlékezni a régi időkre, amikor játszótársak voltunk s ettől majd ellágyul a szíve és igaz vallomást tesz. Nem áruló az ő vére - nem, mindig becsületes, igazlelkű volt. Szeretett egykor - ez a biztosítékom; mert akit egyszer szeretünk, azt nem árulhatjuk el.

S ezzel az ajtó felé indult. Abban a pillanatban lépett be Lady Edith. Nagyon sápadt volt, de erős léptekkel jött előre s magaviselete csupa kellem és méltóság volt. Arca most is olyan volt, mint előbb.

Miles boldog bizalommal sietett elébe, de ő egy alig észrevehető taglejtéssel megállította. Miles nem mozdult.

Lady Edith leült s neki is széket mutatott. Ez az idegenszerűség annyira meglepte Milest, hogy azt kérdezte magától, vajjon ő csakugyan az-e, akinek mondja magát?

- Jó idegen, azért jöttem, hogy megintselek. Lehet, hogy az örülteket nem lehet képzelgésükről lebeszélni, de talán rá lehet őket bírni arra, hogy kerüljék a veszedelmet. Elhiszem, hogy te igaznak gondolod azt, amit mondasz s ezért nem vagy vétkes, - de ne időzzél itt, mert ez a hely veszedelmes.

Erősen a szemébe nézett Milesnek egy pillanatig s azután nyomatékosan tette hozzá:

- Annál veszedelmesebb, mert valóban hasonlítasz ahhoz, amilyenné a mi elveszettünk lett volna, ha életben marad.

- Nagy Isten, mylady, hiszen az vagyok!

- Hiszem, hogy annak gondolod magadat; nem kétkedem becsületes voltodban - de intelek. Férjem ura ennek a vidéknek; hatalma szinte korlátlan; a nép jóléte, ínsége az ő akaratától függ. Ha nem hasonlítanál ahhoz, akinek mondod magadat, férjem nem törődne a képzelődéssel. De én jól ismerem őt: tudom, mit fog tenni. Mindenkinek azt fogja mondani, hogy eszelős gazember vagy és utána mondani mindenki.

Ismét merően nézett Milesra s hozzátette:

- Ha *valóban* Miles volnál, s tudná ő és tudná mindenki - jól megérts - époly veszedelmes ember volnál, büntetésed époly bizonyos volna. Megtagadna és senki sem lenne olyan merész, hogy pártodat fogja.

- Ezt elhiszem, - mondta Miles keserűen. - Az a hatalom, amely a játszótársat rábírhatja arra, hogy elárulja és megtagadja hű barátját: valóban számíthat engedelmességre ott, ahol az élet és kenyér forog szóban, nem pedig a pusztaság becsülete és szeretet pókháló-kötelékei.

A hölgy arca egy pillanatra gyöngén elpirult. Földre sütötte szemét, de tekintete semmit sem árult el s így folytatta:

- Intettelek, s még egyszer intelek: távozzál. Mert az az ember semmivé tesz. Zsarnok ő, aki kegyelmet nem ismer. Én, láncra kötött rabja, jól tudom azt. Szegény Miles és Artúr, s az én drága gyámom, Sir Richard, megszabadultak tőle és békén vannak. Jobb volna neked is velük lenni, semmint itt maradni e gonosztevő körmei közt. Követelésed őt címében és birtokaiban fenyegeti; bántalmazta saját házában - véged van, ha itt maradsz. Menj... ne tétovázz. Ha nincs pénzed, vedd ezt az erszényt, kérlek, s vesztegesd meg vele az öröket, hogy bocsássonak ki. Ó, fogadd szavamat, s menekülj, amíg lehet.

Miles egy kézmozdulattal visszautasította az ersényt és föllállott.

- Csak egyet kérek tőled, - mondta. - Nyugtasd rajtam a szemedet, hogy lássam: kiállod-e tekintetemet. Most pedig felelj: én vagyok-e Miles Hendon?

- Nem ismerlek.

- Esküdjél meg rá!

Halk, de érthető volt a felelet:

- Esküszöm.

- Ah, ez már hihetetlen!

- Menekülj! Miért vesztegetnéd a drága időt? El! mentsd meg magadat!

E pillanatban a poroszlók berontottak a szobába, s nagy tusakodás kezdődött. Hendont csakhamar legyőzték és elhurcolták. Vele a királyt is megkötözték, s börtönbe kísérték mindkettőjüket.

Börtönben

A cellák mind tele voltak, s így barátainkat egy tágas, nagy szobába láncolták, ahová a kisebb vétséggel vádolt embereket szokták tenni. Volt ott vagy húsz bilincsre vert férfi és asszony, fiatal és idős egyaránt. A király keserűen zsörtölt a hallatlan méltánytalanság ellen, amely rajta esett, de Hendon komor és hallgatag volt.

Egészen elkábult. Örömmel eltelve érkezett haza, azt várta, hogy mindenki tárt karokkal fogadja s íme ehelyett börtönbe került. Azt sem tudta, siralmasnak vagy nevetségesnek találja-e a sorsát. Olyanformán érezte magát, mint aki szívárványt vár s mennykövet talál.

Elgondolkozott Edith magaviseletén, de semmit sem tudott belőle kiokoskodni. Ráismert-e, nem ismert-e? Zavarbaejtő kérdés, amely sokáig zaklatta, s végre is abban állapotodott meg, hogy ráismert, de önérdekből megtagadta. Átkozni szeretete volna - de az az édes név olyan sokáig volt szent előtte, hogy nyelve nem állott rá az átokra.

Szenyes és rongyos rab-takaróikba burkolózva, Hendon és a király nyugtalanul töltötték az éjszakát. A megvesztegetett börtönőr néhány rabnak italt csempészett be; azok aztán danoltak, verekedtek, duhajkodtak. Végre éjfél után egy férfi megtámadott egy asszonyt s csaknem agyonütötte béklyóival, mielőtt a börtönőr segítségére jöhetett volna. A börtönőr aztán úgy állította helyre a békét, hogy agyba-főbe verte a rabot, s a lárma végre megszűnt. Aki aztán a két sebesült nyöszörgésével és jajgatásával nem törődött: nyugodtan alhatott.

A hét napjai és éjszakái meglehetősen egyhangúságban teltek. Naponkint számosan jártak ott, akiknek arcára Hendon többé-kevésbé emlékezett, megnézni és szidalmazni a „csalót.” Éjjel meg a dulakodás, ordítózás folyt rendszeresen.

Végre mégis történt valami változás. A börtönőr egy öreg embert vezetett be s így szólt hozzá:

- A gazember itt van; jártasd körül azt a vén szemedet: megismered-e, hogy melyik.

Hendon fölnézett s kellemesen volt meglepve.

- Ez Blake Andrews, - mondta magában, - atyámnak régi cselédje, becsületes, jó lélek. Legalább az *volt*. Ma már mind hazug gazember. Tudom, hogy rám ismer - de ő is meg fog tagadni, mint a többi.

Az öregember körülnézett a szobában, sorba nézett minden arcot s végre így szólt:

- Nem látok én itt mást, mint uccasöpredéket. Melyik volna az?

A börtönőr elnevette magát.

- Nézd meg csak ezt a nagy kamaszt, s mondj róla véleményed.

Az öreg közelebb ment Hendonhoz, megnézte hosszan, komolyan, aztán fejét csóválva így szólt:

- No ez ugyan nem Hendon - sohasem is volt.

- Helyes! Látom, hogy ép még ez a vén szem. Ha Sir Hughnak volnék, elővenném ezt a jöttment sehonnait és...

További szó helyett a börtönőr lábujjhegyre emelkedett, mintha hurokkal húzná föl magát s egyúttal hörgött hozzá, megfulladást jelezve. Az öreg haragosan tette hozzá:

- Adjon hálát az Istennek, ha rosszabbul nem jár. Ha az én kezemben volna a gazember, nyárson süttetném meg!

A börtönőr hiéna-módra kacagott s azt mondta:

- Mondd meg neki a véleményedet. A többi is úgy tesz vele. Jóízű mulatság.

S ezzel kibotorkált a folyosóra. Az öreg pedig térdre bocsátkozott s azt susogta:

- Áldom az eget, hogy visszajöttél, jó gazdám. Hét esztendeje hiszlek holtnak, s íme itt vagy, elevenen! Rád ismertem, amint megláttalak; hej be nehéz is volt érzéketlennek maradni s csupa söpredéket látni itt. Öreg ember vagyok, Sir Miles, és szegény; de szólj egy szót s én elmegyek és kikiáltom az igazat, ha hurokra kerülök is miatta.

- Nem, - szólt Hendon, - ne tedd. Neked ártana, nekem pedig úgysem használna. De köszönöm ezt is, mert visszaadtad valamennyire az emberekben való hitemet.

Az öreg szolga igen értékesé vált Hendonra és a királyra nézve; mert napjában többször is eljött „a csalót szidni”, s mindannyiszor becsempészett valami jóféle ennivalót és hírt is hozott a külvilágból. A nyalánkságokat Hendon a királynak tartogatta; azok nélkül őfelsége talán ki sem állotta volna a rabságot, mert a durva, rossz eledelt, amelyet a börtönőr hozott, nem bírta megenni.

Andrewsnak rövidebb kellett szabnia látogatásait, nehogy gyanut gerjessen; de azért sok értesítést hozott minden alkalommal. Csak suttogva mondta el Hendonnak, közben-közben hangos szidalmakkal illetve őt - a többiek kedvéért.

Így aztán lassacskán megtudta Hendon a családja történetét. Artúr hat évvel ezelőtt halt meg. Ez a veszteség, meg az, hogy Milesről semmi hír sem érkezett, beteggé tette az apát. Közeledni érezte halálát s egyesülve óhajtotta látni Hughot és Editet, mielőtt elköltöznék; de Edith mindig halasztásért könyörgött, folyvást remélve, hogy Miles hazajön. Ekkor aztán megérkezett a haláláról szóló levél. Ez a csapás végkép lesújtotta Sir Richardot. Halálán érezte magát s most ő és Hugh még jobban sürgették az egybekelést. Edith egy hónap haladékot kért, azután másik, végre harmadik hónapot. Azután az egybekelés megtörtént Sir Richard halálos ágya mellett. Boldog házasság bizony nem lett belőle. A szomszédban azt suttogták, hogy a fiatalasszony nem sokkal a menyegző után férje írásai közt megtalálta a végzetes levél eredetijét s most azzal vádolta férjét, hogy ezzel a hamisítvánnyal siettetett a házasságot és atyja halálát. Hogy Hugh kegyetlenül bánt Lady Edithel meg a cselédekkel, azt sokaktól lehetett hallani. Atyja halála után pedig minden képmutatásról letett és könyörtelen parancsolója lett mindazoknak, akik tőle függtek.

Andrews elbeszéléseiben olyan dolog is volt, amit a király élénk érdeklődéssel hallgatott:

- Azt beszélik, hogy a király eszelős. De kérlek, ne mondd, hogy tőlem tudod, mert erről beszélni: halál.

Őfelsége rámeredt az öregre, így szólt:

- A király *nem* eszelős, jó ember; s javadra lesz, ha ilyen felségárulás helyett inkább olyan dolgon jártatod az elmédet, amihez több közöd van.

- Mi lelte ezt a fiút? - kérde Andrews elálmélkodva.

Hendon intett neki a szemével s az öreg nem bolygatta a dolgot, hanem folytatta elbeszélését:

- Az öreg királyt egy-két nap múlva, e hó 16-án temetik el Windsorban, az új királyt pedig 20-ikán koronázzák meg a Westminsterben.

- Úgy vélem, előbb meg kell találni, - mormogta őfelsége; azután pedig nyugodtan tette hozzá: - De majd gondjuk lesz rá... s magamnak is.

- Az Isten szerel...

Az öreg nem mondta tovább, mert Hendon megint intett neki. Folytatta hát a pletykázást:

- Sir Hugh nagy reménységgel megy föl a koronázásra. Bizton hiszi, hogy főméltóságra emelik, mert kegyeltje a lord-protectornak.

- Micsoda lord-protectornak? - kérdezte őfelsége.

- A somerseti herceg ő kegyelmességének.

- Micsoda somerseti hercegnek?

- Hiszen csak egy van: Seymour. Hertford grófja.

A király hevesen kérdezte:

- Hát *mióta* herceg és lord-protector ő?

- Januárius utolsó napja óta.

- És ugyan kérlek, ki tette azzá?

- Hát ő maga, meg a Nagy tanács - a király hozzájárulásával.

Őfelsége hátrahökkent s fölkiáltott:

- *Király?* Miféle király, jó ember?

- Az ám, miféle király! (Az Isten szerelméért, mi lelte ezt a gyereket?) Mivelhogy csak egy királyunk van, nem nehéz a felelet: hát ő szent felsége, hatodik Edvárd király, akit Isten tartson! Az ám, és mondhatom, hogy kedves, jóra való kis fattyú; akár eszelős, akár nem - és azt mondják, hogy napról-napra javul - mindenki csak dicséri; és áldja is mindenki, könnyörögvén az éghez, vajha sokáig uralkodnék Anglián; mert emberségesen kezdte, megmentvén az öreg norfolki herceg életét; most pedig azon fáradozik, hogy eltörölje a legkegyetlenebb törvényeket, amelyek a népet elnyomják és sanyargatják.

Ez a hír néma ámulatba ejtette őfelségét, s olyan mély és szomorú tűnődésbe esett, hogy semmit sem hallott többé az öreg pletykájából.

Azon gondolkozott, vajjon az a „kis fattyú” nem a koldusfiú-e, akit ő a maga ruhájában hagyott a palotában? Ez nem igen látszott lehetségesnek, mert magaviselete és beszéde nyilván elárulta volna, ha a velszi hercegnek mondta volna magát. Ekkor pedig kikergették volna és keresésére indultak volna az igazi királyfinak.

Lehetséges-e, hogy az udvar valami nemesi sarjadékot ültetett az ő helyébe? Nem; mert azt nagybátyja nem engedte volna; ő mindenható s bizonyos, hogy minden ilyen mozgalmat elfojtott volna.

A töprengés nem használt a fiúnak semmit; minél inkább iparkodott megfejteni a titkot, annál jobban belezavarodott s minél jobban fájt bele a feje, annál rosszabbul aludt.

Óráról-órára türelmetlenebbül várta, hogy Londonba juthasson; s rabsága egyre elviselhetlenebbé vált.

Hendonnak minden mesterkedése kudarcot vallott nála: nem tudta megvigasztalni. De két asszonynak, akik melléje voltak láncolva, jobban sikerült ez. Szelíd gondozásuk alatt megtalálta a lelki békét s tanult egy kis türelmet is. Igen megszerette őket. Kérdezte, hogy miért kerültek fogságba, s amikor azt mondták, hogy azért, mert baptisták, elmosolyodott és azt kérdezte:

- Hát olyan bűn az, hogy börtönbe zárják érte az embert? Ezt sajnálom, mert el foglak benneteket veszíteni - hiszen ily kicsiségért nem tartanak itt benneteket sokáig.

Az asszonyok nem feleltek, de arcuk nyugtalanná tette a fiút.

- Nem szóltok... - mondta. - Kérlek, legyetek jók hozzám és mondjátok meg... Nem lesz más büntetések, nemde? Kérlek, mondjátok, hogy ettől nem kell félnetek.

Az asszonyok másról akartak beszélni, de ő aggódni kezdett s így folytatta:

- Megostoroznak tán?... Nem, nem lehetnek olyan kegyetlenek! Mondjátok, hogy nem. No, ügye, hogy nem?

Az asszonyok arca zavart és szomorúságot árult el; de kitérni a kérdés elől nem lehetett; egyikük hát - elfulladó hangon - így szólt:

- Ó, kedves gyermek, megrepszted a szívünket!... Isten majd megsegít, hogy elviseljük a...

- Ez vallomás! - kiáltott közbe a király. - Hát csakugyan megostoroznak azok a köszívű nyomorultak! De ó, ne sírjatok, nem nézhetem. Bátorság - idejekorán fogok visszajutni jogaimba, hogy megmentsélek ettől a keserves sorstól. S megteszem!

Amikor a király reggel fölébredt, az asszonyok már nem voltak mellette.

- Megszabadultak! - mondta örömmel; s szomorúan tette hozzá: - De jaj nekem! mert ők voltak vigasztalóim.

Mindegyikük egy kis szalagot tűzött volt a ruhájába emlékül. A király föltette magában, hogy megtartja ez emlékeket, s hogy nemsokára fölkeresteti kedves asszony-barátait s királyi oltalmába veszi őket.

A börtönőr most bejött néhány emberrel s azt parancsolta nekik, hogy vezessék ki a rabokat az udvarra. A király igen megörült: milyen áldás lesz, ismét látni a kék eget s szívni a friss levegőt! Bosszankodott és zsörtölődött a poroszlók lassúsága miatt, de végre rá is került a sor, feloldozták s azt mondták neki, hogy Hendonnal együtt menjen a többi rab után.

A kövel kirakott négyszögű udvaron sorba állították őket a fal mellé, eléjük kötelet feszítettek, s poroszlók is vigyáztak rájuk. Hűvös, borongós reggel volt, az éjjel esett hó vékony leple borított el mindent. Olykor téli szél süvöltött végig az udvaron, föl-fölkapva a zizegő havat.

Az udvar közepén bitófához kötve két asszony állott. A király nyomban volt barátaira ismert bennük, összerázkódott s így szólt magában:

- Ah, hát nem bocsátották őket szabadon! Hogy még az ilyeneknek is meg kell ismerniök az ostort!... és Angliában!... Ez a szégyen: nem valami pogány országban, hanem a keresztény Angolhonban! Megostorozzák őket; és nekem, akit ők szelíden ápoltak, néznem kell ezt a nagy igaztalanságot. Különös - különös, hogy én, a hatalomnak kútfeje e széles birodalomban, nem tudom őket megoltalmazni. De vigyázzanak magukra a gazok, mert eljő a nap, amikor számadásra vonom őket ezért. Minden ütésért százat fognak érezni!

Széles kapu nyílt meg, s nagy tömeg polgár tódult be. Körülsereglették a két asszonyt s eltakarták a király szeme elől. Egy pap lépett be, keresztülment a tömegben, amely őt is eltakarta. A király most szóváltást hallott, mintha kérdések és feleletek lettek volna, de nem érthette, hogy mit beszélnek. Azután valami nagy készülődés, sürgés-forgás következett, hivatalnokok jöttek-mentek a sokaságnak azon a részén keresztül, amely távolabb állott, a női oldalon, s a nép lassankint elcsöndesedett.

Most parancsszóra kétfelé oszlott a tömeg s a király olyat látott, amitől a velő is megfagyott csontjaiban.

A két asszonyt fahasábokkal rakták körül s egy térdeplő ember ép most gyújtott a máglya alá.

Az asszonyok lehajtották fejüket s kezükkel eltakarták arcukat. A sárga lángok fölfelé kezdtek kapaszkodni a recsegő, pattogó hasábok közt s kék füstgomolyok szálltak tova a széllel. A pap fölemelte kezeit s imádkozni kezdett; ép ekkor két fiatal leány szaladt be a nagy kapun s szívszaggató sikoltozással rohant a két asszonyhoz. De a poroszlók nyomban elrántották őket onnan; az egyik erős kézben volt, de a másik elszabadult s azt mondta, hogy együtt akar meghalni édesanyjával. Mielőtt megragadhatták volna, már átölelte anyját. Megint visszarántották, de a ruhája égett. Három ember fogta, ruhája égő részeit pedig letépték róla s lángolón dobták félre; ő pedig ezalatt folyvást küszködött, hogy kiszabadítsa magát. Azt mondta, hogy most már egyedül lesz a világon: engedjék meg, hogy együtt haljon meg az édesanyjával.

A két lány egyre sivalkodott s szabadságért küszködött, de lármájukat egyszerre csak velőtrázó jajveszéklés kiáltotta túl. A király az őrjöngő lányokról a máglyára nézett, azután pedig elfordult, a falhoz nyomta hamuszínűre vált arcát s nem nézett többé semmit.

Azt mondta magában:

Amit ebben az egy rövid pillanatban láttam, soha el nem múlik emlékezetemből, hanem mindörökre benne marad. Látni fogom minden nap, arról leszen álmodásom minden éjjel - holtomig. Vajha vak lettem volna!

Hendon szemmel tartotta a királyt. Elégülten mondá magában:

- Bomlottsága javul; megváltozott s szelídebbé lett. Ha akaratát követi, rádörgött volna e pribékekre, azt mondván, hogy király s parancsolja, hogy bocsássák el az asszonyokat bántatlanul. Kórsága nemsokára elmúlik s szegény kis elméje ismét ép leszen. Adja Isten mielőbb.

Ugyanaznap több rabot hoztak be éjszakára, hogy másnap a birodalom különböző helyeire szállítsák őket büntetésüket elszenvedni. A király beszélgetett velük; mert elejétől fogva föltette magában, hogy valahányszor alkalma nyílik, okulást szerez királyi hivatalához a foglyok kikérdezéséből. Elbeszélésük összefacsarta a szívét. Az egyik szegény féleszű asszony volt, aki egy takácstól egy-két rőf vásznat lopott, - felakasztják érte. A másikat azzal vádolták, hogy lovat lopott; bizonyíték nem volt rá, s ő már azt hitte, hogy megmenekült a huroktól; de nem; alig bocsátották szabadon, ismét befogták, amiért a király parkjában megölt egy őzet; ezt rábizonyították, s most gályára viszik. Egy inasgyerek is volt ott, akinek az esete különösen elszomorította a királyt; a fiú ugyanis azt beszélte, hogy egy este egy sólymot talált, amely a gazdájától elszállott; ő hazavitte: azt gondolta, hogy szabad. De a bíróság lopásért halálra ítélte.

A királyban forrt a düh ez embertelenségek miatt s azt kívánta Hendontól, hogy törjön ki a börtönből és siessen vele a Westminsterbe, hogy trónjára ülhessen s kormánypalcáját kegyelemmel emelhesse e boldogtalanok feje fölé és megmentse életüket.

- Szegény gyermek, - sóhajtott Hendon, - ezek a szomorú elbeszélések visszahozták a kórságát. Pedig most már nemsokára kigyógyult volna.

A foglyok közt volt egy öreg ügyvéd is, erősarcú, félelmetlen ábrázatú. Ezelőtt három évvel vádlevelet írt a lord-kancellár ellen, igazságtalansággal vádolva őt. Emiatt pellengéren levágták a füleit, kirekesztették az ügyvédi karból s azonkívül 3000 fontnyi bírságra és örökös fogságra ítélték. Nemrég ismételte a vétségét; ezért arra ítélték, hogy elveszítse „azt is, ami füleiből megmaradt”, fizessen 5000 fontnyi bírságot, két orcájára bilyogot süssenek, maga pedig holtiglan börtönben maradjon.

- Tisztességes forradások ezek, - mondta s visszasimította ősz haját, amely alatt füle csomkjai látszottak.

A király szeme szenvedélytől lángolt. Így szólt:

- Senki sem hisz bennem - te sem. De jól van. Egy hónap leforgása alatt szabad léssz; és azok a törvények, amelyek meggyaláztak téged és megszegyenítették az angol nevet, ki lesznek törölve a törvénykönyvekből. A világ rosszul van alkotva. A királyoknak saját törvényeikhez kellene iskolába járniok, hogy kegyelmességet tanuljanak.

Az áldozat

Ezalatt Miles meglehetősen belefáradt a fogságba és tétlenségbe. De végre nagy öröme elérkezett a tárgyalás ideje s ő úgy vélekedett, hogy örömmel fog üdvözölni bármilyen ítéletet is, csak fogság ne legyen. De csalódott magában. Mert ugyancsak dühbe jött, amikor „gaz csavargó”-nak hallotta magát nevezni s kétórai kalodában-ülésre ítélték, amiért Hendon Hall urát tetteleg bántalmazta. Azt az állítását, hogy ő testvére volna beperlőjének s jog szerint való örököse Hendon címének és birtokainak, figyelembe sem vették, mint olyasmit, ami szóra sem érdemes.

Mialatt a székelyen helyére vezették, vesztettül káromkodott és fenyegetőzött, de nem jól járt vele; a poroszlók durván vonszolták tovább s azonfelül gorombaságáért meg-megütlegelték.

A király nem törhetett keresztül a csőcseléken, amely Hendon után tolongott: hátul volt hát kénytelen menni, távol hű barátjától és szolgájától. Csaknem őt magát is kalodára ítélték, amiért ilyen rossz társaságban volt, de tekintve fiatal korát, beérték egy kis leckézéssel és intéssel.

Amikor a tömeg végre megállott, a király addig futkosott köröskörül, amíg végre befurakodhatott. Ott ült az ő szegény csatlósa a székelyen-kalodában, céltáblája gyanánt a piszkos csőcselék durva tréfáinak - az angol király belső szolgája!

Edvárd hallotta volt, amikor az ítéletet kimondták, de felét sem értette. Dühét most felforrt, amint a rajta esett újabb méltatlanság érzete föltámadt benne - és ki is tört belőle a másik pillanatban, amint egy tojást látott a levegőben repülni, mely aztán a Hendon képén loccsant szét, s a tömeg ordítózva mulatott ezen. Odaugrott a fölügyező biztoshoz s így kiáltott föl:

- Micsoda gyalázat ez?... Ő az én szolgám - bocsásd szabadon! Én vagyok a...

- Ó, az Istenért - kiáltott föl Hendon rémulten - vesztedet okozod. Ne törődjél vele, jó biztos, örült szegény.

- Ne félj, jó ember, eszemben sincs, hogy törődjem vele. Csak megtanítom egy kicsit.

S odafordult egy poroszlóhoz, mondván:

- Kóbstoltsd meg csak az ostorodat ezzel a kis bolonddal, hadd tudjon emberséget.

- Helyes, húzzatok rá vagy hatot, - javasolta Sir Hugh, aki odalovagolt, hogy egy pillantást vessen az ítélet végrehajtására.

A királyt megragadták. Még csak nem is ellenkezett, annyira megbénította csak a gondolata is a szörnyű sérelemnek, amellyel szent személyét illetni akarták. A történelmet máris ékteleníti egy angol király megvesszőzésének az elbeszélése - s neki most második példát kell ehhez szolgáltatnia. Ínségben van - nincs segítség. Vagy el kell szenvednie a büntetést, vagy kérnie, hogy engedjék el. Nehéz sor mind a kettő. De inkább eltűri az ostorozást - ezt megteheti egy király, de könyörögnie nem lehet.

Ezalatt azonban Miles Hendon megoldotta a nehézséget.

- Bocsássátok el azt a gyermeket, szívtelen kuttyák, - mondotta. - Hát nem látjátok, milyen fiatal és gyöngy? Bocsássátok el - kiállok én helyette a verést.

- Jó gondolat, köszönöm, - szólt Sir Hugh örvendező arccal. - Bocsássátok el a kis koldust s vágjatok arra a fickóra tizenkettőt - de tisztességeset!

A király dühösen akart tiltakozni, de Sir Hugh ezzel a nyomatékos megjegyzéssel némította el:

- Beszélj csak, beszélj. Beszéld ki magadat. De jegyezd meg, hogy minden szavadért hatot vágatok rá.

Hendont kivették a kalodából, megmeztelenítették a hátát és mialatt az ostor le-lecsapott rá, a szegény kis király elfordította orcáját s engedte rajta végigperegni a királyhoz nem illő könnyeket.

- Ó, derék jó lélek, - mondta magában - ezt a tettetted sohasem felejttem el. Emlékezni fogok rá és megemlegetik *ők* is! - tette hozzá szenvedélyesen.

S mialatt gondolkozott, Hendon önfeláldozó magaviselete egyre magasztosabbnak tűnt föl előtte. S így szólt magában:

- Ha ki megóvjá fejedelmét sebektől és biztos haláltól, - pedig ő ezt tette érettem - nagy szolgálatot tesz vele; de ez csekélység - ó - ó, semmiség! de sőt annál is kevesebb annak a cselekedetéhez képest, aki fejedelmét - *gyalázattól* óvja meg!

Hendon nem kiáltott az ostor csapásai alatt, hanem katonás bátorsággal szenvedte el azokat. Ez, valamint az a körülmény is, hogy a fiúért önként szenvedett: tiszteletre gerjesztette még azt a gyülevész népet is, amely körülte ácsorgott. Az ujjongás és csúfolkodás elnémult és nem volt hallható más hang, mint az ostor csattogása. A csönd, amely még akkor is uralkodott, amikor Hendont visszatették a kalodába, éles ellentétben volt az előbbi lármával. A király halkan odament hozzá s azt súgta a fülébe: - Királyok nem tehetnek téged nemessé, te nagy, te jó lélek, mert az, aki a királyoknál föllebbvaló, már azzá tett; de a király megerősítheti nemes voltodat az emberek előtt...

Fölvette a földről az ostort, megérintette vele Hendon vérző vállát s hozzátette:

- Edvárd angol király gróffá szentel!

Hendon meg volt hatva. Szeméből kicsordult a könny, de egyúttal a helyzet furcsasága annyira megtámadta komolyságát, hogy nagy megerőltetésébe került kacagását magába fojtania. Meztelen, összevert háttal ülni a kalodában s egyszerre grófi méltóságra emelkedni - ennél bolondabb dolog már nem is történhetik az emberrel.

- No én szépen ki vagyok cicomázva! - mondta magában. - Az Álmok és Ábrándok birodalmának árnyéklovagja árnyékgróffá lett! Szédítő repülés suta szárnyakkal! De bármilyen értéktelen is ez a méltóság, becses előttem - a szeretetért, amelyből ered. Jobb ez az én szegény ál-méltóságom, amelyet kéretlen kaptam tiszta kézből, jó szívből, semmint az igazi méltóságok, amelyeket szolgalelkűséggel kell kikunyorálni a fősvény, önző hatalomtól!

A rettegett Sir Hugh megfordította lovát s az eleven sövény némán vált előtte kétfelé s némán zárult ismét össze. És úgy is maradt. Annyira senki sem ment, hogy megjegyzést kockáztasson a rab érdekében vagy dicséretére; de hogy senki sem is gyalázta, ez már elég tisztelet volt. Egy későn érkezett báméskodót, aki nem ismerte a körülményeket s csúfondáros szóval illette a „gazembert” s döglött macskát készült hozzávágni, abban a nyomban leütötték a lábáról s szó nélkül kirugdalták. A mély csöndesség pedig tovább uralkodott.

Londonba

Amikor a két óra letelt, Hendont kieresztették a kalodából s meghagyták neki, hogy távozzék a környékről és vissza ne jöjjön többet. Visszaadták kardját, öszvérét, szamarát. Felült a királlyal együtt s mialatt a tömeg tisztelettel vált szét előtte s azután szétoszlott, útnak indultak.

Hendon csakhamar gondolatokba mélyedt. Nagyfontosságú kérdések voltak előtte! Mit csináljon? Merre menjen? Hatalmas támogatásra kell szert tennie valahol, vagy pedig lemondani örökségéről s amellet a „csaló” nevet viselnie. De hol remélheti ezt a hatalmas támogatást? Jutott ugyan eszébe valami, ami lehetségesnek látszott - alig lehetségesnek ugyan, de egyébre úgy sem gondolhatott. Eszébe jutott, hogy mit beszélt az öreg Andrews a fiatal király jóságáról s a szegények és üldözöttek iránt való kegyességéről...

Miért is ne kísértené meg, hogy a király színe elé jusson és igazságot esdekелjen tőle? Az ám, de oda eresztenek-e egy ilyen jött-mentet? Mindegy - hadd ériék meg a dolog magától; ezen a hídon úgy sem kell addig átmennie, amíg oda nem ér. Katonaviselt ember ő, majd kieszél valamit. Igen, elmegy a fővárosba. Hátha megsegíti az apja régi jóbarátja, Sir Humphrey Marlow, az öreg Humphrey Marlow, főfelügyelője a néhai király konyhájának, vagy istálló-jának, vagy mijének - Miles már nem emlékezett reá.

S most, hogy ismét volt előtte valami cél, visszatért szokott jókedve is. Könnyedén emelte föl fejét s körülnézett.

Csodálkozva látta, hogy milyen messzire haladtak már; a helység távol maradt mögöttük. A király mellette poroszkált, lehorgasztott fővel, mert ő is mélyen gondolkozott, terelvegetett. Hendon jókedvét szomorú aggodás zavarta meg: vajjon a fiú hajlandó lesz-e visszatérni abba a városba, ahol egész rövid életén át csak nyomorúságot és bánalmat szenvedett?

De meg kell kérdezni - hiába. Hendon hát megszólalt:

- El is feledtem kérdezni, hogy hova megyünk. Parancsolj, Sire!

- Londonba!

Hendon a válasszal roppantul meglegeedve, de egyúttal el is csodálkozva rajta, haladt tovább.

Útközben semmi nevezetes sem történt. De az út végén igenis történt valami.

Február 19-én este tíz óra tájban értek a London Bridgere, egy ujjongó, ordítózó tömeg zürzavaros tolongásába, amelyben a sörtől kipirult arcok sárgásan csillogtak a fáklyák világá-ban. Amint a hídra léptek, valami egykori herceg vagy főúr elrothadt feje esett le közéjük egy vaskaróról, Hendont könyökön ütve s azután a siető lábak ezrei közé gurulva. Ilyen tűnő és mulandó az ember munkája e földön! A néhai jó király még csak három hete halt meg s három napja fekszik sírjában, s íme a dísz, amellyel az ő kedves hídját ellátni oly buzgón iparkodott, lehulladozik.

Egy polgár megbotlott abban a fejben s a maga fejével nekiment egy másik polgár hátának, aki megfordult s leütötte az első embert, aki kezeügyébe esett, hogy őt meg aztán ennek a barátja lökje föl. Éppen dulakodásra való idő volt ez, mert a holnap i ünnepe - a koronázás ünnepe - már elkezdődött. Öt perc mulva a dulakodás már nagy tért foglalt el - tíz-tizenkét perc alatt pedig általános verekedéssé fajult.

Hendon pedig és a király reménytelenül elszakadtak egymástól s elvesztek a nyüzsgő, ordítózó embertömegben.

Hagyjuk magukra hát őket mi is.

Tom halad

Mialatt az igazi király, szegényesen öltözve, jobbadán éhezve, bánatmal és gúnyt szenvedve, tolvajokkal és gyilkosokkal összezárva s mindenkitől örültnék nevezve bolyongott az országban, addig Tom Canty, az ál-király, egészen más életmódnak örvendett.

Amikor utólszor láttuk, királyi mivolta éppen a derültebb oldaláról tűnt föl neki. S ez az állapot napról-napra derültebbé vált s már szinte gyönyörűséggé változott. A félelem elhagyta, aggságai eloszlottak, semmivé lettek; zavarodottsága elmúlt s könnyedség, önbizalom váltotta föl. A vesszősfiú nyújtotta bányát folyvást haszonnal aknáztta.

Színe elé rendelte Lady Elizabethet és Lady Jane Greyt, valahányszor játszani és csevegni volt kedve s elbocsátotta őket, ha betelt velük - s mindezt a legtermészetesebb, megszokott modorban. Most már nem röstellte, ha e legfőbb úrihölgyek búcsúzóra kezet csókoltak neki.

Még azt is élvezni kezdte, hogy nagy pompával vezették ágyba s roppant ünnepies szertartással öltöztették föl reggel. Nagy öröme telt benne, hogy csillogó kíséret közepette vonult az ebédlőterembe, sőt testőreinek számát meg is kétszerezte. Szerette hallani, hogy mint harsognak végig a kürtök a folyosón s felel rájuk vissza távolról a kiáltás: „Utat a királynak!”...

Sőt élvezni tudta azt is, hogy trónon ülve vegyen részt az államtanácsban s valamivel többnek is láttassék, mint a lord-protector szócsövének. Szerette fogadni a fényes követeket és csillogó kíséretüket s örömet hallgatta a szíves üzeneteket, amelyeket felséges uralkodóiktól hoztak, akik őt „testvér”-üknek nevezték.

Ó, boldog Tom Canty, ki a minap még koldus voltál!

Örült fényes ruháinak s még többet csináltatott. Kevésnek találta a maga nagy voltához a négyszáz cselédet s megháromszorozta számukat. A csúszó-mászó udvaroncok hízelgése édes zene lett füleinek.

Nyájas maradt és szelíd, tovább is rendületlen védője az elnyomottaknak és lankadatlanul harcolt az igazságtalan törvények ellen; de olykor, ha sértve érezte magát, úgy oda tudott fordulni egy grófhhoz vagy akár herceghez s olyat tudott rá pillantani, hogy megreszkettette.

Egyszer, amikor fenséges „testvérenje”, a könyörtelen szent Lady Mary szóváltást kezdett vele amiatt, hogy olyan sokaknak kegyelmez meg, akiket különben becsuktak, felakasztottak vagy megégettek volna s emlékeztette őt arra, hogy elhunyt felséges atyjának a börtöneiben néha nem kevesebb, mint hatvanezer fogoly volt egyszerre és hogy emlékezetes uralkodása alatt hetvenkétezer tolvajt és rablót adtak ki a hóhérnak: a fiú nemes fölháborodással telt el és megparancsolta Lady Marynek, hogy menjen a szobájába és könyörögjön az Istenhez, hogy vegye ki a kebléből azt a követ, amely benne van s adjon bele emberi szívet.

Sohasem bántotta-e Tom Cantyt a lelkiismeret a szegény igazi királyfi miatt, aki olyan nyájas volt hozzá s olyan nemes fölhevüléssel rohant ki, hogy bosszút álljon érte a kaput őrző katonán? De igen. Királyságának első éjszakáin meglehetősen sokat gondolt az elveszett királyfira s őszintén óhajtotta, hogy visszakерüljön és elfoglalja jogos helyét. De amint az idő egyre telt s a királyfi nem tért meg, Tomnak a lelke mindjobban belemerült a maga pompás új helyzetébe s az eltűnt uralkodó lassankint eltűnt az ő gondolataiból is; végre aztán, amikor néha megjelent lelki szeme előtt, ez a jelenés kellemetlen volt, mert Tom bűnösnek érezte magát előtte.

Hasonló módon mentek ki eszéből testvérei és anyja is. Eleinte búsult miattuk, látni szerette volna őket, de utóbb, az a gondolat, hogy rongyos és szennyes voltukban oda mehetnének,

elárulnák a csókjaikkal s magas polcáról lerántanák magukhoz a nyomorúságba és gyalázatba, megrémítette. Utóljára aztán csaknem végkép megszűntek gondolatait zavarni. És Tom örült ennek, mert valahányszor bánatos, vádoló arcuk megjelent előtte, hitványabbnak érezte magát a földön mászó féregnél.

Február 19-ének éjjelén Tom Cauty boldogan hajtotta le fejét a palotában királyi ágya vánkosára, testőrei körében, királyi pompa közepette, mert másnapra volt kitűzve a koronázás.

S ugyanekkor Edvárd, az igazi király, éhen, szomjan, szennyesen és rongyosan, fáradtan forgolódott tehetetlenül egy népcsoportban, amely érdeklődéssel nézte a különböző munkások rohanó csoportjait, amelyek ki-be kanyarodtak Westminster Abbey kapuján, mint a dolgos hangyák; az utolsó előkészületeket tették meg a király koronázására.

A díszmenet

Amikor Tom Canty másnap reggel fölébredt, a levegő közel és távol dörgő morajjal volt tele. Zene volt ez az ő fülének, mert azt jelentette, hogy Nagy-Anglia hódolattal készül üdvözölni a nagy napot.

Nemsokára Tom ismét főalaknak látta magát a Themzén úszó díszhajóraj közepette, mert ősi szokás szerint a koronázási menetnek, amely London városán végigvonul, a Towerből kell kiindulnia s őt most odavitték.

Amikor odaér, egyszerre úgy tetszett, mintha a tiszteletreméltó erősség oldalai ezernyi helyen meghasadtak volna s minden hasadásból vörös lángnyelv és fehér füstgomoly csapott ki; siketítő dörrenés következett, amely elfojtotta a sokaság kiáltásait és megreszketette a földet; a lángok, a füst, a dörrenések csodálatos gyorsasággal követték egymást, úgyhogy pár pillanat múlva a vén Tower eltűnt a saját füstje rengeteg ködében; csupán a Fehér Toronynak nevezett magas oszlopnak a teteje látszott ki és lobogóival úgy állott a sűrű gőztenger fölött, mint ahogy felhők fölött kimagaslik a hegy orma.

Tom Cantyt, aki a legfényesebb díszbe volt öltözve, most ficáncoló harci paripára ültették, amelynek gazdag csótárjai szinte a földig értek le; „nagybátyja”, Somerset lord protektor hasonló szerszámú lovon, mögötte foglalt állást, a királyi testőrök, fényes vértzetben, két-felől álltak sort; a protektor után a főnemesek és jobbágyaik beláthatatlan hosszú sora következett: ezek után jött a lord mayor a városatyákkal, mindannyi karmazsin-bársonypalástban, mellükön arany lánc; azután London összes céheinek tisztviselői és tagjai gazdag öltözékben, mindenik céh a maga cifra lobogójával.

Gyönyörű látvány volt és ujjongás fogadta az egész vonalon, amint a polgárok sűrű tömege közt tovahaladt. „A király”, - mondja a krónikás - „amint a Citybe ért, a nép imádsággal, üdv-kiáltásokkal, gyöngéd szavakkal s az alattvalói őszinte szeretetnek minden jelével fogadta; és a király, vidám arcát mutatván azoknak, akik távol állottak és gyöngéd szavakat intézván az ő felséges közelében állókhoz, époly hálásan fogadta a nép jóakarátát, mint amily őszinte volt emez. Akik jót kívántak neki: azoknak megköszönte, akik azt kiáltották: „Isten óvja felségedet”, azoknak így felelt: „Isten óvjon mindnyájatokat” és hozzátette, hogy „szívből köszöni jóakarátukat”. A nép csodálatosan el volt ragadtatva a király szerető szavaitól és magaviseletétől.”

A Fenchurch Streeten „dús öltözetű szép gyermek” áll egy emelvényen s verssel üdvözölte a királyt, ezzel végezvén:

Légy üdvöz, ó király, szívünk kívánja,
Légy üdvöz újra, ajkunk ezt kiáltja.
Ujjongó szív és zengő ajk dícsérjen,
Dicső királyunk mindörökké - éljen!

A nép örömrivalgásba tört ki s egyhangúan ismételte a gyermek mondasát.

Tom Canty szertenézett a mohó arcok e mozgó tengerén s szívét büszkeség dagasztotta és úgy érezte, hogy az egyetlen, amiért e világon élni érdemes: királynak, egy nemzet bálványának lenni. Egyszerre távolról két rongyos fiút pillantott meg, egykori pajtásait az Offal Courtból - az egyik a lord főadmirális, a másik lord főkamrás volt az ő játék-királyságában... Büszkesége most még nagyobb lett, mint valaha. Ó, ha ráismerhetnének! Milyen kimondhatatlan

dicsőség volna az, ha megismernék s látnák, hogy az egykori játék-király igazándi király lett, aki előtt főurak, hercegek alázatoskodnak s egész Anglia a lába előtt hever!

De el kellett magát tagadnia, mert az ilyen ismerkedés többbe kerülhetne, mint amennyit érne; félrefordította hát fejét s engedte, hogy a két szurtos fiú háborítlanul ujjongjon tovább - nem tudva, hogy kire pazarolják hízélgésüket.

Minduntalan fölhangzott a kiáltás: „Ajándék! Ajándék!” - s Tom egy-egy marék fényes új pénzt szórt a sokaság közé.

A krónikás így beszéli: A Gracechurch ucca felső végén, a Sas jelképe előtt, a város óriási diadalkaput emeltetett, alatta emelvény állott, amely az ucca egyik oldalától a másikig húzódott. Ez történelmi csoportokban ábrázolta a király közvetlen elődjait. Ott ült York Erzsébet, egy óriási fehér rózsza kelyhében, amelynek szirmai mint szoknyájának gyönyörűen kidolgozott fodrai ölelték körül; mellette állt VII. Henrik, aki éppen egy hatalmas piros rózsából lépett ki, amely hasonlóképpen volt elhelyezve, a királyi pár egymás kezét fogta tüntetően, mutatták a jegygyűrűjüket. A piros és fehér rózsából kijött egy szár, felnyúlt egy második emelvényig, amelyen VIII. Henrik állott, aki egy piros-fehér rózsával lépett ki s mellette az új király anyjának, Seymour Jane-nek képmása volt látható. Ebből a párból egy ág sarjadt elő, amely egy harmadik emelvényre nyúlt fel, ahol magának VI. Edvárdnak képmása állott, királyi pompában trónolva; és az egész csoportozatot fehér és piros rózsákból font füzérek fogták körül.

Ez a tarka és érdekes látvány annyira elragadta az örvendező népséget, hogy lármás éljenzésük teljesen elfojtotta annak a gyermeknek a vékony hangját, aki ékes rigmusokban akarta megmagyarázni az egész dolgot. De Tom azért nem búsult, mert ez a lojális ordítózás edesebb muzsika volt az ő fülének, mint akár a legszebb és legdicsőbb költészet. S bármerre fordította is Tom a maga boldog, ifjú arcát, a sokaság rögtön fölismerte, hogy a képmás mennyire hasonlít a hús-vér eredetihez és fergeteges tapsokban tört ki.

A fényes menet tovább-tovább vonult, egyik diadalív alól a másik alá, látványos élő- és jelképek bámulatos sokasága közt, mindenik a kis királynak valamely erényét, tehetségét, érdemét jelképezvén. „A Cheapsideon végig minden erkélyről és ablakból lobogók, gazdag kárpitok, szőnyegek, aranyhímzések nyúltak alá s egyik ucca fölülmulta a másikat a nagy pompában.”

- És mindez a sok csodálni és bámulnivaló az én kedvemért van - az én kedvemért! - mormogta magában Tom.

Az álkirály arca kipirult az izgatottságtól, szeme villogott, minden érzéke a gyönyör mámorában úszott. Ekkor, éppen amint fölemelte a kezét, hogy újabb „ajándék”-ot szórjon a nép közé, egy halvány, bámuló arcot pillantott meg, amely a tömeg külső sorából merően függesztette reá szemét. Kínos megütődés csapott át rajta: anyját ismerte meg!

És abban a nyomban szeméhez kapta kezeit, kifelé fordított tenyérrel - elfeledett időből való régi, önkéntelen és belerögzött szokás. A másik pillanatban az anya kiszakította magát a tolongásból, átrohant a testőrök közt s mellette volt. Megölelte, összecsókolta lábát s örömtől és szeretettől átszellemült arccal nézve rá, fölkiáltott:

- Ó gyermekem, én egyetlenem!

De abban a pillanatban egy testőrtiszt elrántotta.

- Nem ismerlek, jó asszony... Ezek a szavak keltek Tomnak az ajkán, amikor ez a sajnálatos eset történt; de a szívébe nyilallott, hogy anyjával így bánnak; és amikor az anya visszafordult, hogy egy végső pillantást vessen rá, mialatt a sokaság elnyelte szeme elől, szegény

asszony olyan sebzettnek, olyan szívehasadtnak látszott, hogy Tomra szégyen borult, amely egyszerre hamuvá emésztette büszkeségét és porrá omlasztotta lopott királyságát.

És a menet tovább-tovább vonult, egyre kápráztatóbb pompa és egyre viharzóbb örömrivalgás közepette; de Tom Cantynak ez mind olyan volt már, mintha nem is volna. Nem látott, nem hallott. A királyság elvesztette báját és édességét - pompája váddá változott.

A csillogó menet pedig egyre tovább kígyózott az ódon város kanyargó uccáin, az ujjongó sokaság közt, de a király lehorgasztott fővel, réveteg szemmel lovagolt tovább, csupán anyja arcát és azt a szemrehányó tekintetet látva.

- Éljen Edvárd, Anglia királya!

A földet is megrázta a kiáltás: de a király nem felelt rá. Csak úgy hallotta, mint a távoli égzengést hallja az ember, mert a dörgő szózatot túlharsogta egy hang, amely közelebb volt, ott a keblében, vádoló lelkében - egy hang, amely folyvást ismételte azokat a szégyenletes szavakat:

- Nem ismerlek, jó asszony...

Ezek a szavak úgy nyilallottak a szívébe, mint ahogy a lélekharang szava nyilallik a szívébe annak, akit arra emlékeztet, hogy az épp elköltözöttet alattomosan elárulta.

Minden fordulónál újabb pompa tárult föl, újabb csoda, újabb látnivaló szökött szembe; a várakozó ütegek dörgése megrázta a levegőt s a várakozó sokaság ezer torka ismét rivalgott; de a király semmi jelt sem adott magáról s a keblén végigsíró, vádoló szózat volt az egyetlen hang, amelyet hallott.

Lassankint a nép számtalan arcáról eltűnedezett a vidámság s helyette aggódás mutatkozott; észre lehetett venni, hogy az ujjongás sem olyan hangos már... A lord-protektor hamar megfigyelte ezt s hamar megtudta az okát is.

Odaugratott a király mellé, lehajolt a nyeregben s kalapját levéve mondá:

- Felség, nem tűnődésre való idő ez. A nép egyre nézi lehajtott fejedet, borús arcodat s rossz jelnek veszi. Kérlek: sugároztasd a királyság napját e gomolygó ködre, hogy szétfoszlassa. Emeld föl arcodat és mosolyogj a népre.

Így szólván, a herceg egy marék pénzt szórt jobbra és balra, azután visszatért a helyére. Az álkirály gépiesen cselekedte azt, amit mondtak neki. Mosolyában nem volt szív, de csak kevés szem volt elég közel vagy elég éles ahhoz, hogy ezt észrevegye. Tollbokrétás fejének bókolása, amikor köszönt, merő kegyesség és kedvesség volt; bőséges az ajándék, amelyet királyi keze elszórt. Így hát eloszlott a nép aggódása s az ujjongás époly hatalmasan tört ki, mint előbb.

De kevéssel a menet bevégezte előtt, a hercegnek még egyszer előre kellett lovagolnia, hogy figyelmeztesse:

- Ó, nagy uram! - suttogetta - rázd le magadról ezt a komorságot; a világ szeme függ rajtad.

Majd bosszúsan tette hozzá:

- Veszett volna a pokolban az az örült asszony! Az zavarta meg felségedet.

A fényes alak fénytelen szemmel fordult a herceghez s elhaló hangon mondta:

- Az anyám volt!...

- Istenem! - dörmögött magában a protektor, mialatt helyére visszatért, - a rossz jel rosszat is hozott. Íme, ismét megőrült!

Koronázás

Menjünk vissza néhány órával s lépjünk ez emlékezetes koronázási napon hajnali négy órakor a Westminster apátság templomába. Nem vagyunk társaság nélkül, mert bár még most is éjszaka van, a fáklyákkal világított folyosókra már tódulnak az emberek, akik szívesen elüldögelnek ott hét-nyolc óra hosszat, hogy láthassák azt, amit életükben másodszor aligha láthatnak: király koronázását.

Igen, London és Westminster talpon van már, amióta a háromórai jelzőágyúk eldördültek s a cím nélkül való gazdagok, akik pénzen vásárolták a jogot, hogy a karzatokon helyet keressenek maguknak, már tömegesen tódulnak be a számukra rendelt bejárásokon.

Az órák unalmasan vánszorognak tova. Egy idő óta minden nyüzsgés megszűnt, mert a karzatok már rég zsúfolva vannak.

Leülhetünk most s nézegethetünk és gondolkozhatunk, ha jól esik. A dómnak fakó homályában itt is, amott is a sok erkélynek és karzatnak egy-egy része látszik, valamennyi roskadásig telve nézőkkel. Egy-egy részüket nem is lehet látni, mert a közbeeső oszlopok vagy más épületrészek eltakarják a szem elől. Most éppen a templom északi hajóját nézzük, amely még üres és várja a kiválasztottakat. Látjuk a pompás szövetekkel borított tágas kiugrót is, amelyen a trónszék áll. A trónszék közepén áll, emelvényen, amelyre négy lépcsőfok visz. A trónszék ülésébe nagy darab nyers kő van belefoglalva, - a xone-i kő - amelyen sok-sok nemzedéken keresztül a skót királyok ültek, amikor megkoronázták őket és így idő folyamán eléggé megszentelődött ahhoz, hogy az angol uralkodóknak is megfeleljen, hasonló célra. A trónszék is, meg a számoly is aranyszövettel volt borítva.

Csend uralkodik; a fáklyák homályosan pislognak, az idő nehezen telik. De végre beköszönt a késedelmező napvilág, a fáklyákat eloltják és szürkés világosság ömlik el a nagyszerű épület egyes részein, amelyek most világosan láthatók.

Hét órakor szakad meg először az egyhangúság, az első peer-hölgy beléptével, akit salamoni fényességű öltözetében egy selyembe-bársonyba öltözött tiszt vezet a maga helyére, a külön fenntartott északi nagy oldalhajóba, amellyel szemközt a trónemelvény van. Egy másik tiszt fölveszi a hölgy uszályát s úgy viszi utána, amikor pedig leül, áthajtja az ölén s elrendezi. Azután számolyt tesz elibe s melléje teszi koronáját is, hogy kéznél legyen a főnemesek általános koronázkodásakor. És ezalatt a főúri hölgyek csillogó menete hullámszik, a selyemruhás udvariak erre-arra sűrögnek, széket adnak nekik és gondoskodnak kényelmükről. Most már nagyon eleven a kép. Minden mozog és hullámszik és mindenütt kavarnak a színek. Azután megint lehiggad minden.

Csakhamar az egész hajó megtelik gyémánttól csillogó peer-hölgyekkel. Vannak itt minden korbellek: barnabőrű, ráncosképű, fehérhajú matrónák, akik nagymesszire tudnak visszaemlékezni az idők lezajlott folyamára, III. Richárd koronázására s az akkori zavaros napokra; vannak középkorú asszonyok, bájos, fiatal menyecskék és szende, üde arcú leánykák, akik alkalmasint ügyetlenül fogják fölteni a koronájukat, ha a nagy pillanat elérkezik; mert a dolog új lesz előttük s a nagy izgatottság is hátráltatni fogja őket. De meglehet, hogy nem úgy lesz, mert mindnyájuknak a haját már előre úgy rendezték el, hogy az adott jelre gyorsan és jól lehessen belehelyezni a koronát.

Kilenc óra tájban a felhők hirtelen megszakadnak, a nap fényes sugárkévét lövell be a borongó homályba s a hölgyek sorai ragyogni kezdenek, ezerféle színben, sokféle tűzben gyulladnak ki a drágakövek és a szövetek s a látvány szépsége úgy bizsereg az ujjunk hegyén, mintha villamos áram járt volna keresztül bennünket.

Most a külföldi követek csoportja érkezik, benne valami távol keleti ország képviselője, aki a nap sugarában csak úgy csillog-villog, mert ruházata tetőtől talpig drágakövekkel van kirakva s legkisebb mozdulata is szivárványokat szór.

Az idő egyre telik, - egy óra - két óra - harmadfél óra; tompa ágyúdörgés jelenti, hogy a király a nagy díszmenettel megérkezett; a várakozók hát örvendeznek. Mindnyájan tudják ugyan, hogy még hosszabb szünet következik; mert a királyt elkészítik, palástba öltöztetik a nagy szertartáshoz; de ezt az időt kellemesen fogja kitölteni a birodalom peerjeinek díszruhás bevonulása. Mindegyiket nagy ünnepiességgel vezetik helyére s teszik melléje koronáját. A karzatok népe előtt élénk érdeklődés tárgya volt ez, mert a legtöbbje most látott először olyan hercegeket, grófokat és bárókat, akiknek a neve öt század óta történeti nevezetességű.

Amikor végre valamennyien helyet foglaltak, a karzatokról és a jó helyekről a látvány tökéletes volt; olyan ragyogó, hogy ráfeledkezett az ember, azért, hogy el ne felejthesse többé.

Most az egyház palástos, süveges nagyjai vonultak be kísérelőkkel s foglalták el helyüket a középhajóban a trónemelvény körül. Ezeket követte a lord-protector s több más főméltóság, valamint a testőrség acélvértés osztálya.

Szünet következett, azután az adott jelre harsogó zene hangzott föl s Tom Canty, hosszú aranypalástban, megjelent egy ajtóban s kilépett a középhajóra.

Az egész sokaság föllállott s következett az ünnepélyes fölszentelés. Tom Cantyt fölvezették a trónra s mialatt az ősi szertartás mindjobban közeledett a befejezéshez, Tom Canty egyre sápadtabb lett s mély, egyre mélyebb levertség és fájdalom fogta el lelkét és bánatos szívét.

Végre következett az utolsó szertartás.

A canterburyi érsek fölvette Anglia koronáját a vánkosról s fölibe tartotta a reszkető álkirály fejének. Ugyane pillanatban szivárványszerű sugárzás villant végig az oldalhajón, mert minden főúr és hölgy egy-egy koronát emelt föl s tett a maga fejére s megállt e mozdulatban.

Mély csönd uralkodott az egyházban. E fontos pillanatban megdöbbentő jelenség állott elő - oly jelenség, amelyet a sokaságban senki sem vett észre addig, amíg egyszerre csak ott nem állott s fölfelé nem haladt a nagy középhajón.

Hajadonfőtt egy rongyos, durva öltözetű fiú volt ez. Oly ünnepiességgel, amely sehogysem illett szurtos, nyomorúságos külsejéhez, fölemelte kezét s így szólt:

- Megtiltom, hogy Anglia koronáját arra az elkárhozott fejre tegyétek. *Én* vagyok a király!

A másik pillanatban már dühös kezek ragadták meg a fiút; de ugyanekkor Tom Canty a maga királyi palástjában gyorsan előrelépett s csengő hangon kiáltotta:

- Bocsássátok el! *Ő* a király!

Rémület lepte meg az egész gyülekezetet; sokan felálltak helyükön s ámulva néztek egymásra s a különös jelenet főalakjaira, mint aki azon tűnődik, hogy ébren van-e, vagy álmodik. A lord-protector épúgy elbámult, mint a többiek, de hamarosan magához tért s parancsoló hangon kiáltotta:

- Ne ügyeljetek őfelségére; kórsága ismét utólérte. Fogjátok meg azt a csavargót!

És engedelmeskedtek volna is neki, de az álkirály nagyot dobantott lábával s fölkiáltott:

- Hozzá ne merjetez nyúlni, - ő a király!

A kezek visszahúzódtak; bénultság lepte meg a gyülekezetet: nem mozdult, nem szólt senki: nem is tudott volna ily meglepő, különös esetben mit mondani vagy csinálni akárki is.

Mialatt mindnyájan tájékozódni iparkodtak, a fiú, büszke tartással és merész arccal egyre tovább haladt. Nem állott meg egy percre sem s mialatt a zavaros elmék folyvást tehetetlenül vergődtek, ő föllépett az emelvényre s az álkirály örvendező arccal futott elibe és térdre borulva előtte, így szólt:

- Ó, én uram, hadd legyen Tom Canty az első, aki hűséget esküszik neked s azt mondja: „Tedd föl koronádat s foglald el helyedet ismét!”

A lord-protector szigorú szemmel tekintett az újonnan érkezett fiú arcára; de a szigor nyomban eloszlott s az álmélkodás kifejezésének adott helyet. Így volt ezzel a többi főméltóság is. Egymásra néztek s öntudatlanul léptek hátra.

Mind azt gondolta magában: „Mily különös hasonlatosság!”

A lord-protector zavarodottan gondolkozott egy-két pillanatig s azután komoly tisztelettel szólalt meg:

- Engedelmeddel, sir, egynémely kérdést tennék, amelyekre...

- Felelni fogok, mylord.

A herceg ere számos kérdést intézett hozzá az udvarra, az elhunyt királyra, a királyfira, a királykisasszonyokra vonatkozóan, - a fiú szabatosan, tétovázás nélkül felelt mindegyikre. Leírta a palota dísztermeit, az elhunyt király meg a velszi herceg lakosztályait.

Különös, csodálatos, megmagyarázhatatlan eset, - gondolta magában mindenki, aki hallotta. Tom Canty remélni kezdett már, amikor a lord-protector megcsóválta fejét és így szólt:

- Igaz, felettébb csodálatos; de mindezt urunk, a király, szintén el tudja mondani.

Ez a megjegyzés, a reá, mint királyra való hivatkozás elszomorította Tom Cantyt s szétfoszlatta reményeit.

- Mindez nem *bizonyíték*, - tette hozzá a lord-protector.

Az áradat veszedelmesre kezdett fordulni, még pedig úgy, hogy Tom Cantyt otthagya a trón zátonyára kivetve, az igazi királyt pedig elsöpörte hullámaiba. A lord-protector elgondolkozott s fejét csóváltgatta:

- Veszedelmes az országra és mindnyájunkra nézve, ily kétségnek helyet adni; ez két pártra szakíthatja az országot s megrendítheti a trónt.

Odafordult a mellette állóhoz s fennhangon mondá:

- Sir Thomas, fogd el ezt a... Nem, megállj!...

Arca földerült, s a rongyos trónkövetelőhöz e kérdéssel fordult:

- Hol van az ország pecsétje? Felelj erre igazán s a rejtély föl van fejtve. Mert azt csak a volt velszi herceg mondhatja meg! Ily csekélységen függ egy trón és egy dinasztia!

Szerencsés gondolat volt. Hogy a főtisztviselők annak tartották, azt bizonyították a helyeslő, derült pillantások, amelyek szemből-szembe szöktek. Igen, csakis az igazi királyfi tudja az eltűnt nagypecsét konok titkát fölfedni. Ez az elzüllött kis csaló jól megtanulta a leckéjét, de

erre az egyre senki sem taníthatta meg. Igazán nagyon jól van: most hamarosan kiszabadulunk ebből a veszedelmes zavarból!

Így örvendeztek és mosolyogtak magukban s lesték, mint változik el a bűnös öntudat megdöbbenésétől az eszelős fiú arca. Mennyire meg voltak hát lepve, amikor semmi ilyet nem láttak, mennyire álmétkodtak, amikor azonnal és zavartalanul felelt vissza:

- Ezt nem nehéz megfejtani.

Azután minden ceremónia nélkül megfordult s az ahhoz szokottak könnyedségével ily parancsot adott:

- Eredj, mylord St. John, magánszobámba, a palotába - mert senki úgy nem ösmeri a palotát, mint te, és ott, az előszoba ajtajától balra eső sarokban, a padozathoz közel, egy sárgaréz szögfejet fogsz találni a falban; nyomd meg azt s egy kis ékszerfülke ajtaja fog föl pattanni - melyről még neked, de senki másnak sincs tudomása, csak a mesternek, ki azt nekem készítette. Az első, amin szemed megakad, az ország pecsétje lesz - hozd el.

A beszéden az egész gyülekezet csodálkozott, s még jobban csodálkozott azon, hogy ez a kis koldus minden habozás vagy tévedéstől való félelem nélkül szemeli ki magának ezt a főurat s olyan nyugodt arccal szólítja nevén, mintha világéletében mindig ismerte volna.

Maga a főúr is annyira elcsodálkozott, hogy csaknem engedelmeskedett. Sőt már olyan mozdulatot is tett, mintha indulna, de csakhamar visszahelyezkedett nyugodt állásába s pirulással vallotta be hibáját.

Tom Canty odafordult hozzá s éles hangon mondta:

- Mit vesztegelsz? Vagy nem hallottad a király parancsát? Eredj!

Lord St. John mélyen bókkolt - s feltűnt, hogy ez a hajlongás kiválóan óvatos és vigyázatos volt, a két király egyikéhez sem lévén intézve, hanem semleges területre irányozva a kettő közé - és eltávozott.

Most lassú, alig észrevehető, de mégis állandó, határozott mozgás keletkezett a csillogó főméltóságok kis csoportjában - hasonló ahhoz, amit a lassan forgatott széplátóban észlelünk, amikor tudniillik az egyik gyönyörű idom alkatrészei elválnak s más idomba tömörülnek - s ez a mozgás lassan-lassan szétszlatta a fényes kis csoportot, amely Tom Canty mellett állott s odacsoportosította az újonnan érkezett fiú mellé.

Tom Canty csaknem egyedül állott már.

A várakozás és aggodás rövid szünete következett, amely alatt még az a kevés gyöngeszívű is, aki Tom Canty mellett maradt, lassankint összeszedte bátorságát s egyenkint sompolygott át a többséghez.

S így végre Tom Canty, az ő királyi öltözetében és ékszereiben, teljesen egyedül s a világtól elszigetelve állott az ékesszóló ürességben.

Végre meglátták a visszaérkező lord St. Johnt. Amint a középhajón előrejött, az érdeklődés olyan nagy volt, hogy a beszélgetés leghalkabb moraja is elhalt a nagy gyülekezetben és mély, pihegés nélkül való csönd váltotta föl, amelyben csak a lord lépteinek tompa nesze hallatszott. Minden szem reá volt szögezve, mialatt előrejött.

Fölért az emelvényre, megállott egy pillanatra, s azután mély bókolással közeledve Tom felé, szólt:

- Sire, a pecsét nincs ott!...

Gyülevész sokaság nem oszlik el nagyobb sietséggel a pestises beteg mellől, mint ahogy a szurtos kis trónkövetelő mellől elhúzódott a sápadt, rémült udvaroncok serege.

A másik pillanatban már egyedül állott, barát és támogató nélkül, céltáblájául a megvető, dühös tekintetek mérges tűzének.

A lord-protector pedig zordonan kiáltott föl:

- Dobjátok ki ezt a kis koldust az utcára és ostorozzátok végig a városon. A hitvány fickó nem érdemel többé figyelmet!

A testőrség tisztjei előugrottak, hogy teljesítsék a parancsot, de Tom Canty visszaintette őket, mondván:

- Vissza! Aki hozzányúl, életével játszik!

A lord-protector roppantul meg volt zavarodva és így szólt lord St. Johnhoz:

- Jól kerested?... de hisz ezt fölösleges is kérdezni. A különösnél is különösebb ez. Apró holmit, semmiséget elveszít az ember s nem lehet csodálni; de hogyan tűnhetik el olyan nagy darab valami, mint Angolország pecsétje, úgy, hogy senki nyomára sem talál, - az a vastag, nehéz aranykorong...

Tom Canty e szóra sugárzó szemmel ugrott elő s fölkiáltott:

- Megállj, elég! Kerek volt és vastag? s betűk és alakok voltak belevésve?... Igen?... Ó, most már tudom, hogy mi az, az ország pecsétje, amivel akkora hűhót csaptok. Ha megmondtátok volna, hogy milyen, már három héttel ezelőtt megkaphattátok volna. Nagyon jól tudom én, hol van. De nem én tettem oda - először.

- Hát ki, felség? - kérde a lord-protector.

- Az, aki itt áll, Anglia igazi királya. És ő meg is fogja nektek mondani, hogy hol van és akkor el fogjátok hinni, hogy a maga tapasztalásából tudja. Gondolkozzál, királyom, erőltessd meg emlékezetedet: az utolsó, a legeslegutolsó dolog volt, amit cselekedtél azon a napon, amikor az én rongyaimba öltözve kirohantál a palotából, hogy megbüntesd azt a katonát, aki engem bántott.

Csend következett, amelyet egyetlen mozdulat, egyetlen suttogás sem zavart meg s minden szem a koldusfiún függött, aki lehorgasztott fővel, összevont szemöldökkel állt ott, emlékezetében az értéktelen események zűrzavaros sokasága közepette egyetlen, csekély kis tényt keresve, amely, ha megtalálja, trónra segíti s ha nem találja meg, örökre meghagyja koldusnak és földönfutónak.

Pillanat mult pillanat után, a pillanatok perceké nyúltak s a fiú folyvást némán töprengett és semmi jelt nem adott.

Végre fölsóhajtott, lassan csóválta meg fejét s remegő ajakkal, bánatos hangon mondta:

- Emlékezem a jelenetre, minden részletére, de a pecsétnek nem volt köze hozzá...

Megállott, azután föltekintett és szelíd méltósággal mondta:

- Lordok és urak, ha jogos uralkodókatok meg akarjátok fosztani tulajdonától, amiért e bizonyítékot szolgáltatni nem képes, nem állhatok ellenetek, mert nincs hatalmam. De...

- Ó, balgaság, ó, örülség, királyom! - kiáltott föl Tom Canty rémüldözve. - Várj!... Gondolkozzál!... Ne mondj le mindenről!... Még semmi sincs elveszve! De nem is lesz!... Hallgasd meg, amit mondok, kövesd minden szavamat. Visszaidézem emlékedbe azt a reggelt, mindent úgy, amint történt... Beszélgettünk. Szóltam neked a testvéreimről. Nanról és Betről... ah, erre

emlékszel; meg aztán az öreganyámról, az Offal courtbeli fiúk játékaikról, - igen, erre is emlékszel. Jól van, kövess csak tovább, - emlékezni fogsz mindenre. Ennem és innom adtál s fejedelmi jószívúséggel kiküldted a szolgálát, nehogy a neveletlenségemmel szégyent valljak előttük, - igen, igen, erre is emlékszel.

Mialatt Tom ezeket a részleteket, elmondta, a másik fiú pedig helyeslően bólintgatott: a nagy gyülekezet és a főtisztviselők megmeredtek a bámulattól. Igazi történetnek hangzott az egész és mégis, hogyan történhetett egy királyfi és egy koldusfiú eme csodálatos elcserélése?

- Tréfából, hercegem, ruhát cseréltünk. Azután odaálltunk egy tükör elibe; és olyan hasonlatosak voltunk, hogy úgy tetszett, mintha nem is történt volna csere - igen, erre is emlékszel. Azután észrevetted, hogy a katona megsértette a kezemet - nézd, itt van a nyoma, még most sem tudok vele írni, olyan meredtek az ujjaim. Erre fölugrottál, bosszút fogadva a katona ellen s azzal az ajtó felé szaladtál... elhaladtál az asztal mellett... az a valami, amit most országpecsétjének mondanak, az asztalon volt... fölkaptad és siettedben körülnéztél, hogy hova is rejtse... ekkor megpillantottad a...

- Ah, elég!... hála legyen a jóságos egeknek! - kiáltott föl nagy izgatottan a rongyos trónkövetelő. - Eredj, jó St. John, a falon függő milánói páncélöltözet egyik ujjában megtalálod a pecsétet!

- Úgy van, királyom, úgy van! - kiáltott föl Tom Canty. - Most már a tied Anglia kormánypálcája; s annak, aki el akarná tőled vitatni, jobb lett volna némának születnie! Eredj, mylord St. John, csatolj szárnyakat a lábaidra!

Most már az egész gyülekezet talpon állott s csaknem magánkívül volt az aggodástól, félelemtől, emésztő izgatottságtól. Lent és fönt siketítő, heves beszélgetés indult meg mindenütt s egy darabig senki sem tudott vagy hallott egyebet, mint amit a szomszédja az ő fülébe, vagy ő a szomszédja fülébe kiáltott. Észrevétlenül telt el az idő - senki sem mondhatta meg: mennyi.

Végre, egyszerre elcsöndesült az egész gyülekezet, mert ebben a pillanatban lord St. John megjelent az emelvényen s magasra tartotta kezében az országpecsétjét. És kitört a kiáltás:

- Éljen az igazi király!

Öt percig rázta a levegőt az éljenzés és a hangszerek harsogása s tette fehérré a zsebkendők lobogtatása; és ezalatt a rongyos fiú, Anglia legfeltűnőbb alakja, kipirult arccal boldogan és büszkén állt ott az emelvény közepén, míg a birodalom főméltóságai körötte térdeltek.

Azután mindnyájan fölállottak s Tom Canty fölkiáltott:

- Most pedig, ó, királyom, vedd a fejedelmi ruhákat s add vissza a szegény Tom Cantynak, a te szolgálódnak, az ő rongyait.

A lord-protektor pedig szólt:

- Vetköztessétek le ezt a kis országcsalót s vessétek a Towerbe!

De az új király, az igazi király, így szólt:

- Nem engedem. Ha ő nincs, vissza nem kaptam volna koronámat - senki rá ne tegye a kezét, hogy bántalmazza. Ami pedig téged illet, jó nagybátyám, lord-protektorem, hálátlanul viseltesd magad e szegény fiú iránt, mert úgy hallom, herceggé tett... (a protektor elvörösödött) pedig ő nem volt király s így mit ér most az a te szép címed? Holnap *ő általa* fogsz hozzám folyamodni, hogy megerősítelek, mert különben nem léssz herceg, hanem maradsz egyszerű grófnak.

E dorgálás után Somersset herceg ő kegyelmessége kissé hátrahúzódott az első sorból. A király pedig Tomhoz fordult és nyájasan szólt:

- Szegény fiú, hogyan van az, hogy te vissza tudtál emlékezni, hova rejtettem a pecsétet, holott én magam sem emlékeztem?

- Ó, királyom, könnyű volt az - mert sokszor használtam.

- Használtad - s még sem tudtad megmondani, hol van?

- Nem tudtam, hogy az kell nekik. Nem mondták, milyen volt.

- Hát mire használtad?

A vér elfutotta Tomnak az arcát. S szemlesütve hallgatott.

- Szólj bátran, jó fiú, ne félj - mondta a király. - Mire használtad az ország pecsétjét?

Tom zavartan hebegett, míg végre kimondta:

- Diót törtem vele!

Szegény fiú, a viharzó hahota, amely erre kitört, szinte elsodorta. De ha még kételkedett valaki abban, hogy Tom Canty nem királya Angliának s nem királyságban nevelkedett: ez a felelet végkép eloszlatott minden kétséget.

Ezalatt a drága királyi palástot a Tom válláról a király vállára tették át s alatta rongyai már nem látszottak. És folytatták a koronázó szertartást. Trónra ültették az igazi királyt s fejére tették a koronát, mialatt, ágyúszó hirdette a városnak a nagy ujságot s egész London csak úgy rengett az örömrivalgástól.

Edvárd mint király

Miles Hendon elég cifra volt, mielőtt belekerült a dulakodásba a London Bridgeen, de még cifrább volt, amikor kikerült belőle. Kevés pénze volt, amikor belejutott és semmije, amikor kiszabadult. A zsebmetszők az utolsó fillérjéből is kifosztották.

De ő azt nem bánta, csak a fiút megtalálja. Katonaember lévén, nem hebehurgyán fogott a dologhoz, hanem először is kieszelte a haditervet.

Mit csinálhatott a fiú? Hova mehetett? Nyilván - így okoskodott Miles - oda, ahol azelőtt szokott volt járni. Rongyos ruhája, meg az a zsvány, aki apjának mondta magát, arra vallottak, hogy Londonnak egyik vagy másik legszegényebb s legaljasabb tizedében lakhatott. Soká fog-e most már tartani a kutatás és nehéz lesz-e? Nem ígérkezik könnyűnek és rövidnek.

Nem magát a fiút fogja keresni, hanem a csoportosulásokat; valamelyikben előbb-utóbb megtalálja szegény kis barátját; az ucca népe bizonyosan csúfolódni, ingerkedni fog a fiúval, aki mint rendesen, királynak hirdeti majd magát. Ő aztán megsántít-bénít egy pár embert, magával viszi kis pártfogoltját, szerető szóval vigasztalja, csillapítja s többé sohasem válnak meg egymástól.

Így indult el Miles az éjszakában, föl s le járva az uccákon, mindenütt csoportokat keresve és találva is, de a fiúnak sehol semmi nyomát. Ezen nagyon csodálkozott, de el nem csüggedt. Azt már látta, hogy a haditervet annyiban rosszul számította ki, hogy nem rövid, hanem hosszú ideig fog tartani.

Amikor végre a reggel érkezett, sokat járt, sok csoporton vergődött keresztül, de az egyetlen eredmény csak az volt, hogy kissé fáradt, meglehetősen éhes s nagyon álmos volt. Falatozni szeretett volna, de hogyan jusson hozzá? Kéregetni eszébe sem jutott; kardját zálogba tenni? akár a becsületét. A ruhájára nem volt mindre szüksége, de hamarabb lehetett volna olyan emberre akadni, aki nyavalyát vesz, mintsem ilyen ruhát.

Délben még folyvást csatangolt, a néptömeggel együtt, amely a királyi díszmenetet kísérte; mert úgy okoskodott, hogy ez a fejedelmi pompa bizonyára vonzani fogja az ő kis örültjét. Végre aztán ebbe is beleunt s másfelé ment, úgy gondolkozván, hogy valami jobb haditervet fog kieszelni.

Mikorra tünődéséből magához tért, azon vette észre magát, hogy a várost messzire elhagyta s hogy már-már öreg este van. Egészen künn volt a mezőségen, a folyó közelében.

Egy csöpp hideg sem volt, így hát leheveredett a földre egy bokor tövébe, gondolkozni és pihenni. Elálmosodott - messziről ágyúszót hallott s így szólt magában: „Megkoronázták már az új királyt” és azzal elaludt.

Több volt már harminc órájánál, hogy nem aludt - de föl sem ébredt másnap déltájjig.

Bénán, merevülten, csaknem éhenholtan tápáskodott föl, megmosakodott a folyóban, gyomrát bő vízivással csillapítván, s elballagott a Westminster felé, szidva magát, hogy annyi időt elfecsérelt. Az éhség most új tervet érlelt meg benne. Fölkeresi az öreg Sir Humphrey Marlowt s kölcsön kér tőle egy pár fillért, azután pedig - de tervnek egyelőre elég ennyi; a többi ráér kigondolni azután is.

Tizenegy óra felé a királyi palotához ért. Sok fényes népet látott itt s figyelmesen nézte az arcokat, hátha nyájasat talál, amelynek a tulajdonosa elég szíves lenne az ő üzenetét bevinni az öreg úrnak. Mert, hogy ő maga betolakodjék a palotába, arról szó sem lehetett.

Egyszer csak régi ismerősünk, a vesszősfiú haladt el mellette; megfordult s jól megnézve az alakját, így szólt magában:

- No, ha ez nem az a csavargó, aki után őfelsége olyan nagy bajban van, akkor én számár vagyok - ha eddig is az nem voltam. Az utolsó rongyig megfelel a leírásnak; mert, hogy az Isten két ilyen alakot teremtsen: az nagy pazarlás lenne a csodamívelésben. Csak volna valami ürügyem, hogy megszólíthassam.

Miles Hendon kimentette ebből a zavarból. Megfordult, mint ahogy az ember mindig megfordul, ha megérzi, hogy valaki a háta mögött merőn nézi és magnetizálja; s látván, hogy amaz érdeklődéssel néz rá, odament hozzá s így szólt:

- Ép most jöttél ki a palotából; oda tartozol?

- Oda, uram.

- Ismered-e Sir Humphrey Marlowt?

A fiú meghökkent s így szólt magában:

- Uramfia, a megboldogult apám.

S fennszóval hozzátette:

- Ismerem, uram.

- Odabenn van?

- Az ám, - felelt a fiú s magában hozzátette: - A koporsójában.

- Nem tennéd-e meg nekem, hogy üzenetet vinnél hozzá? Beszélni szeretnék vele.

- Szívesen.

- Hát mondd neki, hogy Miles Hendon, a Sir Richárd fia, várja odakünn. Nagyon lekötelezel, jó fiú.

A fiú csalódottan látszott. - A király nem így nevezte, - mondá magában, - de lehet, hogy ez ikertestvére, s bizonyosan mondhat valamit a párjáról őfelségének.

- Állj ide be egy percig, jó uram, s várd meg, amíg feleletet hozok, - tette hozzá.

Hendon odament a kijelölt helyre. Nagyobb mélyedés volt ez a palota falában; köpad volt benne. Rossz időben az örök oda szoktak behúzódní. Alig ült le a padra, amikor egy tiszt vezetése alatt néhány alabárdos jött arra.

A tiszt meglátta, megállította embereit, s azt parancsolta neki, hogy lépjen elő.

Hendon engedelmeskedett, s ekkor nyomban elfogták, mint gyanús csavargót, aki a palota körül ólálkodik.

A dolog rosszra kezdett fordulni. Szegény Miles szólni akart, de a tiszt ráfordult, hogy hallgasson, s megparancsolta embereinek, hogy fegyverezzék le és motozzák meg.

- Adja az irgalmas Isten, hogy találjanak a zsebemben valamit, mondta szegény Miles. - Én eleget kotorásztam benne s mégsem találtam semmit, pedig nagyobb szükségben voltam, mint ezek.

Semmit sem találtak nála, csak egy írást. A tiszt felbontotta s Hendon elmosolyodott, amint megismerte az „ákombákomot”, amelyet az ő kis barátja azon a szomorú napon Hendon Hallban körmölt.

A tiszt arca elsötétedett, amint az angolul írt részt olvasta. Miles pedig elfehéredett, amint hallotta, hogy mit olvas.

- Már megint egy trónkövetelő! - kiáltott föl a tiszt. - Hisz ez úgy szaporodik, mint a házinyúl! Fogjátok meg ezt a gazembert, de el ne eresszétek, amíg én ezt az írást beküldöm őfelségének.

Azzal elsietett, foglyát az alabárdosok kezei közt hagyva.

- Most már legalább vége minden bajomnak, - mormogta magában Hendon - mert bizonyos, hogy amiatt az írás miatt kötelet kapok a nyakamra. Mi lesz már most abból a szegény fiúból! azt csak a jó Isten tudja.

Nemsokára nagysietve tért vissza a tiszt. Hendon összeszedte minden bátorságát, hogy férfiasan nézzen szembe a történendőkkel.

A tiszt megparancsolta embereinek, hogy bocsássák el a foglyot s adják vissza a kardját. Azután tisztelettel hajolt meg előtte s így szólt:

- Kegyeskedjék, sir, követni.

Hendon utána ment s így szólt magában:

- Ha nem a halálba mennék most, ami arra készítet, hogy ne szaporítsam a bűneimet, leütném a lábáról ezt a pimasz csúfolkodót.

Végigmentek egy népes udvaron, odaértek a palota nagy följárásához, ahol a tiszt újabb hajlongással átadta Hendont egy másik palotatisztnek, aki nagy illendőséggel fogadta, végigvezette egy nagy csarnokon, amelyben kétoldalt fényes lakájok állottak sorban (tisztelettel bókolva előttük, de csak úgy fuldokolva a nevetéstől, mihelyt a „madárijesztő” odább haladt) s azután be egy tágas terembe, utat vágva előtte Anglia egybegyült nemessége közt; azután meghajolt, figyelmeztette, hogy vegye le a kalapját s otthagyta a terem közepén, céltáblájául a vizsga szemeknek, mérges pillantásoknak és gúnyos mosolyoknak.

Miles Hendon egészen elkábult. Öt lépésnyire tőle, díszes mennyezet alatt ült a fiatal király, félrehajtott fejjel beszélgetve egy emberforma paradicsommadárral, - nyilván herceggel. S Hendon azt gondolta magában, hogy bizony elég keserves az élet virágában halálra ítéltetni úgy is, ha nem alázzák meg az embert ilyen nyilvánosan.

Bár sietne vele a király, mert a közelében álló fényes urak némelyike már nagyon is sértő módon kezdett viselkedni.

E pillanatban a király kissé fölemelte a fejét. Hendon megpillantotta az arcát.

Ez a látvány csaknem elvette a lélegzetét. Kővé váltan meredt egy darabig a fiatal szép arcra, aztán fölkiáltott:

- Ím, az Álmodók és Árnyak birodalmának királya a trónján!...

Mormogott még valamit, mialatt folyvást nézett, álmélkodott; aztán körütekintett, végignézve a csillogó tömegen, a fényes termen s így szólt:

- De ez mind valóság. Nem álmodom.

Ismét ránézett a királyra s tovább tűnődött:

- Álom ez?... vagy csakugyan Angolország uralkodója ő s nem az a szegény, elzüllött koldusfiú, akinek gondoltam?... Ki magyarázza ezt meg nekem?

Most egy gondolat villant agyába. Odament a falhoz, fölvelt egy széket, előhozta, letette a terem közepére s leült!... Zúgó fölháborodás tört ki erre. Durva kéz nehezedett a vállára s egy hang így szólt:

- Talpra, te bárdolatlan fickó!... Hogy mersz leülni a király jelenlétében?

A zaj fölkelte a király figyelmét. Kinyújtotta kezét s így szólt:

- Hozzá ne nyúljatok; jogával él!

A sokaság bámulva hökkent hátra. A király pedig így folytatta:

- Tudjátok meg mindnyájan, lédik, lordok és urak, hogy ez az én derék és szeretett szolgám, Miles Hendon, aki közbevetette jó kardját és megóvta az ő fejedelmét testi bántalomtól s fenyegető haláltól - és ezért ő a király rendelkezéséből lovag. Tudjátok meg azt is, hogy egy még nagyobb szolgálataért, amellyel uralkodóját ostorozástól és szégyentől óvta meg, magára vévén mind a kettőt: ő Anglia peerje, Kent grófja, amely méltósághoz illő vagyont és földet lesz elnyerendő. De mi több: a kiváltság, amellyel most élt, királyi parancsból illeti meg; mert elrendeltük, hogy ivadékaik apáról-fiúra bírják a jogot, hogy Anglia felségének színe előtt ülve maradhassanak, minden időkre, ameddig áll a trón. Ne háborítsátok.

Két egyén, késedelemből, csak most érkezvén meg a vidékről s alig öt perc óta lévén a teremben, tompa kábultsággal hallgatta e királyi szavakat s nézett hol a királyra, hol a madár-ijesztőre. Sir Hugh és Lady Edith volt ez a kettő. De az új gróf nem látta őket.

Káprázva bámult folyvást a királyra, azt mormolván magában:

- Ó, csodák csodája! Ez az én kis koldusom? ez az én kis örültem! Akinek én akartam megmutatni, hogy mi a nagyúri pompa az én hetvenszobás, huszonhétcselédes házamban? Ez az, akinek soha más ruha nem jutott, mint rongy, soha más cirógatás, mint verés, soha más nyalánkság, mint cibere? Ez az, akit én fogadtam örökbe s akartam urrá tenni? Csak volna egy zsákom, amibe elrejtsem a fejemet!

Azután egyszerre magához tért, letérdelt s kezét a király megfogván, hűséget esküdött és megköszönte méltóságát és birtokait. Azután felállott s tisztelettel félrehúzódott.

Most a király megpillantotta Sir Hught s indulatos hangon, villogó szemmel szólt:

- Fosszátok meg ezt a tolvajt lopott birtokaitól és álcímeitől s tegyétek zár alá, amíg tovább nem rendelkezem.

A volt Sir Hugh elvezették. Most a terem tulsó végében mozgás támadt. A gyülekezet utat nyitott s Tom Canty, különös, de gazdag öltözetben jött elő az eleven sorfal közt. Letérdelt a király előtt s az így szólt:

- Hallottam az elmúlt hetek történetét s meg vagyok veled elégedve. Igazi szelídséggel s kegyelmességgel kormányoztad az országot. Megtaláltad anyádat és nénéidet? Jó, gondoskodni fogunk róluk; apád pedig függni fog, ha úgy kívánod s a törvény megengedi. Tudjátok meg mindnyájan, akik szavaimat halljátok, hogy e naptól fogva azok, akik a Krisztus Menedék-házának oltalma alatt a király kegyelméből élnek, nemcsak testi, hanem lelki és szívbeli ápolásban is fognak részesülni és ez a fiú ott fog lakni és élte fogytáig főhelye lészen az intézet igazgató testületében. S mivelhogy ő király volt, illendő, hogy ne közönséges tisztesség adassék neki; jegyezzétek meg hát ezt a díszruházatát, mert erről lesz ő ismeretes s ezt senki ne utánozza; és bárhova megy, e ruha emlékeztesse az embereket arra, hogy ő a maga idejében felséges személy volt és senki meg ne tagadja tőle az illő megtisztelést és köszönést, övé a trón oltalma, a korona támogatása. Király gyámoltja címen legyen ismeretes és nevezetes.

A büszke és boldog Tom Canty fölállott s megcsókolta a király kezét. Azután pedig a tisztviselő, aki bevezette, ki is kísérte. Tom Canty nem is vesztegette az időt, hanem elfutott anyjához, hogy elbeszéljen neki, meg Nannak, meg Bethnek mindent: hogy segítsenek neki örülni.

Befejezés

Amikor minden kiderült, Hugh Hendon vallomásából az is kitűnt, hogy neje Milest az ő parancsára tagadta meg, azzal fenyegette, hogyha Milest meg nem tagadja, megöli.

Edith erre azt mondta: ölje meg hát, neki az élet úgysem becses - de Milest meg nem tagadja. Ekkor férje azt mondta, hogy nem őt, hanem Milest öleti meg! Ez már más volt. Erre aztán Lady Edith engedelmeskedett. Hughot nem állították bíróság elé fenyegetőzése miatt, meg azért, hogy elrabolta bátyja címét és birtokait, mert neje és bátyja nem akartak ellene tanuskodni, a nőnek különben sem lévén ez megengedve, ha akarta volna is. Hugh elhagyta nejét s külföldre ment, ahol nemsokára meg is halt.

Kent grófja pedig elvette az özvegyet. Nagy nap s nagy vigasság volt az Hendonfalván, amikor az új pár először ment haza!

A Tom Canty apjáról sohasem hallottak semmit.

A király fölkerestette azt az egykori földesgazdát, akit megbilyogoztak s rabszolgának adtak el és kényelmes életmódot biztosított neki.

Kivétette a börtönből az öreg ügyvédet is s elengedte a bírságát. Gondoskodott a megégetett baptista nők lányairól is és kemény büntetést szabott arra a poroszlóra, aki Hendont érdemtelen megostorozta.

Megszabadította a bitótól azt a fiút, aki a kósza sólymot elfogta, meg azt az asszonyt is, aki a takács vásznát ellopta. De annak a megmentésétől, aki a királyi pagonyban egy özet megölt, elkésett.

Kegyes volt a bíróhoz, aki megszánta őt, amikor azt hitték, hogy malacot lopott s örömmel látta, hogy e bíró mint gyarapodott köztisztelőben s lett nagy, nevezetes férfiúvá.

Amíg csak élt a király, mindig örömet beszélt el viszontagságait, attól a pillanattól kezdve, amikor a palotaőr a kapuból elhajtotta, egészen addig az éjszakáig, amikor a munkások közé lopózva, besurrant a Westminster-egyházba s egy hitvalló koporsója alá rejtőzve, ott elaludt, még pedig olyan mélyen, hogy csaknem átaludta a koronázást is.

Azt mondogatta, hogy e becses leckének gyakori felidézése erőt ad neki ahhoz, hogy a belőle vont tanulságot mindenkor népe javára fordítsa: ameddig élnie adatik, mindig is el fogja beszélgetni e történetet, hogy ama szomorú dolgok mindenkor élénk emlékezetében maradjanak, állandó forrásául szívében a könnyörületnek.

Miles Hendon és Tom Canty kedveltjei voltak a királynak rövid uralkodása alatt s őszinte siratói, amikor meghalt. A jó gróf sokkal tapintatosabb volt, semhogy különös kiváltságával visszaélt volna. De életében a már említett alkalmon kívül még kétszer gyakorolta azt; egyszer Mária s egyszer Erzsébet királyné koronázásakor. Egyik utódja pedig I. Jakab trónra léptekor gyakorolta. Fertályszázadnak kellett eltelnie, míg ennek fia élhetett a kiváltsággal s a „Kentek szabadalmáról” a legtöbb ember szépen megfélemedezett, úgyhogy amikor az akkori Kent gróf megjelent I. Károly és ennek udvara előtt s leült az uralkodó jelenlétében, hogy az abbeli jogfolytonosságot érvényesítse és fenntartsa, ugyancsak nagy riadalom támadt. De a dolgot kimagyarázták s a jog továbbra is érvényben maradt. Utódai során lassankint feledésbe ment e kiváltság s az utolsó kenti gróf elestével ki is halt.

Tom Canty nagy kort ért el: szép fehérhajú, komoly, nyájasképű öregember volt. Ameddig csak élt, tiszteletben részesült; különös öltözké mindenkor emlékeztette az embereket arra, hogy ő „a maga idejében felséges személy volt” s ahol csak megjelent, tisztelettel tértek ki

előtte, azt súgva egymásnak: „Vedd le a kalapodat, a király gyámoltja ez”. Köszöntek neki s kaptak érte nyájas mosolyt, amelyet becsültek is, mert jeles embertől jött.

Bizony, VI. Edvárd király, szegény fiú, csak pár évig élt, de méltóan. Nem egyszer történt, hogy amikor valamelyik főtisztviselő, a koronának valamely aranyhímes szolgája, a király engedékenysége ellen szólalt fel, mondván, hogy ez s ez a törvény, amelyet őfelsége módosítani akar, elég enyhe s nem okoz különös szenvedést vagy elnyomást: az ifjú király szánakozó nagy szemének bánatos ékesszólásával tekintett rá s azt mondta:

- Mit tudod *te*, mi a szenvedés és elnyomás? Azt csak én tudom, meg a népem, de nem *te*.

VI. Edvárdnak az uralkodása azokban a zord időkben kiválóan szelíd volt. S most, hogy elbúcsúzunk tőle, jegyezzük meg ezt magunknak az ő dicséretére.